ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 2

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 2.

Ministeri Grippenberg

5/2. 1935.

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

Salainen.

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 302/43

5 p. helmikuuta 1935.

3 /125 Sal.S. 35.

11/2.35.

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No 2, jonka otsake on:

LONTOON NEUVOTTELUT JA ITÄ-PAKTI.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M.A. Koskenniemi.

Herra Ulkoasiainministeri

Varatuomari A. H a c k z e l l,

HELSINKI.

Lontoo SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Lontoo ssa 5 p:nä helmi kuuta 1935.

3 125 Sal. B. 35

11/2. 35

Asia: Lontoon neuvottelut ja Itäpakti.

5 C 7

On tietenkin toistaiseksi ennenaikaista lausua mitään käsitystä Englannin ja Ranskan hallituksien t.k. 3 p:nä Lontoossa solmiman sopimuksen käytännöllisestä ulottuvaisuudesta taikka sen merkityksestä Euroopan poliittisen tilanteen rauhoittumiselle. Niin paljon saattaa kuitenkin sanoa, että nämä hallitukset ovat nyttemmin vetäneet ne yleiset suuntaviivat, joitame diplomaattisessa toiminnassaan - mikäli mahdollista - tulevat noudattamaan. Mutta ei voine kieltää, etteivät nämä suuntaviivat , joihin nähden siis väitetään hallituksien päässeen yksimielisyyteen, ainakaan täkäläisen ulkoasiainministeriön julkaiseman virallisen tiedonannon mukaan toistaiseksi näytä siksi epäselviltä, että on vaikeata ennustaa mitään tämän toiminnan käytännöllisestä työohjelmasta.

Englantilais-ranskalaisten neuvottelujen tärkein tulos on ilmeisesti hallituksien päätös koettaa saada aikaan Länsi-Euroopan valtioiden - ainakin Belgian, Englannin, Ranskan ja Saksan - välinen sopimus, jossa sopimuspuolet sitoutuisivat ilmailuvoimillaan avustamaan toisen jäsenvaltion vastaavien taisteluvoimien hyökkäyksen alaiseksi joutunutta valtiota,

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sillä ehdolla kuitenkin, ettei tämä itse ole "provosoinut" hyökkäystä. Semmoinen Englannin ja toivottavasti Saksankin hallituksen antama sitoumus merkitsisi epäilemättä Ranskalle sitä lisättyä tulevaisuutta, jonka saavuttaminen on ollut sen ulko- ja varsinkin aseistariisumispolitiikan johtava periaate.

Tämä suunniteltu avustussopimus liittyy siihen yleiseen Saksan ja muiden valtioiden väliseen Euroopan turvallisuuden organisoimista tarkoittavaan sopimukseen, jonka hyväksyminen näyttää olevan Saksalle jo periaatteessa myönnetyn tasaarvoisuuden käytännöllisen toteuttamisen edellytyksenä. Ja tämä yleinen sopimus taaskin edellyttää "Itä-Euroopassa annettavaa keskinäistä avustusta" tarkoittavien sopimuksien solmimista.

Täkäläisen ulkoasiainministeriön julkaiseman tiedonannon tätä asiaa koskeva kohta kuuluu seuraavasti:

> "This general settlement (s.o. yleinen sopimus) would
> "make provision for the organisation of security in
> "Europe, particularly by means of the conclusion
> "of pacts, freely negotiated between all the interest-
> "ed parties, and ensuring mutual assistance in
> "Eastern Europe and the system foreshadowed in the
> "Rome procès-verbal for Central Europe."

Englannin hallituksen painostuksen johdosta on Ranskan hallitus siis nyttemmin suostunut siihen, että Saksan tasaarvoisuuden myöntäminen, sen varustuksien legalisoiminen ja sen liittyminen "Itä-Euroopassa annettavaa keskinäistä avustusta" tarkoittavaan sopimukseen, toisin sanoen hra Litvinoffin ajamaan n.s. Itä-paktiin, sisällytettäisiin kaikki <u>yhteen</u> sopimukseen.

Tästä seuraa siis, että Ranskankin hallitus ainakin

muodollisesti on luopunut siitä suunnitelmasta, että Saksalle myönnettäisiin sen varustuksien legalisoimista merkitsevä tasa-arvoisuus vasta sen jälkeen kun tämä valta on liittynyt ehdotettuun Itä-paktiin. Tuntuu kuitenkin aivan selvältä, että jollei Saksa puolestaan hyväksy tätä paktia - minkälainen muoto sille sitten annettaneenkin - niin voitaisiin väittää, että Saksa on kieltäytynyt hyväksymästä yhtä yleisen sopimuksen kaikkein tärkeimmistä kohdista. Olisiko Ranska semmoisessa tapauksessa valmis solmimaan sopimuksen, johon siis ei sisältyisi mitään yleisiä takeita Itä-Euroopan turvallisuudelle ja avustussitoumuksia, lienee erinomaisen epävarmaa. Katsoen hra Lavalin ja hra Litvinoffin väliseen Itä-paktia koskevaan sopimukseen sekä siihen, että Pikku Entente'in vallat lienevät jyrkästi vaatineet tämmöisen paktin solmimista, olen puolestani taipuvainen otaksumaan, ettei Ranska hyväksyisikään minkäänlaisia myönnytyksiä Saksalle.

Tuntuu siis siltä, että jonkinlaisen Itä-paktin solmiminen on - ainakin toistaiseksi - yleisen Euroopan rauhoittamista koskevan sopimuksen (se "general settlement", joka mainitaan Foreign Officen tiedonannossa) aikaansaamisen conditio sine qua non. On "secret de polichinelle", että tämä pakti eierikoisesti kiinnosta Englannin hallitusta. Sen olen monta kertaa keskusteluissani Foreign Officessa huomannut, ja lienee yhtä varmaa, että tämän maan yleinen mielipidekin siihen suhtautuu hyvinkin pidättyväisesti. Luulen vapaamielisen Manchester Guardian-lehden aivan oikein ilmaisseen poliit-

tisesti ajattelevan yleisön käsityksen sen kirjoittaessa hiljattain (30/I) seuraavasti: "With regard to the Eastern Pact, this country is rather indifferent. If Germany joins it willingly, so much the better. If she feels that she cannot do so, it will be a great pity. But the worst thing of all would be if she were to join it against her own will and under pressure, whether it be the pressure of moral obloquy or of political and military "encirclement".

Toinen lehti, The Sunday Times, on huomauttanut (3/2), että Itä-pakti itse asiassa ei millään tavoin lisäisi Ranskan turvallisuutta, vaan päinvastoin tälle maalle merkitsisi vaarallista sitoumusta. Lehti argumentoi seuraavasti: Koska Itä-pakti ennen kaikkea tarkoittaa sitä, että Ranska pitäisi Saksaa kurissa siltä varalta, että Venäjä joutuisi sotilaallisiin selkkauksiin Japanin kanssa, ja koska Saksa juuri semmoisessa tapauksessa hyökkäisi Venäjän kimppuun - jos se ollenkaan suunnittelee agressiivistä esiintymistä tätä valtaa vastaan - niin on selvää, että Itä-pakti ei Ranskalle, vaan ainoastaan Venäjälle merkitsisi mitään todellisia etuja.

Tuntuukin siltä, että Englannin hallitus on tahtonut jollain tavoin lieventää sitä vaikutusta, jonka Itä-paktin solmimista tarkoittavan vaatimuksen esittäminen tulee tekemään Saksan hallitukseen, koska Foreign Officen tiedonannossa huomautetaan nimenomaan, että Euroopan rauhoittamista koskevasta yleissopimuksesta on <u>vapaasti</u> neuvoteltava Saksan ja muiden valtojen kesken ("a general settlement <u>freely</u> negotiated between

Germany and the other Powers").

Toiselta puolen oli Itä-paktin hyväksyminen ja sen tärkeyden mainitseminen Saksalle osoitetussa ilmoituksessa Lontoon neuvottelujen tuloksista se hinta, jolla Englanti osti Ranskan suostumuksen yleisen sopimuksen solmimiseen ja tasa-arvoisuuden myöntämiseen Saksalle. Se seikka, että tämä hinta faktillisesti maksetaan hra Litvinoffille, on kuitenkin monien englantilaisten mielestä sangen arveluttava eikä tunnu erikoisen lupaavalta vastaisuuden varalta.

Itä-pakti ja se muoto, joka sille on annettava, tulee siis olemaan nyt alkavain diplomaattisten keskustelujen keskeisimpiä kysymyksiä.

L ä h e t t i l ä s: U.A. Sirpenberg.—

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 2

ASIA:

Lontoosta olevan lähetystön raportti n:o 3.

Ministeri Grippenberg

25/2 1935.

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 581-70

25 p. helmikuuta 1935.

4 125 Sal.D.35.

2/3.35 3

5 C 7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No 3, jonka otsake on:

Sir John Simonin matka Moskovaan.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: U.A. Snellman.

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. H a c k z e l l,
HELSINKI.

L o n t o o SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

Lontoo ssa 25 p:nä helmi kuuta 1935. 4 125 Sal. D. 35.

2/3. 35.

Asia: Sir John Simonin matka Moskovaan.

5 C7

Kävin tänään täkäläisen Ulkoasiainministeriön Northern Department-osaston päällikön Mr. Collier'in luona pyytämässä häntä antamaan minulle tarkempia tietoja Sir John Simonin suunnittelemasta matkasta Moskovaan ja sen tarkoituksesta.

Mr. Collier huomautti minulle, että Englannin hallitus kyllä ei vielä ole tehnyt lopullista päätöstään siitä onko ulkoasiainministerin käytävä Moskovassakin vai ei, mutta Foreign Officessa ollaan kuitenkin vakuutettuja, että nämä matkasuunnitelmat todellakin toteutuvat. Kansainväliset Euroopan rauhoittamista koskevat neuvottelut, Mr. Collier jatkoi, ovat nyttemmin joutuneet semmoiseen vaiheeseen, että vaikkakin Länsi-Euroopan turvallisuus taattaisiin, niin Itä-Euroopassa helposti voi syntyä tilanne, joka saattaisi panna koko Euroopan rauhoittamista tarkoittavan politiikan vakavalle vaaralle alttiiksi. Englannin ja Ranskankin hallitukset ovat nimittäin selvästi käsittäneet, että on mahdotonta saada Saksaa hyväksymään Itäpaktia sen aikaisemmin suunnitellussa muodossa. Toiselta puolen on välttämätöntä tehdä jotain Neuvostovenäjän

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

rauhoittamiseksi. Tämän vallan hallitus on näet vilpittömästi ja syvästi vakuutettu siitä, että Saksassa suunnitellaan - mahdollisesti yhteisymmärryksessä Puolan kanssa - aggressiivisia toimenpiteita Neuvostovenäjää vastaan, joihin ryhdyttäisiin ennemmin tai myöhemmin, jollei mitään tehdä Saksan pidättämiseksi semmoisesta selkkauspolitiikasta. Onko näissä Neuvostohallituksen epäilyksissä mitään perää, siitä Englannin ulkoasiainministeriö ei tahdo lausua mitään mielipidettä, mutta hän, Mr. Collier, oli kuitenkin puolestaan - kuten ministeriön muutkin virkamiehet - taipuvainen katsomaan, että niitä tietoja ja väitteitä Saksan Itä-Eurooppaa koskevan ulkopolitiikan suuntaviivoista, jotka Neuvostovenäjän täkäläinen suurlähettiläs melkein päivittäin on Foreign Office'ille esittänyt, ei voida katsoa puhtaiksi mielikuvituksiksi. Neuvostohallitus ei ole koettanut tehdä luultavaksi, että Saksa suunnittelisi lähitulevaisuudessa järjestettäviä sotilaallisia selkkauksia Neuvostovenäjän kanssa, mutta se on sitä mieltä, että jos Saksa ryhtyisi aktiiviseen politiikkaan esim. Liettuaa vastaan, niin tämä merkitsisi niin huolestuttavaa status quo'n muuttamista, että vielä saattaisi syntyä vakavia seurauksia Neuvostovenäjällekin.

Koska Saksa kuitenkaan eri syistä ei tahdo millään ehdolla hyväksyä Itäpaktia sen alkuperäisessä muodossa, niin on viime päivinä Lontoossa ja Pariisissa neuvoteltu tälle paktille annettavasta uudesta muodosta. On päästy yksimielisyyteen seuraavasta modus procedendi'sta:

1. Itäpaktiin liittyviä valtioita kehoitettaisiin solmimaan hyökkäämättömyyssopimuksia niiden Itä-Euroopan valtioiden kanssa, joihin nähden niillä ei vielä ole tämmöisiä sopimuksia. Tästä seuraisi siis m.m. että Saksaa kehoitettaisiin solmimaan nonaggressiosopimus Liettuan kanssa.

2. Itäpaktiin liittyviä valtioita kehoitettiaisiin keskenään solmimaan sopimuksia, joissa sitoutuisivat valvomaan, että näitä hyökkäämättömyyssopimuksia todellakin noudatettaisiin.

Tämä merkitsisi siis sitä, että esim. Saksa ei suoraan sitoutuisi avustamaan Neuvostovenäjää, jos tämä valta joutuisi hyökkäyksen alaiseksi, vaan se ilmoittaisi sille, että jos se, Neuvostovenäjä, rikkoisi toisen maan kanssa solmimansa nonaggressiosopimuksen, niin Saksa tulisi tämän maan avuksi. Toiselta puolen, jos Saksa esim. rikkoisi nonaggressiosopimuksensa Neuvostovenäjän kanssa, niin tämä valta tietäisi, että muut Itä-Euroopan maat tulisivat sen avuksi, ne kun ovat sitoutuneet valvomaan, että Saksa noudattaa sen solmimia hyökkäämättömyyssopimuksia.

Koska ei ole otaksuttavissa, että Baltian maat taikka Tshekkoslovakia koskaan hyökkäisivät Neuvostovenäjän kimppuun ja koska Japani ei liittyisi näihin sopimuksiin, niin Saksa siis, edellyttäen, että se hyväksyisi nyt suunnitellut sopimukset, ei edes välillisestikään sitoutuisi avustamaan Neuvostovenäjää paitsi siinä tapauksessa, että Puola rikkoisi hyökkäämättömyyssopimuksensa viimemainitun vallan

kanssa. Tämän lisäksi on otettava huomioon, että muodollisesti Saksa ja muut vallat eivät sitoutuisi muuhun kuin eri nonaggressiosopimuksien noudattamisen valvomiseen eikä siis - ei ainakaan välittömästi - sotilaallisen avustuksen antamiseen.

Mutta Lontoossa ja Pariisissa lienee katsottu tämmoisten sopimusten toisessakin tärkeässä suhteessa vastaavan Saksan periaatteellista kantaa: Saksan tehtävä valvoa Itä-Euroopan hyökkäämättömyyssopimuksien noudattamista merkitsisi sille muodollisesti ja käytännöllisesti täydellisen tasa-arvoisuuden myöntämistä. Saksasta tulisi Itä-Euroopan rauhan takaaja.

Kysyin Mr. Collierilta onko Englannin hallituksella jo nyt syytä otaksua, että Saksan ja Neuvostovenäjän hallitukset tulevat hyväksymään nämä suunnitelmat. Hän vastasi tähän, että vielä on mahdotonta varmuudella sanoa kuinka nämä hallitukset tulevat suhtautumaan näihin ehdotuksiin. Sir John Simonin tehtävä tulee juuri olemaan koettaa saada nämä hallitukset suostumaan näihin suunnitelmiin sekä, jos ne kieltäytyvät tekemästä sitä, ottaa selville mitä mahdollisuuksia on olemassa Itä-Euroopan turvallisuuden toisenlaiselle järjestämiselle.

Jos Saksa, hän lisäsi, kieltäytyy hyväksymästä Sir Johnin esittämiä ja Ranskan hyväksymiä ehdotuksia, niin viimemainittu maa tulee Neuvostovenäjän kanssa tehtävässä sopimuksessa takaamaan tämän vallan solmimien nonaggressiosopimuksien noudattamista. Sanoin tämän siis merkitsevän sitä, että Ranska solmisi välillisen liittosopimuksen Neuvostovenäjän kanssa, käsitys, jonka Mr. Collier sanoi olevan aivan oikean.

Mutta, Mr. Collier huomautti edelleen, Sir John Simonin käynti Moskovassa tarkoittaa muutakin kuin ryhtymistä keskusteluihin ylläselostamistani sopimussuunnitelmista. Neuvostohallitus on nyttemmin joutunut siksi suuren hermostuneisuuden uhriksi, että tuntuu erinomaisen tärkeältä koettaa ei ainoastaan ottaa tarkemmin selville mitä se pelkää ja mihin seikkoihin sen pelko perustuu, vaan myöskin rauhoittaa sitä ja täten estää sitä ryhtymästä harkitsemattomiin tekoihin. Kysyin häneltä mitä hän näillä sanoilla tarkoitti, johon hän vastasi "Itä-Euroopan rauhan saattavan kärsiä Neuvostohallituksen hermostuneisuuden johdosta". Herra Maisky on kyllä käydessään melkein päivittäin Foreign Office'issa kertonut paljon, mutta Englannin hallitus on sitä mieltä, että on parasta koettaa asettua yhteyteen "itse sen lähteen" kanssa (Neuvostohallitus), josta "kaikki nämä väitteet ja tiedot" (hra Maiskyn esitykset) ovat peräisin. Sen takia toivotaankin Foreign Office'issa, että Sir John pääsisi itse Stalin'in puheille.

Yhtä tärkeätä, Mr. Collier lisäsi, on kuitenkin, että Sir John käy Varsovassakin. Mitä arvelee Pilsudski, mitä hän tarkoittaa, mitä ulkopoliittisia suunnitelmia hänellä on? "Sitä me emme tiedä. Tähän mennessä meidän ei ole onnistunut, kaikista ponnistuksistamme huolimatta, hankkia mitään tarkkoja tai varmoja tietoja hänen ulkopoliittisesta ohjelmastaan." Ja hän lisäsi toivovansa Sir Johnin onnistuvan siinä missä Englannin diplomaattiset edustajat ovat epäonnistuneet.

Sanoin Mr. Collierille Sir Johnin matkan Moskovaan tietenkin m.m. merkitsevän sitä, että Englannin ja Neuvostovenäjän väliset suhteet nyttemmin ovat erikoisen tyydyttävät. Mr. Collier vahvisti, etteivät pitkään aikaan ole olleet niin hyvät kuin nyt. On aivan silmäänpistävää kuinka Neuvostohallitus viime vuoden lopusta asti on koettanut ei ainoastaan Venäjällä ja Englannissa , vaan myöskin muualla kaikin tavoin välttää selkkauksia Hänen Majesteettinsa hallituksen kanssa. Kuvaavana näille sen pyrkimyksille on esim. se seikka, että Neuvostoviranomaisten Englantia vastaan tähdätyt vehkeilyt ja propaganda Afganistanissa yhtäkkiä ovat täydellisesti lakanneet. Myöskin Kiinan Turkestanissa Neuvostovenäjän sikäläiset asiamiehet ovat luopuneet siitä Englantia ja sen vaikutusvaltaa vastustavasta toiminnasta, jota he aikaisemmin niin tarmokkaasti olivat harjoittaneet. Neuvostovenäjän Saksan pelko on johtanut siihen, että se nyt kaikin tavoin pyrkii lähenemään Englantia. Mikäli hän, Mr. Collier, ymmärsi - ja hän luuli Foreign Office'in täydellisesti hyväksyvän hänen käsityksensä - tämä Neuvostovenäjän uusi ulkopoliittinen suunta on Suomellekin hyvin edullinen, koska selvää on, ettei Neuvostovenäjä voi lähetä Englantia muulla pohjalla kuin status quo'n säilyttämisellä. Hän olikin vakuutettu siitä, ettei Neuvostovenäjä halua mitään muuta kuin rauhaa. Se pelkää Saksaa, se pelkää Japania; se ei haudo minkäänlaisia aggressiivisia suunnitelmia viimeksimainittua valtaa vastaan. Tuleeko rauha säilymään Itä-Asiassa, siitä ei tietenkään ole mahdollista sanoa mitään, rauha

kun kokonaan riippuu Japanin politiikasta. Neuvostovenäjä ei tule, ei missään tapauksessa, sitä häiritsemään. -

Niin pitkälle Mr. Collier.

Toivon voivani lähipäivinä ja toisessa yhteydessä valaista muita Englannin ja Neuvostovenäjän nyt syntyneen ystävyyden ilmaisumuotoja.

Lopuksi tahtoisin vielä huomauttaa, että Mr. Collierin minulle esittämät tiedot ja mielipiteet ilmeisesti eivät perustuneet ainoastaan hänen yksityiseen katsantotapaansa, vaan vastasivat Foreign Office'in virallista kantaa, ja että hän minulle alleviivasi niiden täysin luottamuksellista luonnetta.

L ä h e t t i l ä s: G. A. Gripenberg. -

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 4.

Ministeri Gripenberg

5/3. 1935

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

Nº 644-80

Salainen.

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

5 p. maalisk. 1935.

5/125 Sal. D. 35.

11/3. 35

Herra M i n i s t e r i,

5 C 7

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No. 4, jonka otsake on:

Englannin suhtautuminen Saksaan ja Neuvosto-venäjään.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: H.A. Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. H a c k z e l l,
Ulkoasiainministeriö,
HELSINKI.

Lontoo SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

Lontoo ssa 5 p:nä maalis kuuta 19 35.

5 125 Tal.D. 35.

Asia: Englannin suhtautuminen Saksaan ja Neuvostovenäjään.

11/3.35

5 C7

Aikaisemmissa raporteissani olen usein huomauttanut, ettei natsilainen Saksa Englannissa missään puolueessa ole herättänyt mitään sympatioita. Luulen erään englantilaisen ystäväni aivan oikein kuvanneen suuren, epäpoliittisen yleisön käsitystä Hitleristä sanoessaan pari päivää sitten minulle, että Hitler näille piireille ei ole mitään muuta kuin "a joke". Kansainvälistä politiikkaa seuraavat englantilaiset, hallituspiirit ja Alahuoneen eri puolueisiin kuuluvat jäsenet eivät kyllä katso Hitleriä ja Saksan nykyisiä vallanpitäjiä minkäänlaiseksi "pilaksi", vaan suoraan sanoen onnettomuudeksi sekä Saksalle että maailmalle yleensä. Toiselta puolen on täällä hyvin yleinen käsitys, että sepolitiikka, jota tähän mennessä on Saksaan nähden noudatettu ja josta ennen kaikkea Ranskaa pidetään vastuunalaisena, ei voi johtaa Euroopalle onnellisiin tuloksiin. Sen takia ollaan kaikissa Englannin yhteiskunnallisissa ja poliittisissa piireissä syvästi vakuutettuja siitä, että täydellinen tasa-arvoisuus on mahdollisimman pian virallisestikin myönnettävä Saksalle ja että kaikki on tehtävä jotta Saksan liittyminen kansainväliseen yhteistyöhön ja sen palaa-

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

minen Kansainliittoon kävisivät mahdollisiksi. Mutta Englannin yleisen mielipiteen ja hallituksen käsityksen kehitystä seurannut ei ole voinut olla huomaamatta, että viime syksyn alusta alkaen Englannin suhtautuminen Saksaan ja sen poliittisiin pyrkimyksiin - mikäli näitä täällä ollenkaan ymmärretään - on ollut hitaan muutoksen alaisena. Aikaisemmin Saksan sotilaallisia varustuksia ja sen ulkopolitiikan väitettyjä aggressiivisia suuntaviivoja ei otettu vakavalta kannalta, sen vilpitöntä rauhantahtoa ei epäilty eikä tahdottu myöntää, että Saksa vielä ja lähitulevaisuudessakin saattaisi muodostua todelliseksi vaaraksi Euroopan ja siis Englanninkin rauhalle. Mutta nyttemmin ei enää olla yhtä optimistisia tässä suhteessa. Luulen, etten erehdy jos sanon, että laajatkin piirit tässä maassa huolestunein mielin kysyvät itseltään mitä Saksan varustukset ja sen ulkopoliittiset pyrkimykset loppujen lopuksi tarkoittavat. Kukaan ei kuvittele, että Saksa valmistautuisi Länsi-Euroopassa odotettavissa oleviin sotilaallisiin selkkauksiin, mutta toiselta puolen ei ole kiellettävissä etteikö sen ilmailuvoimien nopea ja suunnaton kehitys olisi pannut montakin englantilaista arvelemaan , että ehkä sittenkin tämän maan varustukset saattavat muodostua uhaksi Englannillekin. Ja varmaa on, että Englannin hallitus suunnitellessaan ilmailuvoimiensa reorganisointia ja kehitystä on ottanut huomioon tämmoisen mahdollisuuden. Tästä katsantotavasta johtuu Baldwinin julistama ohjelma, jonka mukaan Englannin raja - uuden sodan sattuessa - on oleva Ranskan länsiraja. Tästä seuraakin, ettei

Englanti ollenkaan pidä sotaa Ranskan kanssa edes lähitulevaisuuden mahdollisuuksien puitteissa ajateltavana. Sen ainoa potentiellinen vihollinen Euroopassa on siis Saksa, joka useiden englantilaisten mielestä on ja pysyy Euroopan ainoana, taikka ainakin vaarallisimpana mahdollisena rauhanhäiritsijänä. Totta on, ettei tällä hetkellä ole olemassa minkäänlaisia Englannin ja Saksan välisiä riitakysymyksiä. Totta on myöskin, että Englannin ulkopolitiikka koettaa mahdollisimman tarmokkaasti toimia Euroopan rauhoittamiseksi. Mutta - ja tämä on seikka, jota ymmärtääkseni ei pidä olla huomioonottamatta, jos tahdotaan selittää Englannin ulkopoliittisen toiminnan todelliset motiivit - Englannin ulkopolitiikan käytännöllinen suhtautuminen Saksaan riippuu mitä suurimmassa määrin Ranskan ulkopolitiikasta tähän valtaan nähden. Tämä ei suinkaan merkitse sitä, että Englannin yleinen mielipide taikka edes sen hallituskaan aina hyväksyisi tätä politiikkaa, vaan johtuu yksinomaan siitä, ettei mikään hallitus tässä maassa - puhumattakaan Foreign Office'istä, joiden virkamiesten traditionelliset katsantotavat ja vaikutusvalta hallituksien ja Alahuoneen jäseniin merkitsevät paljon enemmän kuin mitä kenties ulkomailla yleensä luullaan - koskaan uskaltaisi ryhtyä minkäänlaisiin radikaalisiin, laajalle ulottuviin toimenpiteisiin, jotka saattaisivat johtaa jyrkkään vastakohtaisuussuhteeseen Ranskan kanssa. Englantilaisten, ja myöskin niiden eri hallituksien, mentaliteetille kuvaavaa on, kuten tunnettua , etteivät he koskaan toiminnalleen aseta pitkälle tulevaisuuteen ulottuvaa ohjelmaa; he noudattavat, tahtoisin sanoa, "från fall till fall"- politiikkaa, he ovat tottuneet -

kuten englanniksi sanotaan - "to take short views of things and try to make the best of it". Tästä seuraa myöskin, että Englannin ulkopolitiikka monessa suhteessa on paljon ennakkoluulottomampi ja sanoisinko vaihtelevampi kuin useiden muiden maiden vastaava politiikka; hakiessaan niitä keinoja, jotka tuntuvat nopeammin vievän heidän asettamiinsa päämääriin tämän politiikan johtajien ei ole vaikea yhtäkkiä luopua aikaisemmin edustamistaan näkökannoista ja noudattamistaan suuntaviivoista sekä ruveta aivan uusille urille. Yleensä englantilaiset eivät paljon välitä logiikasta ja johdonmukaisuudesta: siitä olemme itse viime aikoina nähneet kuvaavia esimerkkejä. Tarkoitan Englannin hallituksen kantaa suomalaisten laivojen korvausasiassa, joka kanta viime elokuusta lähtien on muuttunut ainakin kolme kertaa (1:o Suomea pidetään vastuunalaisena osasta Venäjän veloista; 2:o Kansainliiton Neuvosto ei ole kompetentti; 3:o Neuvosto on kyllä kompetentti, mutta ei ole sopivaa, että se käsittelee tämänkaltaisia asioita).

Näistä kansallisista ominaisuuksista sekä siitä Englannin ulkopolitiikan sanoisinko aksiomaattisesta periaatteesta, että hyvät suhteet Ranskaan on säilytettävä <u>coûte que coûte</u>, johtuu mielestäni se käännös Englannin suhtautumisessa Neuvostovenäjään, joka viime aikoina on ollut havaittavissa. Tähän on tietenkin myöskin vaikuttanut Neuvosto-hallituksen politiikka, joka on pyrkinyt kaikin tavoin ei ainoastaan välttämään selkkauksia Englannin kanssa, vaan myöskin ennen kaikkea taloudellisella alalla lähentymään tätä valtaa. Silmäänpistävä on

ollut Neuvosto-hallituksen pyrkimys sijoittaa entistä suuremmassa määrin tilauksia Englantiin, ja varsinkin Amerikan ja Neuvosto-venäjän suhteiden äkillisen kylmenemisen jälkeen on Lontoonkin horisontin takaa noussut se kangastus, joka vuosien kuluessa on nähty niin monessa maassa: Neuvostovenäjän tarjoamat suunnattomat ansiomahdollisuudet ulkomaan teollisuudelle ja pääomalle. Näissä olosuhteissa Ranskan ulkopolitiikan aktiivisuus, Saksan passiivisuus, Neuvosto-hallituksen alituisesti esittämät epäilykset Saksan todellisiin ulkopoliittisiin pyrkimyksiin nähden, Saksan varustukset y.m. seikat ovat aikaansaaneet sen, että Englannissa ja hallituspiirienkin keskuudessa katsotaan mahdolliseksi Saksan valmistavan kohtalokkaita yllätyksiä Euroopan rauhalle ja sen ulkopolitiikkaa taikka ainakin tämän politiikan otaksuttuja päämääriä pidetään yhtenä Euroopan rauhoittamista tarkoittavien pyrkimyksien vaarallisena kompastuskivenä.

Englannin hallituksen t.k. 4 p:nä julkaisemassa, sen varustusohjelmaa koskevassa lausunnossa onkin menty niin pitkälle, että pääministeri voimakkaasti on huomauttanut Saksan varustuksien lisänneen sen naapurien hermostuneisuutta ja vielä voivan johtaa tilanteeseen, joka vaarantaa Euroopan rauhan ("produce a situation where peace may be in peril"). Totta on, että pääministeri myöskin viittaa Neuvostovenäjän ja muiden valtojen, vaikkakaan ei Ranskan varustuksiin, mutta Saksa on ainoa maa, jonka varustuksien sanotaan merkitsevän vaaraa rauhalle.

Tätä taustaa vastaan on mielenkiintoista panna merkille mitä tällä hetkellä Lontoossa arvellaan Neuvostohalli-

tuksen pyrkimyksistä. Foreign Office'issa on minulle huomautettu - kuten raportissani No. 3 viime helmikuun 25 p:ltä olen maininnut - että tämä hallitus nyttemmin on lakkauttanut sen asiamiesten eri osissa maailmaa aikaisemmin Englantia vastaan harjoittaman propagandan. Neuvostovenäjä siis ei enää, taikka ei ainakaan tällä hetkellä, merkitse mitään vaaraa Brittiläiselle maailmanvallalle. Ja suuren yleisön keskuudessa se käsitys näyttää leviävän, että Neuvostovenäjän harjoittama kommunistinen ja vallankumouksellinen propaganda on sekin lakkaamaisillaan. Niin ettei vakuuttaa ainakin m.m. vakava Observer-lehti, ja tosiseikka on, Englannissa enää juuri ollenkaan kiinnitetä mitään vakavampaa huomiota tähän propagandaan.

Jonkun aikaa sitten olin tilaisuudessa näistä asioista keskustelemaan Daily Telegraph-lehden päätoimittajan ja ulkopoliittisen toimittajan kanssa. Viimemainitun huomautettua äkkiä syntyneen englantilais-venäläisen ystävyyden olevan kummallinen mutta ilahduttava ilmiö ("a strange but good thing"), sanoin otaksuvani Englannin löytäneen Moskovan "ystävyyden" Pariisin kautta kulkevaa tietä. Molemmat herrat protestoivat: niin suuri Ranskan ulkopolitiikan vaikutusvalta ei kuitenkaan ole. Ja he huomauttivat minulle, että kyllä Englanti itse voi arvostella tämmöisten uusien ja tärkeiden poliittisten tekijöiden merkityksen.

Kuitenkin on todettava, ettei englantilais-venäläinen "ystävyys" ole syntynyt vastapainona ainoastaan Saksalle, vaan myöskin liian läheiselle ranskalais-venäläiselle yhteisymmärrykselle. Joskin kaikkia Saksan edesottamisia Englannissa

seurataan suurella epäilyksellä, niin ollaan toiselta puolen syvästi vakuutettuja siitä, että jonkinlainen Ranskan ja Neuvosto-venäjän välinen liittosopimus taikka avonainen liittosuhde olisi erinomaisen kohtalokas Euroopan rauhalle. Meidän maanosamme lopullinen jakautuminen eri vastakkaisiin leireihin on peloittava mahdollisuus, jonka ehkäisemiseksi Englannin hallitus tahtoo tehdä voitavansa. Katsoen Neuvosto-hallituksen nykyiseen hermostuneisuuteen Englannin hallitus, joka puolestaan ei mitenkään tunnu olevansa vakuutettu Kremlin epäilyksen perättömyydestä, tahtoo antaa hra Litvinoffin ymmärtää, ettei Ranska ole ainoa maa, jota Itä-Euroopan turvallisuus kiinnostaa. "Saksa on taipuvainen", niin Manchester Guardian huomauttaa viime kuun 27 p:nä,"suhtautumaan Neuvostovenäjään niin kuin tämä olisi ei ainoastaan vihamielinen, vaan myöskin ala-arvoinen valta. Tämä taipumus perustuu väärinkäsitykseen nykyhetken tosiseikoista, eikä ole sopusoinnussa sen kansainvälisen yhteistoiminnan kanssa, joka kollektiivisen rauhanjärjestelmän toteuttamiseksi on välttämätöntä". Mikäli ymmärrän nämä sanat kuvaavat aivan oikein näkökantaa, joka täällä - ja ennen kaikkea Foreign Office'issa - on varsin yleinen. Tämä käsitys Neuvostovenäjän asemasta ja osasta kansainvälisessä politiikassa sekä vakaumus siitä, että Länsi-Euroopan rauhaa ei voida taata, jos Itä-Euroopassa pelätään sotaisia selkkauksia - vakaumus, jota sekä Neuvosto-hallitus että Ranskan hallitus viime aikoina entistä tarmokkaammin ovat tercittaneet Englannin kabinetin mieleen - selittää miksi Sir John Simon katsoo välttämättömäksi käydä Mos-

vassakin. Virallisesti Englanti pysyy kyllä täydellisesti puolueettomana Saksaan ja Neuvostovenäjään nähden, mutta ei liene kiellettävissä, etteikö Englanti nyttemmin itse asiassa olisi selvästi osoittautunut suhtautuvansa Saksaan ja sen ulkopolitiikkaan yhtä epäilevästi kuin Ranska ja Neuvostovenäjä. Tulevaisuus tulee osoittamaan kykeneekö Saksa murtautumaan ulos siitä isoloinnista, joka tällä hetkellä ympäröi sitä.

L ä h e t t i l ä s: M.A. Gripenberg.-

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 5.

Ministeri Grippenberg

7/9. 1935.

5000—11—34 4284

6 126 Pol.O. 35.

17/3.35

5 C7

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 685/88

8 p. maaliskuuta 1935.

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No. 5, jonka otsake on:

Itäpakti.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M.A. Stripenberg.-

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. H a c k z e l l,
Ulkoasiainministeriö,
HELSINKI.

Lontoo SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 5.

Lontoo ssa 7 p:nä maalis kuuta 1935.

6 126 Sal. D 35

Asia: Itäpakti.

12/3. 35.

5 C 7

Kävin tänään täkäläisen ulkoasiainministeriön vakinaisen alivaltiosihteerin Sir Robert Vansittart'in luona keskustellakseni hänen kanssaan nykyisestä tilanteesta Itäpaktiin nähden sekä Englannin hallituksen suhtautumisesta tähän sopimukseen.

Sanoin hänelle otaksuvani Sir John Simonin taikka Mr. Edenin lähitulevaisuudessa lähtevän Moskovaan. Sir Robert vastasi:"Sir John ei lähde, vaan Mr. Eden. Tästä on tänään ilmoitettu Alahuoneessa."

Kysyin milloin Mr. Eden lähtee, johon Sir Robert vastasi: "Sitä en tiedä. Siitä ei vielä ole mitään päätetty. Toistaiseksi on aivan mahdotonta sanoa mitään ajankohdasta."

Sanoin otaksuvani Mr. Edenin lähtevän vasta Sir Johnin käytyä Berliinissä, mutta alivaltiosihteeri toisti vain, että hänen matkansa ajankohdasta ei vielä ole päätetty mitään. Hän saattaa lähteä aikaisemmin taikka myöhemmin, mutta milloin on vielä mahdotonta sanoa.

Sanoin otaksuvani Mr. Edenin tulevan Moskovassa keskustelemaan n.s. Itäpaktista - mikä muoto ja sisältö sille sitten

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

annettaneenkin.

Sir Robert vastasi:"On kyllä mahdollista, jos asianomaiset vallat ("the powers concerned") niin haluavat. Itäpakti ei sinänsä kiinnosta meitä. Meitä kiinnostaa yleisen turvallisuusjärjestelmän aikaansaaminen. Me olemme aina olleet sitä mieltä, että Länsi-Euroopan turvallisuuden vakiinnuttamiseksi on jotain tehtävä Itä-Euroopassa syntyvien selkkauksien välttämiseksi. Sen takia olemme antaneet siunauksemme ("our blessings") Ranskan ja Venäjän ehdottamalle Itäpaktille. Mutta jos asianomaiset maat eivät tahdo sitä hyväksyä, toivomme niiden löytävän muita keinoja Itä-Euroopan rauhan vakiinnuttamiseksi."

Kyisyin Sir Robertilta, johtuuko tämä Englannin hallituksen kanta mahdollisesti siitä käsityksestä, että Itä-Euroopan poliittinen tilanne tällä hetkellä antaa aihetta huolestumiseen. Hän vastasi: "Ei suinkaan. Sitä me emme luule. Mutta venäläiset ovat hermostuneet. He ovat syvästi ja vilpittömästi vakuutetut siitä, että heitä uhkaa jonkinlainen vaara. Tämä heidän pelkonsa pitäisi poistaa. Muuten me emme voi saada aikaan sitä Euroopan rauhan vakiinnuttamista tarkoittavaa yleisjärjestelmää, johon me pyrimme."

Sanoin otaksuvani, että Englannin hallitukselle on siis yhdentekevää tuleeko Itäpaktista keskinäistä avustusta tarkoittava taikka ainoastaan konsultatiivinen sopimus.

Sir Robert vastasi: "Me tyydymme siihen mihin asianomaiset vallat tyytyvät. Mutta minä luulen, etteivät venäläiset hyväksy muuta kuin keskinäisen avustussopimuksen. Me

emme voi tehdä muuta kuin huomauttaa valloille: meidän käsityksemme on se, että Länsi-Euroopan turvallisuus on riippuvainen Itä-Euroopan tilanteesta. Me olemme sitä mieltä, ettei pitäisi olla mahdotonta keksiä jonkinlainen järjestelmä, joka takaisi Itä-Euroopankin rauhan ("it ought not to be humanly impossible to create guaranteees for peace in Eastern Europe"). Mimmoiseksi tämä järjestelmä sitten tuleekin, se on meille jokseenkin yhdentekevää, jos vain asianomaiset vallat siitä sopivat. Meidän on vaikeata sanoa mitään muuta kuin että semmoinen järjestelmä olisi saatava aikaan. Itä-Eurooppa ei kuulu meidän "piiriimme" ("sphere") emmekä tule itse liittymään sopimukseen. Kun Saksa ilmoitti haluavansa, että joku hallituksen jäsen kävisi Berliinissä suostuimme siihen sillä edellytyksellä kuitenkin - ja tästä me selvästi huomautimme Saksan hallitukselle - että tämä olisi valmis keskustelemaan kaikista niistä kysymyksistä, joista Lontoossa keskusteltiin Ranskan pää- ja ulkoasiainministerien kanssa ja jotka myöskin mainittiin meidän Saksan hallitukselle osoittamassamme nootissa. Yksi näistä kysymyksistä koskee Itä-Euroopan turvallisuuden vakiinnuttamista."

Kysyin Sir Robertilta tuntuuko nyttemmin luultavalta, että Saksa ja Puola hyväksyvät Itäpaktin. Hän vastasi, ettei siitä voinut sanoa mitään. Sitä paitsi ei kukaan vielä tiedä mitä tähän paktiin loppujen lopuksi sisällytettäisiin. Mutta jolleivät hyväksy, niin ehkä voivat ehdottaa muita keinoja Itä-Euroopan, ja siis myöskin koko Euroopan, rauhan turvaamiseksi.

Sanoin tahtovani vielä Sir Robertille esittää hypo-

teettisen, puhtaasti teoreettisen kysymyksen: onko Englannin hallitus niin syvästi vakuutettu Itäpaktin taikka jonkin toisen Itä-Euroopan turvallisuuden vakiinnuttamista tarkoittavan multilateralisen sopimuksen aikaansaamisen suotavuudesta ja välttämättömyydestä, että se mahdollisesti olisi valmis harjoittamaan painostusta johonkin Itä-Euroopan maan hallitukseen - esim. Puolan taikka toisen maan hallitukseen - joka jostain syystä kieltäytyisi liittymästä tämmöiseen sopimukseen huolimatta siitä, että muut valtiot siihen suostuisivat?

Sir Robert vastasi, ettei Englannin hallitus voi taikka tule koettamaan harjoittaa minkäänlaista painostusta k.o. sopimukseen kielteisesti suhtautuvaan hallitukseen. "Siihen emme olisi moraalisesti oikeutettujakaan jo siitä syystä, ettemme itse tule liittymään sopimukseen. Meidän päämäärämme, toistain sen vielä kerran, on koko Euroopan, siis myöskin Itä-Euroopan turvallisuuden vakiinnuttamista tarkoittavan järjestelmän aikaansaaminen."

Sanoin luulevani nyt täydellisesti ymmärtäväni Englannin hallituksen kannan tässä asiassa, jonka jälkeen vilkas ja erinomaisen ystävällinen alivaltiosihteeri siirtyi kertomaan hauskoja kaskuja. -

Tämän yhteydessä tahtoisin lopuksi siteerata suurlähettiläs Maiskin Itäpaktia koskevat verba formalia, jotka hän esitti viime helmikuun 19 p:nä London School of Economics-nimisessä korkeakoulussa pitämässään esitelmässä:

"For what is this aerial convention? It is in essence nothing else than a regional pact of mutual assistance in the

air.

This same idea underlies another important venture of a similar kind - the Eastern Pact of Mutual Assistance - which is included within the scope of measures for the pacification of Europe agreed upon during the recent visit of the French Ministers to England. In fact the Eastern Pact proposed some eight or nine months ago by the Soviet and French Governments foresees seven states (U.S.S.R., Germany, Poland, Czechoslovakia, Esthonia, Latvia and Lithuania) pledging themselves not only to refrain from aggression, but to come to the armed assistance of any one of the signatories should such signatory be attacked by another.

As you see the guiding idea of the Eastern Pact is exactly the same as the guiding idea of the contemplated aerial convention: to confront a possible aggressor with an overwhelming force and in this way to create a great deterrent to aggression."

L ä h e t t i l ä s: G. A. Gripenberg.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 2

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 6.

Ministeri Gripenberg

14/3. 1935.

5000—11—34 4284

Palautettava Kirjastolle

Salainen.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 726-94

15 p. maalisk. 1935.

9 126 Pal. D. 35.

20/3.35

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No. 6, jonka otsake on:

Englannin hallitus ja Suomen ulkopolitiikka.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L a h e t t i l ä s: U. A. Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. H a c k z e l l,
HELSINKI.

Lontoo SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 6.

Lontoo ssa 14 p:nä maalis kuuta 1935.

9 126 Sal.S. 35.

20/3.35 2

5 C 7

Asia: Englannin hallitus ja Suomen ulkopolitiikka.

Täkäläisen ulkoasiainministeriön Northern Department-osaston päällikön Mr. Collierin kehoituksesta kävin tänään hänen luonaan. Mr. Collier ilmoitti, että "häntä oli pyydetty" minulle esittämään seuraavaa:

1. Englannin hallituksen saamien tietojan mukaan Suomen hallitus aikoo lähitulevaisuudessa sijoittaa huomattavia lentokonetilauksia ulkomaille. Englannin hallitus on myöskin saanut kuulla, että tällä hetkellä Suomessa, ja varsinkin Yleisesikunnassa on voimakas suunta, jonka mukaan ainakin Suomen puolustusvoimien tarvitsemat pommituskoneet on tilattava Saksasta. Totta on, Mr. Collier jatkoi, että Saksa rikkoen Versailles-sopimuksen määräykset on valmistanut ja valmistaa pommituskoneita eikä Englannin hallitus ole Saksaa vastaan ryhtynyt mihinkään toimenpiteisiin tämän sopimuksen rikkomisen johdosta. Tästä ei kuitenkaan seuraa, että Englannin hallitus olisi sitä mieltä, ettei Versailles-sopimuksen määräyksiä enää ole noudatettava. Englannin hallitus valmistautuu tällä hetkellä neuvotteluihin Saksan kanssa, jotka myöskin tulevat koskemaan tätä sopimusta. Sen takia Englannin hallitus suuresti valittaisi ("would very much regret"), jos Suomen hallitus

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

ryhtyisi toimenpiteisiin, jotka selvästi koko maailmalle osottaisivat, että näiden neuvottelujen ulkopuolella olevat vallat jo nyt katsovat, ettei Versailles-sopimuksen Saksan varustautumista koskevia määräyksiä enää pidä noudattaa.

2. Englannin hallituksen saamien tietojen mukaan katsotaan vaikutusvaltaisella taholla Suomessa, ja varsinkin Yleisesikunnassa, että maamme saattaisi poliittisesti hyötyä lentokonetilauksien sijoittamisesta Saksaan. Väitetään, että nämä piirit juuri näitä poliittisia näkökohtia silmälläpitäen tahtoisivat ostaa Saksassa valmistettuja pommituskoneita. Tuntuu siltä, että Saksan taholta Suomen Yleisesikunnalle ja muillekin tätä asiaa harrastaville vaikutusvaltaisille piireille on huomautettu, että jos kyseessäolevat koneet tilataan Saksasta, niin tämä saattaa johtaa semmoiseen tilanteeseen, että Suomi siitä hyötyisi siltä varalta, että tulevaisuudessa syntyisi selkkauksia maamme ja sen itäisen naapurin välillä. Häntä, Mr.Collieria, oli tämän johdosta pyydetty minulle huomauttamaan - hän toisti siis vielä kerran puhuvansa saamiensa ohjeiden mukaisesti - että Englannin hallitus suuresti valittaisi, jos Suomen hallitus pommituskoneita tilatessaan noudattaisi poliittisia näkökohtia.

3. Englannin hallitus ei kyllä voi Suomelle tarjota mitään poliittisia etuja, jos meidän hallituksemme mahdollisesti päättäisi sijoittaa lentokonetilauksensa tähän maahan. Se toivoo kuitenkin, että Suomen hallitus tähän asiaan tulee sovelluttamaan puhtaasti kaupallisia näkökohtia. Mutta

tällä asialla on toinenkin ja - mikäli Englannin hallitus ymmärtää - hyvin tärkeä aspekti. Suomen hallitus tuntuu ilmailuvoimiensa kehittämiseksi suunnittelevan 5-vuotisohjelmaa. Jos nyt tähän ohjelmaan kuuluvat pommituskoneet hankitaan Saksasta, niin on ilmeistä, että muutkin tämän ohjelman perusteella vastaisuudessa tilattavat sotatarpeet on nekin hankittava Saksasta. Mahdollistahan on, että tämä vastaa Suomen Yleisesikunnan suunnitelmia. Mutta hän, Mr. Collier, katsoi olevansa velvollinen minulle huomauttamaan, että - mikäli hän ymmärsi - "tämä (this) ei olisi Suomen eduksi".

Ilmeistä oli - vaikkakin Mr. Collier huolellisesti vältti sitä sanomasta - että hän "tämä"-sanalla tarkoitti Foreign Officen taikka Englannin hallituksen epäilyksiä, että Suomen Yleisesikunta suunnittelee jonkinlaista yhteistoimintaa Saksan kanssa.

4. Hän - Mr. Collier jatkoi - ymmärtää täydellisesti, että Suomessa suhtaudutaan Neuvostovenäjään mitä suurimmalla epäilyksellä. Mutta hän - kuten koko Englannin ulkoasiainedeparttementtikin-on syvästi vakuutettu siitä, ettei Neuvostovenäjän taholta mikään vaara uhkaa Suomea. Neuvostovenäjän koko huomio on tällä hetkellä suuntautunut itäänpäin. Länsirajoillaan se ei halua mitään muuta kuin rauhaa. Ulkopolitiikassa on tietenkin aina vaarallista ennustaa mitään. Mutta mikäli inhimillisesti katsoen on mahdollista arvostella mitä tulevaisuus tulee tuomaan mukanaan, niin voidaan jokseenkin suurella varmuudella sanoa, että ainakaan lähivuosina - sanokaamme vähintäin kolmek-

si vuodeksi eteenpäin - Neuvostovenäjä ei tule läntisille naapureilleen muodostumaan minkäänlaiseksi vaaraksi.

5. N.s. kaappaussopimusta solmitessa Suomen hallitus oli määrätyillä edellytyksillä luvannut sijoittaa Englantiin sotatarvetilauksiaan. Mr. Collier tahtoi mielellään myöntää Suomen hallituksen rehellisesti noudattaneen sitoumustaan. Hän toivoi kuitenkin minunkin myöntävän, että Englannin hallitus oli sekin noudattanut "sopimusta" (Mr. Collier käytti todellakin "agreement"-sanaa). Se ei ole Suomen hallitukselle esittänyt mitään vastalausetta vaikkakin se pelkäsi, että Suomen hallitus takavarikoidessaan Omar- ja Atlantica-laivat on rikkonut kaappaussopimuksen. Päinvastoin, se on päättänyt odottaa Suomen Korkeimman Oikeuden päätöstä huolimatta siitä ankarasta painostuksesta, jonka alaisena se tässä asiassa on ollut.

Sen enempää Mr. Collier ei sanonut tästä asiasta, vaan antoi minun itse tehdä johtopäätökseni. Hänen sanansa tuntuivat viittaavan siihen, että jos lentokoneita ei tilata Englannista, niin Hänen Majesteettinsa hallitus mahdollisesti tulee esittämään protestin mikäli Korkein Oikeus hyväksyisi Omarin ja Atlantican takavarikoinnit. Sitä hän ei kuitenkaan sanonut; hän tahtoi pikemmin ensi sijassa alleviivata, että Englanti tässäkin asiassa on Suomeen suhtautunut hyvin suopeamielisesti.

On kuitenkin selvää, että Foreign Office todellakin pelkää - tämä sana ei ole liian vahva - Suomen sotilasviranomaisten oletetun hankintapolitiikan vielä saattavan johtaa

läheisempään yhteisymmärrykseen, jopa yhteistoimintaan Saksan vastaavien viranomaisten kanssa. Englannin hallitus on tähän asti otaksunut Suomen ulkopolitiikan haluavan orientoitua Englantiin päin, mutta jos Suomen hallitus jonkinlaisten Saksan sotilasviranomaisten antamien lupailujen johdosta päättää sijoittaa pommituskonetilauksensa Saksaan, niin tätä toimenpidettä täällä katsottaisiin merkiksi siitä, että Suomi ulkopoliittisessa suhteessa uudestaan haluaa lähentyä Saksaa. Jos sitä paitsi nämä tilaukset annettaisiin Saksalle taikka ryhdyttäisiin niistä neuvottelemaan Saksan viranomaisten kanssa ennenkuin Versaillessopimuksen Saksan ilmailuvoimia koskevat määräykset on lopullisesti ja muodollisestikin kumottu, niin Englannin hallitus pitäisi sitä arveluttavana tekona. On nimittäin otettava huomioon, että tämä hallitus jatkuvastikin pitää kiinni siitä, ettei näitä määräyksiä vielä ole kumottu. Sir John Simonin tehtävä Berliinissä on juuri koettaa löytää jonkinlainen tie tämänkin asian lopulliseen ratkaisuun.

Näin lienee Mr. Collierin sanat tulkittava. Toistan vielä hänen pari kertaa nimenomaan minulle huomauttaneen, että häntä oli <u>pyydetty</u> saattamaan nämä näkökohdat minun tiedokseni. Tämä merkitsee siis sitä, että asiasta oli aikaisemmin keskusteltu ainakin Foreign Officen johtavien virkamiesten kesken, jotka saavat ohjeensa Sir John Simonilta.

Mr. Collier sanoi myöskin tietävänsä eversti Lundqvistin pian saapuvan Lontooseen. Hän lähtee kyllä ensiksi Berliiniin. "Let us hope that he will not commit himself in Germany", Mr. Collier sanoi lisäten: "Me olemme hyvin iloisia

siitä, että hän käy Lontoossakin. Täällä hän on tervetullut. Me tulemme näyttämään hänelle kaiken mitä hän tahtoo nähdä." Mr. Collier huomautti myöskin, että joku englantilainen upseeri, majuri (?) English hiljattain oli käynyt Helsingissä jonkin Englannin lentokonetehtaan edustajana, mutta saanut vähemmän tyydyttävän käsityksen Englannin lentokoneteollisuuden nykyisistä menekkimahdollisuuksista Suomessa. -

Niin pitkälle Mr. Collier.

Sanoin hänelle, etten puolestani tiedä juuri mitään Suomen hallituksen lentokoneiden hankintaa koskevista suunnitelmista. Olin kuitenkin hiljattain kuullut väitettävän, että sotilasviranomaisemme olivat päättäneet Englannista tilata lentokonemoottoreita. Mr. Collier vastasi, että Helsingissä lienee puhuttu kahdentoista moottorin ostamisesta Englannista, mutta päätöstä ei vielä liene tehty. Sitä paitsi lienee suunniteltu lentokonelisenssin ostamista Englannista. Kaikkein tärkeintä on kuitenkin se, että pommituskoneet tahdotaan hankkia Saksasta.

Sanoin, että jos niin on, niin se varmasti ei johdu sotilaspoliittisista, vaan yksinomaan sotilasteknillisistä syistä. Tästä asiasta en kuitenkaan tiedä mitään enkä siis voi sanoa mitään Suomen hallituksen käsityksestä näiden väitettyjen tilaussuunnitelmien sopusoinnusta Versailles-sopimuksen määräyksien kanssa.

Lopuksi lupasin viipymättä saattaa hallitukseni tietoon sen mitä Mr. Collier nyt Englannin hallituksen puolesta oli minulle esittänyt. -

Minun käsitykseni mukaan olisi erehdys, jos tätä

Englannin hallituksen ilmoitusta pidettäisiin ainoastaan jonkinlaisena kiristysyrityksenä. Englannin hallitus näkisi tietysti hyvin mielellään, että sotilasviranomaisemme tilaisivat tarvitsemansa lentokoneet täkäläisiltä tehtailta. Se pitää kiinni meidän kaappaussopimuksen yhteydessä antamastamme lupauksesta, vaikkakin se toiselta puolen myöntää meidän noudattaneen sitoumuksiamme. Mutta se ei mielellään tahtoisi Saksan hallitukselle antaa sitä valttia, jota pommituskoneiden tilaaminen epäilemättä merkitsisi, ja jota tämä hallitus kansainvälisissä neuvotteluissa voisi käyttää kyväksensä esim. huomauttamalla, että Suomenkin hallitus jo nyt katsoo Versailles-sopimuksen määräyksiä mitättömiksi. Sitä paitsi - ja tahtoisin painostaa tätä seikkaa - jos Yleisesikunnassa ja muulla taholla Suomessa pommituskonetilauksien suunniteltua sijoittamista Saksaan perustellaan - kuten Englannin hallitus väittää saaneensa tietää - sotilaspoliittisilla näkökohdilla niin lienee vaikeata estää sen käsityksen syntymistä, että Suomessa ollaan taipuvaisia jonkinlaiseen suomalais- saksalaiseen sotilaalliseen yhteistoimintaan. Tästä johtuivat ilmeisesti Mr. Collierin varovaiset, mutta silti harkitut sanat, että "Englannin hallitus toivoo, etteivät Suomen viranomaiset tähän asiaan sovelluta sotilaspoliittisia näkökohtia."

Ylläolevaan tahtoisin vielä lisätä seuraavaa: Kuten aikaisemmissa raporteissani monta kertaa olen huomauttanut on kehitys nyttemmin johtanut ei ainoastaan siihen, että Saksan tässä maassa nauttimat sympatiat ovat entistä paljon pienemmät, vaan myöskin siihen, että Englannin hallitus suhtautuu Saksan ulkopolitiikkaan entistä epäilevämmin. Johtuuko tämä Ranskan pai-

nostuksesta, Neuvostovenäjän valituksista, Liettuan Memelin asiassa harjoittamasta propagandasta taikka muista syistä, siitä en tämän yhteydessä tahdo lausua mitään mielipidettä. Mutta - mikäli ymmärrän - ei ole enää kiellettävissä, etteikö Foreign Officekin pitäisi Saksaa Euroopan tällä hetkellä ainoana mahdollisena rauhanhäiritsijänä ja että se on vakuutettu Neuvostovenäjän vilpittömästä rauhantahdosta. Tämä on se tausta, jota vastaan Englannin hallituksen nyt meille esittämiä näkökohtia on arvosteltava.

Lähettiläs: A. Gripenberg.—

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 7.

Ministeri Gripenberg

16/3. 1935

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

18 127 Sal.D. 35. Salainen.

33/3.35

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

No 741/300.

5 C7

18 p. maalisk. 1935.

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No. 7, jonka otsake on:

Puolan suhtautuminen Itäpaktiin; Englanti ja Saksa y.m.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: G.A. Gripenberg.-

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. H a c k z e l l,
Helsinki.

L o n t o o SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 7.

Lontoo ssa 16 p:nä maalis kuuta 1935.

12 127 Sal. D. 35.

23/3. 35

Asia: Puolan suhtautuminen Itäpaktiin; Englanti ja Saksa y.m.

5 C 7

Käydessäni pari päivää sitten täkäläisen ulkoasiainministeriön Northern Departmentin päällikön luona kysyin Mr. Collierilta oliko hänellä mahdollisesti mitään tarkempia tietoja Puolan suhtautumisesta Itäpakti-suunnitelmaan. Hän vasasi, ettei Varsovasta ollut kuullut mitään uutta. Kaikki riippuu tietenkin siitä mitä Pilsudski asiasta ajattelee, "mutta", Mr. Collier sanoi, "siitä me emme tiedä mitään."

Viime päivinä, hän jatkoi, Puolan täkäläinen ambassadööri kreivi Raczynski on kuitenkin pari kertaa Foreign Office'issa puhunut suunnitelmasta, joka näyttää tarkoittavan Itä-Euroopan eri hyökkäämättömyyssopimuksien takaamista. Kreivi on kyllä aina huomauttanut esittäneensä ainoastaan omat yksityiset näkökohtansa ja mielipiteensä, "mutta", Mr. Collier sanoi, "diplomatin puhuessa yksityisestä ja henkilökohtaisesta käsityksestään, epäilen aina hänen hallituksensa kehoittaneen häntä lausumaan nämä mielipiteet."

Eilen Persian ministerin tanssiaisilla tapasin Daily Telegraph-lehden ulkopoliittisen toimittajan, joka m.m. sanoi minulle olevan ilmeistä, että Puolan hallitus nyttemmin

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

on tullut sangen hermostuneeksi. Se on huomannut, että se Itäpakti-asiassa ja siis ulkopoliittisessakin suhteessa on joutumassa täydelliseen isolointiin. Se pitää tietenkin Saksan ystävyyttä mitä suurimmassa arvossa, mutta se mahdollisuus, että sen suhteet muihin maihin todennäköisesti kylmenisivät jos se yhtä itsepintaisesti kuin aikaisemmin pitäisi kiinni tähänastisesta suhtautumisestaan Itäpaktiin, on alkanut hermostuttaa sitä. Selvää on, ettei Saksan ystävyys yksin riitä Puolalle; se tarvitsee muidenkin valtojen ystävyyttä. Tuntuu todellakin siltä, että Varsovassa on ruvettu käsittämään tämä. Kuvaavana tästä puhuteltavani piti sitä seikkaa, että Puolan täkäläinen suurlähetystö jo pari kertaa on hänen kanssaan keskustellut Englannin viimeaikaisen ulkopolitiikan todennäköisistä suuntaviivoista ja varsinkin sen suhtautumisesta Saksaan. On yleisesti tunnettu, että Daily Telegraph nyttemmin on hyvin läheisissä suhteissa täkäläiseen ulkoasiainministeriöön ja että sen ulkopoliittista toimittajaa usein käytetään Ministeriön käsityksien ja mielipiteiden epäviralliseksi esittämiseksi. Tietoisena tästä Puolan suurlähetystö on m.m. tiedustellut voidaanko hänen mielestään Englannin hallituksen nyttemmin omaksumaa Saksaan nähden epäilevää kantaa pitää ohimenevänä ilmiönä taikka vastaako se mahdollisesti Englannissa laajemmin levitettyä käsitystä? Onko ajateltavissa, että Englannin hallitus myöhemmin suhtautuisi suopeamielisemmin Saksaan ja sen varustuksiin? Onko mahdollista, että esim. uusi hallitus ei enää kiinnittäisi samaa huomiota Neuvostovenäjän turvallisuutensa vakiinnuttamista tarkoittaviin pyrkimyksiin? Nämä kyselyt, puhuteltavani edelleen huomautti, osoittavat selvästi Varsovan ulkoasiainministeriön alkaneen epäillä sen

Englannin ulkopolitiikan todennäköisiä tendenssejä koskevan käsityksen paikkansapitävyyttä, joka sillä ilmeisesti tähän mennessä on ollut. Ehkä se nyt huomaa, ettei Englannin hallitus ole valmis äänetönnä antamaan Saksan hallituksen ajaa politiikkaa, joka mahdollisesti vielä saattaa sytyttää koko Euroopan tuleen, ehkä se huomaa, ettei tämä hallitus tule hyväksymään poliittisia virtauksia, jotka saattavat johtaa selkkauksiin Itä-Euroopassa. -

En luule erehtyväni jos sanon, ettei pitkään aikaan Englannin hallitus ole suhtautunut niin epäilevästi Saksan varustuspolitiikkaan ja muihin Saksassa havaittavissa oleviin ulkopoliittista ekspansionihalua valaiseviin ilmiöihin kuin tällä hetkellä. Tämä johtuu epäilemättä Ranskan ja Neuvostovenäjän hallituksien viimeaikaisista esityksistä Englannin hallitukselle, mutta myöskin tämän Saksasta saamista tiedoista, jotka - mikäli olen oikein ymmärtänyt Foreign Office'in viittaukset - tuntuvat olleen huolestuttavaa laatua. Kuvaavana Englannin hallituksen yleiselle kannalle on mainittava, että - kuten hyvin luotettavalta taholta minulle on väitetty - se viittaus Saksan varustuksiin, joka sisältyi hallituksen "White Paper"-nimiseen Englannin puolustusvoimien kehitystä koskevaan esitykseen Alahuoneelle, alkuperäisessä muodossaan oli paljon jyrkempi kuin se, joka lopullisesti hyväksyttiin, ja jonka johdosta Hitler päätti lykätä Sir John Simonin käynnin Berliinissä. Olen hiukan naiivisesti kysynyt eräältä Foreign Office'in läheltä olevalta henkilöltä miksi tätä viittausta Saksan varus-

tuksien aiheuttamaan huolestuneisuuteen katsottiin niin tärkeäksi, johon puhuteltavani vastasi:"Oli aivan välttämätöntä antaa sekä omien kansalaistemme että Saksan hallituksen ymmärtää, että hallituksemme pitää Saksaa Euroopan rauhan ainoana mahdollisena häiritsijänä. Oli myöskin välttämätöntä antaa Englannin yleisön ymmärtää, että varustuksemme johtuvat Saksan varustuksista ja että me varustaudumme ainpastaan Saksaa vastaan". On myöskin kuvaavaa, että Alahuoneen vapaamielisen opposition johtaja Sir Herbert Samuel, joka vielä t.k. 11 p:nä ex officio Alahuoneessa jyrkästi arvosteli hallitusta ja nimenomaan sen "kömpelöä ja tahditonta" viittausta Saksan varustuksiin silti kuitenkaan uskaltamatta vastustaa puolustusmäärärahojen myöntämistä, t.k. 15 p:nä pitämässään julkisessa puheessa huomautti:"Saksa, vielä kerran militaristinen, varustautuu nopeasti. Se saattaa osoittautua kasvavaksi vaaraksi (growing peril). Me itse ja meidän naapurimme olemme pakoitetut ottamaan huomioon tämän seikan." Ja sotaministeri lordi Hailsham sanoi eilen pitämässään puheessa, ettei olisi ollut oikein eikä kohtuullista antaa ulkoasiainministerin käydä Berliinissä juuri ennen kuin ne tosiseikat julkaistiin, "jotka me tahdoimme saada tunnetuiksi."-

On myöskin todettava, ettei pitkään aikaan Neuvostovenäjä ole täällä Lontoossa purjehtinut semmoisessa myötätuulessa kuin tällä hetkellä. Puhumattakaan Neuvostohallituksen täkäläisen suurlähettilään ja rouva Maiskin henkilökohtaisesta asemasta - he näkyvät kaikkialla, he tuntevat kaikki, he keskustelevat, laskevat leikkiä ja ainakin rouva Maiski tanssii kaikkien kanssa - niin on ilmeistä, että yleinen ilmakehä tällä hetkellä on Neuvostovenäjälle hyvinkin edullinen.

Neuvostovenäjä ei halua muuta kuin rauhaa, Neuvostovenäjä on lakkauttanut vallankumouksellisen propagandan, Neuvostovenäjä saattaa vielä joutua hämäräperäisten saksalaisten ja kenties myöskin puolalaisten vehkeilyjen uhriksi - nämä käsitykset ovat havaittavissa laajoissa piireissä. Norjan täkäläinen ministeri kysyi minulta eilen "koskevatko Itäpakti-suunnitelmat jollain tavoin Suomeakin?" Annettuani hänelle kielteisen vastauksen sekä huomautettuani, että koska meillä jo on hyökkäämättömyyssopimus Neuvostovenäjän - meidän ainoan mahdollisen vihollisemme - kanssa, ministeri vastasi olevansa vakuutettu siitä, ettei Neuvostovenäjä uhkaa ketään, se kun ei halua mitään muuta kuin rauhaa. "Mutta", hän lisäsi, "Neuvostovenäjän vaikutusvalta Euroopan politiikkaan kasvaa yhtä mittaa, se saa pian takaisin todellisen suurvalta-aseman." Turkin suurlähettiläs, jonka myöskin eilen tapasin, sanoi minulle otaksuvansa Suomenkin ilmoittaneen tulevansa liittymään Itäpaktiin. Hän näytti hiukan hämmästyneeltä vastatessani vältellen, etten minä ainakaan ole kuullut mitään tätä asiaa koskevista neuvotteluista.

L ä h e t t i l ä s: G.A. Gripenberg.-

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoosta olevan lähetystä raportti n:o 8.

Ministeri Gripenberg

26/3. 1935.

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

Salainen.

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 750/304.

Maalisk. 21 p. 1935.

13 127 Sal. D. 35.

26/3. 35

5 C 7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No. 8, jonka otsake on:

Sir John Simonin käynti Berliinissä.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l a s: L. A. Steinberg

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. H a c k z e l l,
HELSINKI.

Lontoo SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 8.

Lontoo ssa 21 p:nä maalis kuuta 19 35.

13 127 Sal D. 35.

Asia: Sir John Simonin käynti Berliinissä.

26/3. 35.

Herra Hitlerin päätös määrätä yleinen asevelvollisuus käytäntöön otettavaksi lienee Englannin hallitukselle tullut täydellisenä yllätyksenä. Vaikkakin hallitus tietenkin on ollut tietoinen Saksan varustautumisen nopeasta tahdista se ei kuitenkaan liene odottanut, että hra Hitler jo nyt, juuri ennen Sir John Simonin käyntiä Berliinissä, olisi välittämättä mitään Versailles-sopimuksen muiden allekirjoittaja-valtojen kannasta vapautunut sopimuksen tavallaan tärkeimmistä määräyksistä. Suuren yleisön keskuudessa uutinen kyllä otettiin vastaan rauhallisuudella ja kylmäverisyydellä, mutta se oli tietenkin omiaan hermostuttamaan ja katkeroittamaan virallista maailmaa. Kaksi kertaa - Lontoon deklaratiossa ja valkoisessa kirjassaan - Englannin hallitus oli selvästi ja päättäväisesti sanonut, ettei se voi hyväksyä sopimusmääräyksien yksipuolista kumoamista; Englannin hallituksen esittämään kyselyyn hra Hitler oli vastannut, että hän on valmis keskustelemaan Euroopan rauhoittamista koskevista mutkikkaista kysymyksistä Lontoon deklaration pohjalla, ja tästä huolimatta hän ryhtyi toimenpiteeseen, joka ei merkitse muuta kuin Versailles-sopimuksen mitä jyrkintä rikkomista.

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

Hallituksen aseistariisumiskysymyksiä käsittelevän valiokunnan - Mr. Ramsay MacDonald, Mr. Baldwin, Sir John Simon ja Mr. Eden - kokoontuessa sunnuntaina t.k. 17 p:nä Foreign Office'in läsnäollut alivaltiosihteeri Sir Robert Vansittart lienee ehdottanut, että Simonin matka Berliiniin lykättäisiin toistaiseksi ja että tästä viipymättä ilmoitettaisiin Saksan hallitukselle. Minulla on syytä otaksua - vaikkakaan en tietenkään varmuudella tiedä mitään - että ainakin hrat Baldwin ja Eden kannattivat hänen mielipidettään. Pääministeri ja Sir John Simon lienevät hekin periaatteessa olleet samaa mieltä, mutta taktillisista, ennenkaikkea sisäpoliittisista, syistä he eivät tahtoneet ilman muuta peruuttaa ulkoasiainministerin matkaa, vaan tahtoivat luovia siten, että matkan peruuttamisesta voitaisiin syyttää Saksan hallitusta. Kaikki lienevät olleet yksimielisiä siitä, että vastalause viipymättä olisi esitettävä Saksan hallitukselle. Sitä paitsi päätettiin, että Mr. Edenin matka Moskovaan tapahtuisi huolimatta siitä, miten Sir Johnin käynnin Berliinissä kävi. Tiedän, että Puolan suurlähettiläältä tiedustellessa sunnuntaina Foreign Office'lta olisiko odotettavissa, että Mr. Edenin Varsovan käyntiin nähden tapahtuisi muutos, hänelle vastattiin, ettei tämän matka Moskovaan ja Varsovaan Englannin hallituksen mielestä ole missään suhteessa riippuvainen Sir John Simonin käynnistä Berliinissä.

Englannin hallituksen vastalausenootti Saksan hallitukselle lienee valmistunut maanantaina. Siinä kysyttiin-

kuten tunnettua - nimenomaan oliko Saksan hallitus jatkuvastikin valmis keskustelemaan Lontoon deklaration pohjalla. Minulle on väitetty, että Englannin hallitus odotti parooni von Neurathin tulevan antamaan kielteisen taikka ainakin osittain kielteisen vastauksen, jossa tapauksessa Englannin hallitus olisi katsonut voivansa peruuttaa taikka toistaiseksi lykätä Sir Johnin käynnin Berliinissä. Englannin hallitus olisi sitten voinut parlamentille ilmoittaa, että Saksan niskottelevan kannan johdosta tämä käynti ei ollut voinut toteutua. Parooni von Neurathin vastaus lienee sen takia ollut yllätys Englannin hallitukselle, joka kuitenkaan ei voinut enää peruuttaa jo päätettyä käyntiä.

Kuten tunnettua Englannin hallitus ei etukäteen saattanut noottia Ranskan ja Italian hallituksien tietoon, jotka vasta Sir Eric Phippsin jätettyä nootin parooni von Neurathille olivat tilaisuudessa tutustua siihen. Sekä tämä seikka - ettei noottia esitetty niille ennen sen lähettämistä Berliiniin - että nootin maltillinen muoto lienevät Pariisissa ja Roomassa herättäneet mitä suurinta paheksumista. Epäiltiin, että Englanti mahdollisesti sittenkin olisi valmis rikkomaan sen yhteisen rintaman, joka viime aikoina oli uudestaan vahvistettu, ja tästä syystä Ranskan ja Italian hallitukset eilen esittivät jyrkät vastalauseensa Englannin hallituksen niiden mielestä liian itsenäisen esiintymisen johdosta. Eräs Foreign Office'in virkamies sanoi minulle tänään, että Ranska ja Italia ovat "simply furious". Se seikka, ettei noottia saatettu näiden valtojen hallituksien tietoon, väitetään johtuneen ajan puutteesta. Sir John Simonin mie-

lestä nootti olisi nimittäin mahdollisimman pian jätettävä Saksan hallitukselle m.m. sen johdosta, että hallitus oli luvannut maanantaina antaa parlamentille tietoja siitä politiikasta, jota se Saksaan nähden oli päättänyt noudattaa.

Ranska ja Italia lienevät vaatineet eilen neuvotteluja Englannin kanssa ennen Sir Johnin matkaa Berliiniin. Sen takia ne lienevät ehdottaneet, että Sir John viipymättä kävisi joko Pariisissa taikka Pohjois-Italiassa jotta hän saisi tilaisuuden tavata Mussolininkin. Siihen Englannin hallitus ei kuitenkaan suostunut, vaan päätettiin, että Mr. Edenin t.k. 23 p:nä on lähdettävä Parisiin neuvottelemaan siellä Ranskan hallituksen ja hra Suvichin kanssa. Hänen tehtävänsä tulee kaikesta päättäen olemaan koettaa saada liittolaisvallat vakuutetuiksi siitä, ettei Englannin hallitus aio rikkoa yhteistä rintamaa, sekä kuunnella niiden esittämiä mielipiteitä ja toivomuksia. Täten annettaisiin Saksalle uusi, mielenosoituksellinen todiste liittolaisvaltojen järkähtämättömästä yhteisymmärryksestä. Eräs Foreign Office'in johtoa hyvin lähellä oleva henkilö sanoi minulle tänään, että koska Mr. Eden siis juuri tässä tarkoituksessa käy Pariisissa, voitaneen pitää jokseenkin varmana, ettei Berliinin neuvotteluista tule kerrassaan mitään.

Foreign Office suhtautuneekin erinomaisen pessimistisesti Sir Johnin Berliinin matkaan. Se ei odottane minkäänlaisia positiivisia tuloksia. Matkan suurin merkitys katsotaan olevan siinä, että Sir Johnin palattua tyhjin käsin Berliinistä Englannin hallitus voi sanoa parlamentille: "Me olemme tehneet voitavamme, mutta Saksan itsepintaisen, uhmaavan po-

litiikan johdosta emme ole onnistuneet." Toiselta puolen lienee tämmöisten olosuhteiden vallitessa odotettavissa, että Mr. Edenin käynti Moskovassa tulee olemaan sitä tuloksellisempi. Mitä Englannin hallitus tällä hetkellä arvelee tilanteesta, sitä valaisevat kenties erään sen jäsenen Mr. Duff Cooper'in eilen julkisessa puheessa lausumat sanat: "The four great countries who desire peace - Britain, France, Italy and Russia - should stand solid together for peace and make it plain to the world that they desire and intend that peace shall be continued and that any disturber of the peace would have to face them all."

L ä h e t t i l ä a: G. A. Grippenberg. -

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 9.

Ministeri Gripenberg

2/4 1935.

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

Salainen.

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S. W. 1.

Nº 814/318.

2 p. huhtikuuta 1935.

14/127 Sal. D. 35.

8/4. 35.

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No. 9, jonka otsake on:

Englantilaisia mielialoja.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: U. A. Sirpenberg.-

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. H a c k z e l l,
Ulkoasiainministeriö,
HELSINKI.

Lontoo SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 9.

Lontoo ssa 2 p:nä huhti kuuta 1935.

Asia: Englantilaisia mielialoja.

Eri syistä en vielä ole ollut tilaisuudessa hankkimaan tarkempia tietoja Sir John Simonin ja herra Hitlerin välisten keskustelujen kulusta. Muutamia päiviä sitten tiedustelin kyllä eräältä Foreign Officen virkamieheltä mitä hän mahdollisesti voisi minulle kertoa näistä keskusteluista. Hän vastasi lukeneensa lyhyen luottamuksellisen Sir Johnin laatiman selonteon Berliinin käynnistään, mutta huomautti, ettei voinut lisätä juuri mitään sanomalehdistön julkaisemiin keskusteluja koskeviin tietoihin, jotka tiedot - hän vakuutti - suurin piirtein pitävät paikkansa. Sanoin näistä selonteoista saaneeni sen vaikutelman, että ainakin aseistariisumiskysymyksen tulevaisuus näyttää hyvin synkältä. Puhuteltavani vastasi vältellen minun siinä suhteessa "kaikesta päättäen"olevan oikeassa, vaikkakaan toiselta puolen "ei nyt pidä heittäytyä pessimismiin." Hän lisäsi, että "nyt on toimittava reippaasti ja tarmokkaasti ja ehkä siis kuitenkin saavutetaan Euroopan rauhaa vakaannuttava tulos" j.m.e. Koska puhuteltavaani ei mitenkään voida katsoa kuuluvaksi täkäläisen ulkoasiainministeriön johtaviin virkamiehiin, en tahdo tarkemmin tehdä selkoa hänen mielipiteistään; olen esittänyt hänen sanansa ainoas-

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

taan sen takia, että nekin - ylimalkaisuudestaan huolimatta - valaisevat sitä, sanoisinko neuvottomuutta ja epävarmuutta, joka täällä - eikä ainoastaan ulkoasiainministeriössä - tuntuu olevan sangen yleinen.

Minulle on väitetty - mutta mitä arvoa tälle väitteelle on annettava, siitä en uskalla sanoa muuta kuin että se tuntuu hyvinkin uskottavalta - että Hitler teki syvän ja edullisen vaikutuksen Sir John Simoniin. Hän lienee ystävilleen huomauttanut, että Saksan diktaattori epäilemättä on vakava, vilpitön, epäitsekäs mies, joka ei noudata mitään henkilökohtaisia ambitioninäkökohtia, vaan ainoastaan tarkoittaa maansa hyvää, mies, jonka rehellisyyteen ja sanoihin voidaan täydellisesti luottaa. Kenraali Göring sitä vastoin ei liene Sir John Simoniin ja Mr. Edeniin tehnyt yhtä edullista vaikutusta.

Mutta joskin englantilaiset valtiomiehet jo hra Hitlerin henkilökohtaisten ominaisuuksien johdosta kuuntelivat mitä suurimmalla tarkkaavaisuudella hänen Saksan hallituksen ulkopoliittisia näkökohtia, käsityksiä ja tarkoitusperiä valaisevia esityksiään, niin he eivät liene hänen sanoistaan löytäneet mitään, joka heidän mielestään olisi ollut omiaan helpoittamaan sen tehtävän suorittamista, jonka Englannin hallitus on asettanut itselleen: Euroopan rauhoittaminen. Toistan, etten vielä ole ollut tilaisuudessa näistä asioista keskustelemaan välittömästi virallisten piirien kanssa, mutta tämä on - mikäli lukuisten yksityisten keskustelujen ja sanomalehdistön lausuntojen johdosta olen ollut huomaavinani -

epäilemättä yleinen täällä vallitseva käsitys. Selvää on,että se epäilevämisyys Saksan ulkopoliittisiin pyrkimyksiin nähden, joka viime aikoina Lontoossa on kasvamistaan kasvanut, Sir John Simonin Berliinin käynnin jälkeen on vielä lisääntynyt. Tragiikka on siinä, että englantilaiset yleensä myöntävät Saksalla todellakin olleen syytä tyytymättömyyteen siihen kohteluun, jonka alaisena se sodan jälkeen on ollut, mutta etteivät kuitenkaan ole kyenneet poistamaan tämän tyytymättömyyden syitä. Täytyy muistaa, ettei Englanti puolestaan halua minkäänlaisia muutoksia Euroopassa, ja sen takia englantilaisten on vaikeaa ymmärtää valtaa, joka niin monessa suhteessa haluaa muutoksia medän maanosamme nykyiseen tilanteeseen ja joka tarttuu keinoihin, joita tietenkään juriidisesti ja muodollisesti ei voi mitenkään hyväksyä. Jos tähän tulee, että Saksan hallituksen sisäpoliittiset ihanteet, pyrkimykset ja toimintamuodot ovat kaikille englantilaisille syvästi vastenmielisiä, että se ajaa ulkopolitiikkaa, jonka toimintamuodot englantilaisista tuntuvat epäkäytännöllisiltä, kömpelöiltä ja uhmaavilta sekä etteivät englantilaiset voi ummistaa silmiään sille, että Saksan politiikka vielä saattaa kehittyä todel liseksi vaaraksi ei ainoastaan muille, ja varsinkin Itä-Euroopan maille, vaan Englannille itselleenkin, niin on selvää, että Saksalle vihamielinen mieliala ei voi ottaa rauhoittuakseen, vaan päivä päivältä vain kasvaa. Tapasin tänään erään Amiraliteetissa palvelevan upseerin, jonka tehtävät suureksi osaksi ovat ulkopoliittista luonnetta. Euroopan yleisestä poliittisesta tilanteesta keskustellessamme tämä upseeri huomautti olevan päivänselvää, että

Saksan täytyy (!) laajentua itäänpäin. Sanoin hänelle saaneeni sen käsityksen, että Englannissa tällä hetkellä vallitsee laajalti levinnyt Saksalle vihamielinen mieliala. Upseeri, joka siis juuri jonkinlaisella ymmärtämyksellä oli puhunut Saksan ekspansionitarpeesta, vastasi, ettei Sakse pitkään aikaan Englannissa ollut ollut niin suuressa epäsuosiossa kuin tällä hetkellä, lisäten, että Saksan tuntuu olevan mahdotonta voittaa Englannin sympatioita. Hänen lausuntonsa olivat - mikäli ymmärrän - hyvin kuvaavat täkäläisille katsantotavoille. Voitaisiin ehkä sanoa, että englantilaiset mielellään haluaisivat pitää saksalaisista, mutta että tämä jostain syystä aina osoittautuu mahdottomaksi.

Seurauksena tästä on tietenkin se, että Neuvostovenäjä englantilaisille ilmestyy yhä kirkkaammassa valossa. Olisi mielestäni suuri erehdys kiinnittää huomiota esim. seurapiirien politiikkaa harrastavien naisten vakuutuksiin, että "we English cannot stand the Bolcheviks". Nämä vakuutukset pitävät tietenkin paikkansa sikäli, että Neuvostohallituksen sisäpoliittiset toimintamuodot ovat englantilaisille yhtä vastenmieliset kuin konsanaan Nazihallituksen noudattamat työtavat. Mutta täällä pidetään nyttemmin jonkinlaisena aksiomina, että Neuvostovenäjä on maailmanrauhan parhaana tukena, että se puolestaan ei halua mitään muuta kuin rauhaa, että sen varustukset tietenkin ovat täydellisesti oikeutetut ja luonnolliset, koska ei kukaan tiedä mitkä yllätykset sitä vielä Saksan taholta odottavat, että Neuvostovenäjä on lakkauttanut ei ainoastaan englantilaisvastaisen propagandansa, vaan myöskin kommunistisen, vallankumouksellisen

kiihoitustyönsä muissa maissa. Ei pidä tietenkään kiinnittää liian suurta huomiota sanomalehdistön lausuntoihin, mutta kyllä sen, joka koettaa muodostaa itselleen käsityksen Englannin ulkopolitiikan motiiveista ja todennäköisestä kehityksestä, täytyy ottaa huomioon mitä esim. Englannin kenties kuuluisin sanomalehtimies J.L.Garvin eilen kirjoitti toimittamassaan Observer-lehdessä: "Euroopassa ei ole kahta valtaa, jotka olisivat enemmän mieltyneet toisiinsa taikka suuremmassa harmoniassa yhtyneet toisiinsa kuin Venäjä ja Englanti. Tämä intressien sopusointuisuus soveltuu sekä Eurooppaan että Aasiaan." ("No two Powers in Europe are more closely interested in each other, or more closely in harmony, than Russia and Britain. That community of interest applies equally to Europe and to Asia.").

Palattuaan Berliinistä Lontooseen Sir John Simon ilmoitti Alahuoneessa, että Berliinin keskustelut olivat osoittaneet Englannin ja Saksan hallituksien mielipiteiden "huomattavasti eroavan toisistaan" ("considerable divergence of opinion between the two Governments was revealed by the conversations"). Mr. Edenin lähtiessä Moskovasta huomautettiin hänen ja Litvinoffin julkaisemassa pitkässä tiedonannossa, että "molempien hallituksien edustajat ilolla ovat huomanneet, ettei tällä hetkellä molempien hallituksien välillä ole mitään kansainvälisen politiikan pääkysymyksiä koskevaa ristiriitaisuutta ("no conflict of interest between the two Governments on any of the main issues of international policy"), kolmessa kohdassa mainitaan Itäpakti, johon Saksaa ja Puolaa kehoitetaan liittymään, ja kah-

dessa kohdassa puhutaan Englannin ja Neuvostovenäjän ystävällisestä yhteistoiminnasta rauhan kollektiiviseksi vakiinnuttamiseksi, johon yhteistoimintaan nähden "hra Eden ja hrat Stalin, Molotoff ja Litvinoff ovat tulleet yhä enemmän vakuutetuiksi" ("were confirmed in the opinion"), että se on perustavaa merkitystä kansainvälisten tämän päämäärän saavuttamista tarkoittavien pyrkimyksien edistämiselle.

L ä h e t t i l ä s: G.A. Gripenberg.-

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 10.

Ministeri Grippenberg

3/4. 1935.

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

Salainen.

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 825/320.

4 p. huhtikuuta 1935.

16/128 Sal. 35.

10/4. 35

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No. 10, jonka otsake on:

Berliinin keskustelut ja Euroopan poliittinen tilanne.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: U.A. Kivenberg.-

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. H a c k z e l l,
Ulkoasiainministeriö,
HELSINKI.

Lontoo SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 10.

Lontoo ssa 3 p:nä huhti kuuta 19 35.

16 128 Sal.D. 35.

Asia: Berliinin keskustelut ja Euroopan poliittinen tilanne.

10/4. 35

OSASTO C7

Olin tänään tilaisuudessa täkäläisen ulkoasiainministeriön Central European Department-osaston päällikön alivaltiosihteeri Sargent'in kanssa keskustelemaan Sir John Simonin ja hra Hitlerin neuvotteluista sekä Euroopan nykyisestä poliittisesta tilanteesta. Mr. Sargent on epäilemättä Foreign Officen etevimpiä virkamiehiä, jonka väitetään olevan hyvin perehtynyt kaikkiin Euroopan, ja varsinkin Keski-Euroopan kansainvälisiin kysymyksiin.

Alivaltiosihteeri huomautti ensinnäkin, että mitä Euroopan nykyisestä poliittisesta tilanteesta sanotaankaan ja arvellaan, niin täytyy aina muistaa, "ettei toistaiseksi ole mitään tapahtunut". Puolestaan oli hän sitä mieltä, että on kysymyksenalaista, "ovatko nämä eri ministeri-käynnit eri pääkaupungeissa todellakin niin hyödyllisiä." Ne herättävät liian suurta huomiota, sanomalehdet kirjoittelevat niistä liian paljon, usein kirjeenvaihtajat eivät ymmärrä oikein mitä puolella tai toisella on sanottu ja liioittelevat mitä ovat saaneet kuulla. Niinpä esim. täkäläisen Daily Telegraph-lehden kirjeenvaihtaja oli väittänyt hra Hitlerin puhuneen Sir John Simonille

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Puolan käytävästä, mutta tosiseikka on, ettei hän tästä asiasta sanonut sanaakaan.

Sanoin alivaltiosihteerille saaneeni sen käsityksen, ettei se yleinen kanta, jolle hra Hitler keskustelujen kestäessä oli asettunut englantilais-ranskalaiseen Euroopan rauhoittamista tarkoittavaan Lontoon ohjelmaan nähden, tuntunut helpoittavan Englannin pyrkimyksiä saamaan aikaan paremman yhteisymmärryksen Euroopan eri valtojen välillä. Alivaltiosihteeri vastasi, ettei todellakaan voida sanoa hra Hitlerin kannan olleen kovin "helpfull." Se oli päinvastoin useissa suhteissa ollut negatiivinen.

Kysyin häneltä oliko siis totta, että hra Hitler oli jyrkästi kieltäytynyt hyväksymästä Itäpaktia. Mr. Sargent vastasi, ettei hra Hitler ole halukas hyväksymään mitään keskinäistä avustusta tarkoittavaa sopimusta. Sitä vastoin hän on valmis solmimaan bilateralisia hyökkäämättömyyssopimuksia sekä sitoutumaan olemaan avustamatta semmoisen sopimuksen rikkonutta valtaa. Ainoa naapurimaa, jonka kanssa Saksa ei ole tehnyt hyökkäämättömyyssopimusta, on Liettua, ja nyt Memelin tapahtumien johdosta tuntuu hyvinkin epävarmalta, suostuisiko hän tämmöiseen sopimukseen tämän maan kanssa.

Kysyin pitävätkö sanomalehdistön väitteet paikkaansa, että hra Hitler Neuvostovenäjästä ja sen politiikasta oli käyttänyt erinomaisen kovia ja vihamielisiä sanoja. Alivaltiosihteeri sanoi, että hra Hitler oli puhunut paljon ja hyvin epäystävälliseen sävyyn Neuvostovenäjästä, sen ulkopoliittisista pyrkimyksistä ja sen sotavalmisteluista. Hän oli yhä uudestaan palannut siihen vaaraan, jota Neuvostovenäjä edustaa Euroopalle,

ja hän oli painostanut sitä, että Saksan varustukset johtuvat ennenkaikkea Neuvostovenäjän varustuksista. Toinen asia on sitten, onko hra Hitler todellakin koko sydämestään niin vakuutettu tästä Neuvostovenäjän edustamasta vaarasta, johon hän aina viittaa selittääkseen miksi Saksan nopea ja pitkälle menevä varustautuminen on niin välttämätön. Toiselta puolen ei voida kieltää, että Neuvostovenäjä vilpittömästä pelkää Saksaa ja sen ulkopoliittisten pyrkimysten oletettuja päämääriä. Tämä pelko johtuu kenties ensi sijassa hra Hugenbergin ja hra Rosenbergin julkisesti julistamista ohjelmista, mutta myöskin hra Hitlerin omista "Mein Kampf"-kirjassaan esittämistä mielipiteistä. Voidaan tietenkin väittää, että hra Hugenberg on hävinnyt poliittiselta näyttämöltä ja että hra Rosenbergillä ei ole mitään vastuunalaista tointa Saksan julkisessa elämässä. Mutta, alivaltiosihteeri painosti, Saksan hallitus ei koskaan ole lausunut paheksumistaan näiden herrojen julkisesti esittämistä mielipiteistä. Toinen syy, miksi Neuvostohallitus on ollut niin hermostunut ja jatkuvastikin on niin epäileväinen Saksaan nähden, on se eristyneisyys, jossa se niin kauan on elänyt. Hra Hitler on monta kertaa voimakkaasti huomauttanut, ettei Saksa Länsi-Euroopassa halua mitään, ja siitä Neuvostohallitus on tehnyt sen johtopäätöksen, että se Itä-Euroopassa haluaa jotain. Hän, Mr. Sargent, ei mitenkään tahtonut väittää, että Neuvostohallituksen hermostuneisuus ja Saksan pelko ovat aiheellisia, mutta tämä pelko on tosiseikka, joka käytännöllisen politiikan täytyy ottaa huomioon. Jo Neuvostohallituksen tähänastisen eristyneisyyden johdosta oli hyödyllistä, että hra Eden kävi Moskovassa,

jossa hän oli tilaisuudessa saamaan Neuvostohallituksen vakuutetuksi siitä, ettei Englanti haudo minkäänlaisia salajuonia Neuvostovenäjää vastaan.

Kysyin alivaltiosihteeriltä, oliko hra Hitler todellakin sanonut, ettei tyydy Ranskan taikka Englannin ilmavoimia pienempään ilmalaivastoon. Mr. Sargent vastasi hänen sanoneen tämän Sir John Simonille, ja että Saksan ilmavoimat jo ovat yhtä suuret kuin Englannin.

Sanoin, että minulle täällä Lontoossa oli huomautettu hra Hitlerin tehneen itsensä syypääksi kohtalokkaaseen poliittiseen erehdykseen kun hän julistaessaan yleisen asevelvollisuuden käytäntöönottamisen ei ollut rajoittanut - ainakaan aluksi - uutta armeijaa esim. 300.000 mieheen. Jos hän olisi toiminut näin, sanoin, niin hän olisi saavuttanut haluamansa tasa-arvoisuuden eikä Englannin hallitus kaikesta päättäen olisi katsonut välttämättömäksi Saksan hallitukselle esittää vastalausettaan, koska tämä lukumäärä vastasi Englannin hallituksen aikaisemmin esittämää ehdotusta. Alivaltiosihteeri sanoi minun olevan oikeassa lisäten: "Semmoisessa tapauksessa hra Hitler olisi saavuttanut meidän kannatuksemme ja muiden maiden sympatiat."

Sanoin Mr. Sargent'ille saaneeni sen käsityksen, että Saksan moraalinen ja poliittinen eristyneisyys päivä päivältä tulee yhä ilmeisemmäksi, Neuvostovenäjä, Tshekko-Slovakia, Pikku-Entente, Italia ja Ranska kun suhtautuvat Saksaan mitä suurimmalla epäilyksellä, jopa vihamielisyydelläkin.

Alivaltiosihteeri vastasi, että siltä se todellakin näyttää. Mutta - hän lisäsi - hra Hitler ei välitä ollenkaan

tästä seikasta, eristyneisyys ei pelota häntä. Se ilmeni aivan selvästi Berliinin keskusteluissa. Hra Hitlerin ulkopoliittinen ajatuksenjuoksu tuntuu olevan tämä: jos Saksasta tulee mahdollisimman voimakas sotilasvalta, niin se ennen pitkää tulee vetämään puoleensa muita valtioita, jotka myöhemmin tulisivat liittolaisiksi. Jos näin tapahtuisi, niin Saksan mahdollisuudet vaikuttaa Euroopan politiikkaan tietenkin - niin hra Hitler todennäköisesti arvelee - lisääntyisivät. Toinen kysymys on sitten, kuinka kauan joku valtio voi kestää tämmöistä eristyneisyyttä, joka ei ole "niin hauskaa". "En tietenkään tarkoita sitä, että muut vallat ryhtyisivät jonkinlaisiin aktiivisiin, vihollismielisiin toimenpiteisiin semmoista isoloitua valtiota vastaan. Mutta tietoisuus siitä, että ollaan aivan yksinään, että muut vallat suhtautuvat jyrkän vihamielisesti ja epäilevästi omaan valtioon, se ei ajan pitkään ole kovin hauskaa."

Kysyin alivaltiosihteeriltä mikä hänen mielestään voisi estää sitä, että Eurooppa jakaantuisi kahteen vastakkaiseen leiriin, joista toinen olisi Ranskan, Neuvostovenäjän, Tshekko-Slovakian ja Pikku Ententen muodostama ryhmä ja toinen Saksa. Hän vastasi vältellen: "Siihen kysymykseen on vaikeata vastata. Mutta sen minä voin sanoa, että kaikki riippuu Saksasta. Jos Saksa niin haluaa niin Eurooppa varmasti ei jakaannu kahteen leiriin."

Sanoin lehdistä lukeneeni Mr. Edenin Moskovassa saavuttaneen sen, että mahdollinen sotilasliitto Ranskan kanssa ei enää - ei ainakaan samassa määrin kuin aikaisemmin - kiinnostaisi Neuvostohallitusta, koska sen väitetään selittäneen kannattavan yleiseurooppalaista yhteistoimintaa ja yhteisymmärrystä, siis

kollektiivisen järjestelmän aikaansaamista tarkoittavia pyrkimyksiä. Mutta tähän alivaltiosihteeri vastasi ainoastaan: "Niin väitetään."

Sanoin otaksuvani, että jos todellakin Euroopassa syntyy Saksaa avoimesti vastustava ryhmä, johon edellämainitsemani vallat kuuluisivat, Englanti pysyisi sen ulkopuolella. Alivaltiosihteeri vastasi, ettei Englanti tietenkään liity mihinkään Euroopassa mahdollisesti syntyvään ryhmitykseen. Englannilla on ne velvollisuudet, jotka aiheutuvat Locarno-sopimuksista, mutta se ei tule ottamaan vastatakseen mistään muista, pitemmälle menevistä taikka uusista sitoumuksista.

Sanoin lukeneeni lehdistä Mussolinin julkaisseen pessimistisen kirjoituksen Stresan konferenssin mahdollisista tuloksista sekä varoittaneen Italian yleisöä odottamasta liian paljon näistä neuvotteluista. Alivaltiosihteeri vastasi, että hänen mielestään Mussolinin kirjoitus oli ollut aivan paikallaan: suuri yleisö tuntuu arvelevan, että Stresan konferenssi saisi ihmeitä aikaan. Onhan sen takia hyvä , että joku auktoritatiivisessa asemassa oleva henkilö selvästi sanoo, että mitään semmoista ei pidä odottaa. Euroopan rauhan vakiinnuttaminen on työ, joka vaatii paljon aikaa.

Koska nyt - alivaltiosihteerin luonnollisesta harvapuheisuudesta huolimatta - olin ollut tilaisuudessa saamaan haluamiani tietoja ei ainoastaan Berliinin keskustelujen yleisestä luonteesta, vaan myöskin Foreign Officen käsityksestä nykyisestä tilanteesta, sanoin jäähyväiset alivaltiosihteerille, joka,poistuessani huoneestaan, vielä lausui: "Toivokaamme, että hra Hitler kuitenkin jollakin tavoin antaa perää." ("that he will come round").

Tämän yhteydessä tahdon vielä lisätä Mr. Sargent'in

maininneen minulle, ettei hra Hitler Sir John Simonille puhunut - kuten lehdissä on väitetty - Anschluss-kysymyksestä, koska "Itävalta ei kiinnosta häntä", eikä hän ollut - kuten sanomalehdistössä niinikään on väitetty - sanonut pitävänsä saksalais-tshekkoslovakialaisen rajan muuttamista välttämättömänä.

Olen näin seikkaperäisesti selostanut keskusteluni Mr. Sargent'in kanssa, koska siitä mitä hän sanoi, ja kenties vielä suuremmassa määrin siitä mitä hän jätti sanomatta, selvästi ilmenee, että Foreign Officen käsitys Euroopan poliittisesta tilanteesta ainakin toistaiseksi vastaa sitä pessimismiä, joka - mikäli ymmärrän - nyttemmin täällä on niin yleinen. Totta on, ettei Foreign Office - kuten ulkoasiainministeriölle lähettämissäni sähkösanomissa ja raporteissa olen huomauttanut - liene odottanut paljoa Berliinin keskusteluista, mutta se jyrkkä kahta, jolle hra Hitler asettui, lienee kuitenkin sille ollut yllätyksenä. Englannin yleisö taasen - tarkoitan ensi sijassa Parlamentin jäseniä, sanomalehdistöä ja yleensä poliittisesti ajattelevia henkilöitä - lienee odottanut, että hra Hitler, vaikkakaan hän ei hyväksyisi Itäpaktia ja vaikkakin hän pitäisi kiinni moraalisesta oikeudestaan lisätä Saksan varustuksia - kuitenkin olisi ollut taipuvainen semmoisiin myönnytyksiin, että eurooppalainen yhteistyö niitten pohjalla olisi osoittautunut mahdolliseksi. Täällä katsotaan kuitenkin, että hän ei tehnyt semmoisia käytännöllisiä myönnytyksiä - ennenkaikkea Saksan varustuksiin nähden - että esim. Ranska olisi voinut hyväksyä ne. Hänen erinomaisen katkerat ja kovat sanansa Neuvostovenäjästä, hänen päätöksensä hankkia Saksalle Ranskan sotajoukkoja suuremman armeijan, se seik-

ka, että Saksan ilmavoimat jo ovat yhtä suuret kuin Englannin, hänen ilmeinen välinpitämättömyytensä siitä hermostuneisuudesta, jonka Saksan varustukset ovat aiheuttaneet, kaikki tämä on englantilaisille antanut sen käsityksen, ettei Saksa halua mitään yhteistoimintaa taikka yhteisymmärrystä muiden valtioiden kanssa. Ja tästä seuraa, että yleinen epäileväisyys Saksaan nähden päivä päivältä kasvamistaan kasvaa. Tilanne - ainakin Lontoon näköpiiristä katsoen - on monessa suhteessa aivan samanlainen kuin ennen maailmansotaa. Mutta yhdessä suhteessa se on täydellisesti toisenlainen: se mielipide leviää epäilemättä täällä, ettei saa nyt toistaa sitä erehdystä, johon Englannin hallitus ennen maailmansotaa teki itsensä syypääksi, nimittäin, ettei Saksalle tehty selväksi , että Englanti tulisi vastustamaan sen sotilaallista ja poliittista ekspansiota. Englannin hallitus ei kyllä - kuten alivaltiosihteeri Sargent'kin sanoi minulle tänään - hyväksyisi Saksaa avoimesti vastustavan ryhmän muodostamista, ja jos semmoinen syntyisi, se koettaisi pysyä sen ulkopuolella. Mutta kun tiedetään, että Englanti ei ollenkaan ole taipuvainen hyväksymään - ja että se monessa suhteessa ei edes ymmärräkään hra Hitlerin politiikkaa, sopii kysyä: kykenisikö Englanti estämään tämmöisen ryhmän muodostamista? Haluaisiko se todellakin tehdä sen? Ja kykenisikö se pysymään syrjässä tämmöisesta ryhmästä? Eivätkö ne voimat, jotka liittolaisvaltojen entinen politiikka ja Saksan varustukset ovat päästäneet irti, tule osoittautumaan liian valtaviksi?

Mr. Sargent sanoi kyllä tänään minulle, että "rauhan vakiinnuttamista tarkoittavat pyrkimykset tulevat tietenkin jatkumaan, mutta me tulemme koettamaan toimimaan siten, ettei mikään estäisi Saksaa myöhemmin liittymästä siihen Euroopan rauhaa pal-

velevaan kollektiiviseen järjestelmään, jonka me toivomme saavamme aikaan." Mutta hän lisäsi myöskin: "Voidaan kuitenkin kysyä, haluaisiko Saksa liittyä järjestelmään, jonka muut sen poissaollessa ovat rakentaneet?"

On todellakin syytä toistaa mitä englantilaiset lehdet näinä päivinä niin usein ovat huudahtaneet: "Eurooppa seisoo tienhaarassa."

L ä h e t t i l ä s: U.A. Koskenniemi

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 11.

Ministeri Gripenberg

9/4. 1935.

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

Salainen.

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W.1.

Nº 882-327.

9 p. huhtik. 1935.

18 138 Sal.S. 35.

17/4.35

5 C 7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No. 11, jonka otsake on:

Englanti ja kansainvälinen tilanne.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. H a c k z e l l,
Ulkoasiainministeriö,
HELSINKI.

Lontoo SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 11.

Lontoossa 9 p:nä huhti kuuta 1935.

18 128 Sal.S. 35.

Asia: Englanti ja kansainvälinen tilanne. 17/4.35.

5 C7

Kotiuduttuaan Berliinistä Sir John Simon rajoittui Alahuoneelle huomauttamaan todenneensa hra Hitlerin mielipiteiden suuresti eroavan Englannin hallituksen käsityksestä niistä toimenpiteistä, joihin olisi ryhdyttävä Euroopan rauhoittamiseksi. Ulkoasiainministerin silmäänpistävä pidättyväisyys oli monesta syystä hyvin luonnollinen. Ensinnäkin hänen keskustelunsa hra Hitlerin kanssa lienevät todellakin hänelle muodostaneet sekä yllätyksen että pettymyksen - joskaan Englannin hallitus, kuten useasti olen raporteissani huomauttanut, itse asiassa ei liene odottanut suurta myötämielisyyttä Saksan diktaattorin puolelta - toiseksi hra Eden ei vielä ollut päättänyt keskustelujaan Neuvostovenäjän ja muiden hallituksien kanssa, ja kolmanneksi lienee Englannin hallituksen keskuudessa ainakin kaksi toisistaan eroavaa suuntaa ollut edustettuina. Tämä erimielisyys koski sitä ulkopoliittista ohjelmaa, jota hallituksen tulevissa kansainvälisissä neuvotteluissa pitäisi noudattaa. Väitetään esim. pääministerin olleen hyvinkin epävarman olisiko Englannin hallituksen sittenkin kannatettava politiikkaa, joka merkitsisi lähentymistä siihen kantaan, jonka yleensä otaksutaan Ranskan hallituksen - puhumattakaan Italian ja Neuvosto-

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

venäjän hallituksista - omaksuneen, nim. että muiden suurvaltojen ja niitä seuraavien pientenkin valtojen pitäisi taipumattoman ja uhmaavan Saksan edessä muodostaa voimakas ja päättäväinen Saksan oletettuja ulkopoliittisia pyrkimyksiä avoimesti vastustava ryhmä. Toiselta puolen väitetään nykyisen opetusministerin, Intian entisen varakuninkaan, lordi Halifax'in alusta alkaen jyrkästi ajaneen sitä kantaa, että Englannin hallituksen pitäisi voimiensa mukaan koettaa estää Saksan vastaisen ryhmän syntymistä. Näistä hallituksen keskuudessa edustetuista eroavista mielipiteistä on kuitenkin ilmeisesti mahdotonta varmuudella sanoa mitään, eikä tämä asia sinänsä enää tarjoa suurempaa mielenkiintoa katsoen siihen, että Englannin hallitus nyttemmin kaikesta päättäen lienee tullut yksimielisyyteen siitä politiikasta, jota se - <u>ainakin toistaiseksi</u> - tulee noudattamaan. Haluaisin kuitenkin paihostaa tilanteen olevan - mikäli ymmärrän - siksi labiilin, siksi epävakaisen, että on parasta rajoittaa kaikki ennustukset käsittämään ainoastaan sitä mitä lähimmässä tulevaisuudessa todennäköisesti on odotettavissa.

Joskin hra Hitlerin esittämät mielipiteet tavallaan muodostivat pettymyksen Sir John Simonille, niin "der Führer" kuitenkin lienee onnistunut saamaan Englannin ulkoasiainministerin vakuutetuksi siitä, että Englannin hallituksen aikaisempi epäilys Saksan varustautumispolitiikan tarkoitusperiin nähden suurimmalta osaltaan oli aiheeton. Jos tähän tulee, että kaikki englantilaiset jyrkästi kannattavat

täydellisen käytännöllisen ja muodollisen tasa-arvoisuuden myöntämistä Saksalle, niin se uusi taikka sanoisinko se lopullinen kanta, jolle Sir John Simon nyttemmin tuntuu asettuneen, on helpommin ymmärrettävissä.

Mitkä hra Edenin vaikutelmat neljän päivän seurustelemisestaan Neuvostovenäjän johtajien kanssa loppujen lopuksi olivat, sitä en tiedä. Uskaltaisin kuitenkin mennä niin pitkälle, että sanoisin niiden olleen eri suhteissa vähemmän edullisia kuin mitä Moskovassa kenties oli toivottu. Kaikesta päättäen - tämä käsitykseni perustuu m.m. keskusteluuni hra Edeniä seuranneen sanomalehtimiehen kanssa - hän on ruvennut epäilemään sitä, että <u>ainoat</u> Neuvostovenäjän ulkopolitiikkaa ja sen suhtautumista Saksaan määräävät näkökohdat olisivat sen vilpitön rauhanrakkaus ja sen vilpitön Saksan pelko.

Sitä paitsi on ilmeistä, että hra Edenin juhliminen Moskovassa, Neuvostohallituksen liian tarmokas yritys tästä hänen käynnistään tehdä mahdollisimman suuri numero kuten eräät muutkin seikat - esim. hra Litvinoffin ehdottama malja Yrjö-kuninkaan kunniaksi - täällä ovat aiheuttaneet reaktion, joka ei suinkaan vastanne Neuvostohallituksen tarkoitusta. Englannin hallitus ja suuri yleisö olivat kyllä valmiit antamaan Neuvostohallitukselle yhden sormen, mutta ei kuitenkaan koko kättään - ei ainakaan heti. Hra Litvinoff on ilmeisesti arvioinut suurlähettiläänsä Lontoon seuraelämässä saavuttaman menestyksen liian suureksi ja yleensä ollut liian "het på gröten". Kaikki tämä on saanut useat englantilaiset kysymään: ollaanko todellakin menossa jonkinlaiseen liittosuhteeseen Neuvostovenäjän kans-

sa? Ja juuri tämän johdosta on Neuvostovenäjää epäilevä ja kaikkea sen kanssa järjestettävää yhteistyötä vastustava suunta, joka on voimakkaasti edustettu varsinkin Rothermere-lehdistössä, mutta myöskin muissa lehdissä, Alahuoneessa ja yleensä Englannin yhteiskunnassa, epäilemättä uudestaan päässyt kohoamaan siivilleen. Tuntuu myöskin siltä, että marsalkka Pilsudskin hra Edenille antamat tiedot Venäjän politiikastaan ovat olleet täysin rauhoittavaa laatua, ja tämä on ilmeisesti toinen syy miksei Neuvostohallituksen ulkopoliittiset mielipiteet ja käsitykset enää tunnu samassa määrin kuin aikaisemmin kiinnostavan Englannin hallitusta. Onhan mennyt niin pitkälle, että Mr. Baldwin t.k. 8 p:nä pitämässään julkisessa puheessaan on Neuvostovenäjästä käyttänyt jyrkästi arvostelevia ja kaikkea muuta kuin mairittelevia sanontatapoja.

Eri syistä olen taipuvainen luulemaan, että Englannin hallitus ja Foreign Officekin vielä tämän kuun alkupäivinä olivat hyvinkin epävarmat niistä linjoista, joita Englannin edustajien Stresan konferenssissa pitäisi seurata. Sir John Simon oli kenties omasta puolestaan jo viime viikon alussa tullut lopulliseen käsitykseen . Joka tapauksessa tuntuu siltä, että hra Mussolinin huhtikuun 2 p:nä julkaisema Stresan neuvotteluja koskeva pessimistinen kirjoitus, joka antoi ymmärtää Italian tulevan ajamaan Saksaa vastustavan ryhmän muodostamista tarkoittavaa politiikkaa, antoi sysäyksen Sir Johnin, ja kuten nyttemmin on osoittautunut, Englannin hallituksenkin kannanoton tunnetuksitekemiselle. T.k. 4 p:nä <u>Times</u> julkaisi "The British role"-

nimisen pääkirjoituksen, jonka väitetään Sir Johnin itse kirjoittaneen taikka ainakin inspiroineen. Totta on, että ulkoasiainministeri on myöhemmin katsonut välttämättömäksi Alahuoneessa nimenomaan huomauttaa, ettei Englannin hallitus - huolimatta siitä mitä eri lehdet tästä asiasta väittävät - vielä ole lopullisesti määrännyt kantaansa. Mutta ymmärtääkseni voitaneen kuitenkin erehtymättä väittää, että k.o. suurta huomiota herättänyt kirjoitus ainakin pääpiirtaissään ilmaisi hallituksen periaatteellisen suhtautumisen Stresassa esille tuleviin kysymyksiin. Kirjoituksessa huomautetaan, että vaikkakin Englannin hallitus on tehnyt lopun Versailles-sopimuksen inspiroimista ajatustavoista nykyhetken suurin vaara on se, että todellisen kollektiivisen turvallisuusjärjestelmän sijaan muodostetaan Saksaa vastustava blokki, sekä että Englanti ei voi luopua toiveistaan saada aikaan semmoinen kollektiivinen järjestelmä, johon nekin vallat voisivat liittyä, jotka eri "paikallisista ja psykoloogisista syistä" ovat kieltäytyneet kannattamasta tätä järjestelmää sen tähän mennessä suunnitellussa muodossa.

Sitä paitsi huomautetaan kirjoituksessa, että toistaiseksi on hra Hitlerin lausuntojen negatiivista puolta liian voimakkaasti alleviivattu eikä riittävän suurta huomiota ole kiinnitetty niiden positiiviseen puoleen.

T.k. 8 p:nä Times julkaisi uuden pääkirjoituksen, jossa mitä jyrkimmässä muodossa sanotaan, ettei Englanti koskaan kannattaisi Neuvostovenäjän, Tshekko-Slovakian ja Ranskan mahdollisesti muodostamaa Saksaa vastaan tähdättyä liittoa mutta ja että Englanti päättäväisesti vastustaa Euroopan jakaantumista

vastakkaisiin leireihin. Times menee niinkin pitkälle, että se huomauttaa kaikkien Hitlerin tässä kirjoituksessa mainittujen pyrkimyksien tyydyttämisen - koskevatko nämä pyrkimykset Saksan armeijaa, taikka laivastoa, sen ilmavoimia taikka sen vaatimusta että muut vallat myöntäisivät sille mandatäärivallan aseman - olevan täysin sopusoinnussa Saksalle jo luvatun tasa-arvoisuuden kanssa. Huomautetaan, että jos tämä tasa-arvoisuus todellakin toteutuu, niin Saksa todennäköisesti uudestaan liittyy Kansainliittoon.

Kirjoituksen suurin merkitys on kuitenkin siinä, että Englannin vastustusta Saksan isoloimista taikka saartamista tarkoittavia toimenpiteitä vastaan niin voimakkaasti alleviivataan ja että sen sijaan julistetaan "Takaisin Kansainliittoon"-tunnussana. Ja tällöin viitataan ei ainoastaan Peruskirjan X ja XVI artikloihin ja Liiton jäsenvaltioiden alueellista koskemattomuutta koskeviin pykäliin, vaan myöskin XIX artiklaan, joka tarkoittaa rauhansopimuksien määräyksien tarkistamista.

Jos, kuten täällä yleensä katsotaan, ja josta puolestani olen vakuutettu, nämä Timesin kirjoitukset vastaavat Englannin hallituksen nyttemmin määräämää ohjelmaa ei ainoastaan Stresan konferenssia vaan myöskin sitä seuraavia neuvotteluja varten, niin olisin puolestani taipuvainen, muidenkin saamieni tietojen ja vaikutelmien perusteella, seuraavasti esittämään Englannin suhtautumisen nykyhetken tärkeimpiin kansainvälisiin kysymyksiin sekä Berliinissä ja Moskovassa keskusteltuihin ilmiöihin:

1. Englannin hallituksen epäileväisyys hra Hitlerin varustautumis- ja ulkopolitiikkaan on vähenemässä;

2. Englannin hallitus vaatii Saksalle luvatun täydellisen tasa-arvoisuuden toteuttamista;

3. Englannin hallitus tulee vastustamaan saksalaisvihollisen ryhmän muodostamista;

4. Englannin hallitus ei enää tule samassa määrin kuin aikaisemmin kiinnittämään huomiota Neuvostohallituksen alituisiin valitteluihin ja sensationellisiin väitteisiin.

Tapasin eilen Puolan täkäläisen ambassaadineuvoksen, joka silmäänpistävällä ilolla todeten, että Englannin hallituksen kannanotossa on tapahtunut jyrkkä muutos, huudahti:"vielä viikko sitten olivat antisaksalaisia ja nyt ovat saksalaisystävällisiä." Hän lisäsi:"nyt voimme olla varmoja siitä, ettei Englannin hallitus tahdo olla muuta kuin "the honest broker". Ja niinkin voidaan epäilemättä kuvata Englannin hallituksen nyt omaksuman periaatteellisen kannanoton käytännöllisiä seurauksia.

Lähettiläs: M. A. Gripenberg.-

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: e 7

ASIA:

Lontoossa olevan Lähetystön raportti n:o 12.

v. s. Asiainhoitaja Hjelt

25/7 1935.

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

S A L A I N E N

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 972 -340

19 128 Sal. D. 38.
2/S. 38 3

5 C 7

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No.12, jonka otsake on:

Euroopan poliittisesta tilanteesta.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V.a.asiainhoitaja: P. Myrd.

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A.Hackzell,
Ulkoasiainministeriö,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 12

19/128 Jal.B. 35.

Lontoo ssa 25 p:nä huhti - kuuta 1935

2/5. 35.

Asia: Euroopan poliittisesta tilanteesta.

5 C 7

Stresan ja Kansainliiton Neuvoston kokousten jälkeen on täällä vallinnut jonkunmoinen poliittinen lamakausi, joka sekä lehdistössä että diplomaattisissa ja diplomaattisissa piireissä on ilmennyt yleisenä "wait and see" pyrkimyksenä. Voi todellakin sanoa, että pääsiäisloma tuli kaikille tervetulleena mielien lepohetkenä.

Lehdistön suhtautuminen Stresan ja Kansainliiton Neuvoston päätöksiin on suurin piirtein seuraava: Beaverbrookin lehdet ilmaisevat ilonsa senjohdosta, ettei Englanti yllämainituissa kokouksissa sitoutunut mihinkään uusiin, sotaan sekaantumisen vaaraa tietäviin velvoituksiin Euroopan mannermaalla. Rothermeren lehdet käyttävät uudelleen tilaisuutta hyväkseen painostaakseen Englannin varustautumisen, lähinnä ilmassa, välttämättömyyttä ja vapaamieliset sekä vasemmistolehdet ylistävät Kansainliiton päättäväistä kantaa Euroopan rauhan takaamista tarkoittavissa pyrkimyksissään.

Lähinnä on Times senlisäksi ilmaissut arvelunsa senjohdosta, että tehdyt päätökset vaikuttanevat Saksan paluuta Kansainliittoon. Daily Mail taasen varoittaa millään tavalla luottamasta Neuvostoliittoon, jonka lupaukset ja myöskin tarpeen tullen tarjottavissa oleva käytännöllinen (sotilaallinen) apu, ovat mieluummin katsottavat vain

JAKELUOHJE:

Tavallinen

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

paperilla oleviksi.

Se seikka, että Englanti ja Puola Kansainliitossa äänestivät Saksaa vastaan on täällä ollut mitä erilaisimpien arvailujen kohteena. Sekä saksalaiselta että muultakin taholta on minulle väitetty, että kysymyksessä oli vain taktillinen temppu. Englanti ei tahtonut loukata Ranskaa ja yhtyi Saksan omavaltaista varustautumista tuomitsevaan päätökseen, koska tällä oli vain moraalinen merkitys, käytännöllisten ehkäisytoimenpiteitten määrittelemisen kun tuli koskea sopimusten rikkomista tulevaisuudessa. Puolakin yhtyi Genève'in päätökseen samoista syistä.

Eräs saksalainen diplomaatti kertoi minulle äskettäin, että sekä Englannin että Puolan suurlähettiläät Berliinissä olisivat heti luottamuksellisesti ilmoittaneet Auswärtiges Amtille minkä takia heidän maittensa edustajat Genève'issä olivat äänestäneet Saksaa vastaan, painostaen asian taktillisia syitä sekä käytännöllistä merkityksettömyyttä. - On tietenkin mahdotonta täältä päin tarkistaa tämän väitteen todenperäisyyttä. Se kyllä tuntuu saksalaisen mielikuvituksen värittämältä, mutta voihan siinä kuitenkin olla jonkunverran perää, etenkin mitä Englantiin tulee, koska täällä kaikin tavoin koetetaan saada Saksa palaamaan Kansainliittoon.

Paljon uskottavammalta tuntuu toinen väite, jota täällä levitetään miehestä mieheen ja jonka mukaisesti sekä Englanti että Puola olisivat myyneet kannatuksensa Ranskan Saksaa vastaan tähdätylle tuomiopäätöslauselmalle hinnalla, joka vaikutti aiotun ranskalais-venäläisen avustussopimuksen ehtojen lieventämiseen siten, että sen edellyttämät käytännölliset toimenpiteet jäisivät odottamaan Kansainliiton ensin suorittaman tutkimuksen tuloksia. Se seikka, ettei Litvinov Genève'istä pistäytynytkään Pariisissa,

vaan kiiruhti takaisin Moskovaan, viittaa siihen, että Ranskan äkkiä ilmituoma varovaisuus oli Stresan ja Genève'in vaikutusten tuloksena. Neuvostoliiton ja Ranskan välisissä aikaisemmissa neuvotteluissa ei mitenkään olisi voitu peittää nyt ilmenneitten kokoisia erimielisyyksiä, ei ainakaan siinä muodossa, että ne vasta Genève'issä olisivat tulleet vastakkain. Ranskan olisi siis täytynyt muutetulla kannallaan maksaa Englannin ja Puolan äänistä Genève'issä. Jos vielä otetaan lukuun Mussolinin Itävallan, Unkarin ja Bulgarian varustautumiselle antama tuki, joka tietysti on omiaan hermostuttamaan Pikku Ententeä, niin voidaan sanoa, ettei Ranska lähimainkaan ilmaiseksi saanut Genève'in päätöstä läpiajetuksi.

Puhutaan verraten paljon niistä mahdollisuuksista, jotka ovat vaikuttaneet Saksan nykyiseen ikopoliittiseen omavaltaiseen ja itsevarmaan kantaan. Muutamat väittävät tämän johtuvan natsien psyykkillisestä sairaaloisesta itsensä ja omien voimiensa yliarvioimisesta. Toiset pelkäävät saksalaisilla olevan käytettävänään sotateknillisiä keksintöjä, jotka mahdollistuttaisivat sen puolustautumisen "vaikka koko maailmaa vastaan". Onhan myönnettävä, että natsit mieluummin kerskailevat kuin esiintyvät vaatimattomasti, niin että on kai psyykillisilläkin tekijöillä osansa nykytapahtumissa. Menevätkö nämä tekijät kovin pitkälle todellisten voimien ulottuvaisuuspiirin ulkopuolelle, jääköön tässä arvostelematta. Voidaan myöskin sanoa, ettei tunnu uskottavalta, että kukaan sotilasteknillisesti vakavasti ajatteleva henkilö antaisi mahdollisille keksinnöille sodankäyntiä ehdottomasti ratkaisevan arvon. Maailmansota osoitti mitenkä lyhytaikainen menestys kaikilla tällaisilla keksinnöillä oli.

Eräs Saksan täkäläisen suurlähetystön jäsen kertoi minulle äskettäin, että Saksan kanta on lyhyesti seuraava: Koska eivät entiset vihollisvallat eikä Kansainliittokaan lukuisista pyynnöistä huolimatta tee mitään Saksan oikeutettujen vaatimusten täyttämiseksi, niin täyttää Saksa ne itse. Ei kukaan kuitenkaan tämän johdosta alcita sotaa Saksaa vastaan jo siitäkin syystä, ettei tällaisella sodalla voitettaisi mitään, koska Saksasta ei enää kannata lohkaista palasia, eikä Saksa pysty maksamaan mitään sotakorvauksia. Kaikki sotatoimet Saksaa vastaan merkitsevät siis taloudellista tappiota hyökkääjille. Muodostukoon minkälainen saksalaisvastainen yhteisrintama hyvänsä, se kuitenkin hajoaa pian,koska eri valtojen edut niin nopeasti vaihtavat luonnetta.Taloudelliset suurtoyritykset kään eivät tule onnistumaan, mutta on aivan väärin väittää, että Saksa pyrkisi omavaraistalouteen. Saksan tahan tähtäävä politiikka on suoranainen seuraus ulkopäin tulevista vaikutteista. Pyrkiihän Saksa kaikin tavoin nykyään solmimaan tavarainvaihtosopimuksia,koska sillä ei ole ulkomaista rahaa, eikä se toiselta puolen voi tulla toimeen raaka-aineitta. Venäjänkin kanssa tehtiin äsken sopimus, joka edellyttää jatkuvaa rauhantilaa. Saksan paluu Kansainliittoon on nyt entistä enemmän epävarma, ellei Liiton kanta muutu Saksalle myötämielisemmäksi. -

Onhan selvää,että uudelleen varustautuvan Saksan on odotettava vielä monta vuotta ennenkuin se voi ajatellakaan suurempaan sotaan ryhtymistä. Taytyyhän sen m.m. saada kouluutettuja reserveja,jotta voisi menestyksellisesti käydä nykyaikaista, suuria armeijoja vaativaa taistelua. Mutta kuka tietää miltä etupiirit ja eri maitten ryhmittyminen näyttävät esim. vain viiden vuoden kuluttua ? Onko varmaa, että Italia ja Ranska vielä silloinkin vetävät samaa köyttä? Puhumat-

takaan muista maista. Kunhan Saksalla vain olisi käytettävänään yhtä taitavia diplomaatteja kuin muilla mailla on.

V.a.asiainhoitaja: P. Mjell.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 13.

Ministeri Grippenberg

4/5. 1935.

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 4037-349.

Toukokuun 7 p. 1935.

21 129 Sal. D. 35.
17/5. 35

5 C7

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No.13, jonka otsake on

Alahuoneen ulkopoliittinen keskustelu toukok.2 p:nä.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Lähettiläs: G.A.Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A.Hackzell,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 13.

Lontoo ssa 4 p:nä touko kuuta 1935.

21 129 Sal. D. 35.

10/5. 35

Asia: Alahuoneen ulkopoliittinen keskustelu toukokuun 2 p:nä.

5 C7

T.k. 2 p:nä Alahuoneessa järjestetty suuri kansainvälistä poliittista tilannetta koskeva keskustelu oli epäilemättä omiaan selvittämään ne periaatteet, joita Englannin hallitus tulee ulkopolitiikassaan noudattamaan. Toiselta puolen lienee kysymyksenalaista, saiko kuulija Pää- ja Ulkoasiainministerin puheista mitään selvempää käsitystä niistä metoodeista, joita hallitus aikoo sovelluttaa ulkopoliittisen ohjelmansa toteuttamiseksi. Tämä ohjelma tarkoittaa tietenkin kollektiivisen turvallisuusjärjestelmän luomista, joka edellyttää Saksan palaamista kansainliittoon. Kuinka sitten tuo käsite "kollektiivinen turvallisuusjärjestelmä"(a System of collective security) on ymmärrettävä ja mitä Englannin hallitus sillä loppujen lopuksi tarkoittaa, sitä ei ole niinkään helppo sanoa. Pitkässä puheessaan Pääministeri huomautti Saksan viimeaikaisen varustautumispolitiikan antaneen kovan kolauksen "kansainväliselle luottamukselle" (international confidence) ja huudahti: "Eikö Saksa nyt tahdo tehdä jotain tämän luottamuksen palauttamiseksi?" Hän ei sanonut suoraan mitä Saksan - Englannin hallituksen mielestä - pitäisi tehdä, mutta hänen sa-

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n .

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

noistaan tuntui ilmenevän hänen tarkoittaneen, että luottamus Saksan rauhantahtoon palaisi, jos tämä maa ryhtyisi ainakin seuraaviin toimenpiteisiin:

1. Se selittäisi täydellisesti hyväksyvänsä Locarno-sopimuksien sekä hengen että kirjaimen;

2. Se ottaisi osaa tuleviin Itävallan itsenäisyyden ja koskemattomuuden turvaamista koskeviin neuvotteluihin sekä liittyisi niistä aiheutuvaan sopimukseen;

3. Se esittäisi ehdotuksen Itä-Euroopassa multilateraaliseksi nonagressio-sopimukseksi;

4. Se neuvottelisi eri maiden merivoimien supistamista tarkoittavan/ taikka ainakin niitä rajoittavan / sopimuksen solmiamisesta;

5. Se neuvottelisi eri valtojen ilmavoimien supistamisesta taikka rajoittamisesta;

6. Se neuvottelisi Lontoon kommunikeassa mainittujen neljän muun vallan (Englanti, Ranska, Belgia, Italia) kanssa Ilmapaktin (Air Pact for Western Europe) aikaansaamisesta.

Jos Saksa suostuu tähän Mr. Ramsay Mac Donaldin hahmottelemaan ohjelmaan - joka siis vastaa Stresan konferenssin lausumia toivomuksia - niin Englannin hallitus kaikesta päättäen katsoisi Saksan osoittaneen todellakin haluavansa osallistua kansainväliseen yhteistoimintaan.

Toiselta puolen Pääministeri huomautti jyrkästi, ettei Englanti itse tule ottamaan osaa Itävallan itsenäisyyden säilyttämistä koskeviin neuvotteluihin eikä tule liittymään mihinkään Itä-Euroopassa syntyviin hyökkäämättömyyssopimuksiin. Siis: Englanti sanoo Saksalle: "Teidän pitäisi tehdä se ja se, vaikkakaan me emme itse tule tekemään sitä".

Jos Saksa taasen ei suostu näihin toivomuk-

siin, niin Englanti tästä sen kieltäytymisestä tekee sen johtopäätöksen, että Saksa hautoo jonkinlaisia Euroopan rauhaa uhkaavia suunnitelmia. Englanti tulee siis perustamaan ulkopolitiikkansa tähän käsitykseen. Sitä Pääministeri ei kyllä sanonut, mutta se on luonnollinen johtopäätös siitä mitä hän sanoi ja siitä mitä hän jätti sanomatta.

Mr. Ramsay Mac Donald huomautti myöskin ja hyvin voimakkaasti Englannin hallituksen ulkopolitiikan ainakin lähitulevaisuudessa tulevan pitämään jyrkästi kiinni Lontoon kommunikean mainitsemista päämääristä ("the general purpose of the London declaration still remains the objective of immediate British foreign policy"). Tämän yhteydessä hän vakuutti Englannin hallituksen tulevan tekemään kaiken mitä vain on "inhimillisesti mahdollista", jottei mikään pääse häiritsemään sen sekä Ranskan ja Italian hallituksien välistä luottamusta. Ja puheensa lopussa hän vielä kerran toisti Englannin hallituksen katsovan näiden valtojen hyvää yhteisymmärrystä tärkeäksi rauhan takeeksi. Jos otetaan huomioon Ranskan ja Neuvosto-Venäjän sekä Ranskan ja Pikku Ententen väliset suhteet, niin voidaan siis sanoa, että Saksan diplomaattinen isolointi nyttemmin muodollisestikin on täydellinen. Englanti ei tule sallimaan, että mikään pääsisi häiritsemään sen ja Ranskan yhteisymmärrystä, eikä viimemainittu maa, joka juuri on solminut sotilasliiton Neuvosto-Venäjän kanssa, tule suostumaan mihinkään toimenpiteisiin, jotka panisivat sen hyvän yhteisymmärryksen tämän vallan kanssa vaaralle alttiiksi. Tästä seuraa siis, että Englanninkin ulkopolitiikka tulee olemaan ainakin osaksi Neuvosto-Venäjän - ja Pikku Ententenkin - ulkopolitiikasta riippuvainen. Pääministeri kysyi kyllä aikaisemmin

puheessaan onko "käytännöllisen poliitikon" luovuttava pyrkimyksistään rakentaa eurooppalainen yleiseen luottamukseen perustuva rauhanjärjestelmä taikka (Pääministerin olisi tietenkin pitänyt käyttää sanaa "ja") turvauduttava puhtaaseen voimakombinatioon, "joka ei koskaan ole pelastanut eikä tulekaan pelastamaan häntä sodasta". Hän ei antanut mitään välitöntä vastausta tähän kysymykseen, mutta hänen käsityksensä tuli selvästi ilmi: kollektiivisen rauhan vakiinnuttamista tarkoittavan järjestelmän toteuttamista edistäviä pyrkimyksiä on jatkettava eikä semmoista järjestelmää voi saada aikaan, jollei Saksa siihen osallistu. Mutta Saksan täytyy käsittää, että mahdollisimman hyvän yhteisymmärryksen säilyttäminen Ranskan ja Italian kanssa on Englannin hallitukselle tärkeämpi kuin Saksan osallistuminen tähän järjestelmään. Saksa on tervetullut kaikkien rauhaa tarkoittavien valtojen seuraan, sanoi Pääministeri, vaikkakaan hän ei lisännyt: "näiden valtojen asettamilla ehdoilla".

Toiselta puolen Pääministeri huomautti, että Eurooppa loittonee Versailles-järjestelmästä ja että Englanti tulee myötävaikuttamaan semmoisten "muutosten" (Versailles-sopimuksenko?) aikaansaamiseen, joihin täytyy ryhtyä "neuvoteltujen sopimuksien" (negociated agreements) kautta silti kuitenkaan "aiheuttamatta mitään häiriöitä Euroopan taikka maailman rauhalle".

x x x

Silmäänpistävä oli se pidättyväisyys, jolla Pääministeri puhui Saksan viimeaikaisesta varustautumispolitiikasta ja sen suhtautumisesta Versailles-sopimukseen. Useat muut puhujat - kuten Labour-puolueen johtaja Mr. Lansbury, vapaamielinen Sir Herbert Samuel, konservatiivinen Mr. Sandys, vapaamielinen Mr. Mallalieu, konservatiivinen Miss Graves y.m. - il-

maisivat suurta ymmärtämystä Saksan tasa-arvoisuusvaatimukseen nähden ja valittivat, ettei tätä tasa-arvoisuutta aikaisemmin oltu käytänössäkään myönnetty Saksalle, vaan että tämä maa nyttemmin itse on ottanut sen. Mutta kaikki lausuivat toivomuksensa siitä, että Saksa suostuisi varustuksiensa rajoittamiseen. Jollei Saksa sitä tee - huomauttivat he edelleen - niin se ei tavoittele ainoastaan tasa-arvoisuutta, vaan jonkinlaista Eurooppaa dominoivaa asemaa ja siihen Englanti ei tietenkään millään ehdolla voi suostua.

x x x

Neuvosto-Venäjästä ei puhuttu paljoakaan. Varakreivi Cranborne, joka Mr. Edenin parlamenttaarisena yksityissihteerinä oli seurannut ensinmainittua hänen matkallaan, lausui vakaumuksenaan, ettei Neuvosto-Venäjä tuumaile minkäänlaisia aggressiivisia taikka sotaisia toimenpiteitä. Saksalaisten käsitys ("the German idea"), että Neuvosto-Venäjä edustaa jonkinlaista sotilaallista vaaraa, hän sanoi, on "täydellinen myytti" ("an absolute myth"), eikä hän uskonut että Saksan yleisesikunta todellakaan itse sitä luulisi.

Sir John Simon taasen huomautti jyrkästi, että jos Saksa hyökkää Neuvosto-Venäjän kimppuun ja jos Ranska tämän johdosta - Neuvosto-Venäjän kanssa solmiamansa uuden sopimuksen perusteella - lähettää sotajoukkojaan Saksaan, niin Englanti ei ole, Locarno-sopimuksista huolimatta, velvollinen avustamaan Saksaa, sillä edellytyksellä kuitenkin, että Ranskan Neuvosto-Venäjälle antama avustus on sopusoinnussa Kansainliiton peruskirjan määräyksien kanssa.

x x x

Keskustelun antama yleinen vaikutelma oli se, että kaikki puolueet kannattavat hallituksen ajamaa ulkopolitiikkaa, ainakin mitä tulee tämän johtaviin periaatteisiin. Mitä välittömiä käytännöllisiä toimenpiteitä tämä politiikka sitten tarkoittaa, se ei ilmennyt yhtä selvästi. Kaikesta päättäen on Englannin hallitus vielä kerran omaksunut passiivisen "Wait and see"-politiikan: se on asettautunut odottavalle kannalle eikä halua sitoutua mihinkään ennen kuin hra Hitler on antanut niitä hänen varustautumispolitiikkaansa ja ulkopoliittisia tarkoitusperiään valaisevia tarkempia tietoja, jotka tulevat sisältymään hänen lupaamaansa vastaukseen Kansainliiton Neuvoston julkilausumaan Saksan asevelvollisuusjulistuksen johdosta. Jos - kuten täällä yleensä odotetaan - hra Hitler tulee ilmoittamaan olevansa valmis supistamaan taikka rajoittamaan varustuksiaan ehdolla, että muut vallat ryhtyvät samanlaisiin supistuksiin taikka rajoituksiin, niin on siis odotettavissa, että aseistariisumisneuvottelut uudestaan alkavat. Näiden neuvottelujen yhteydessä tullaan keskustelemaan myöskin eri Versailles-sopimuksen määräyksien kumoamisesta. Jos näin käy, niin on epäilemättä otettu suuri askel eteenpäin: Saksa on saavuttanut haluamansa tasa-arvoisuuden ja osallistuu uudestaan kansainväliseen yhteistoimintaan. Toiselta puolen on anti-saksalainen rintama voimakkaasti vahvistunut ja hra Hitlerin varustautumispolitiikan aiheuttama yleinen epäileväisyys Saksaan nähden tulee varmasti suuressa määrässä vaikuttamaan neuvottelujen säännönmukaiseen kulkuun. Tämän lisäksi tulee vielä se, että Englannin hallituksen toimintavapaus ei enää tule olemaan yhtä suuri kuin aikaisemmin, tämä hallitus kun on julkisestikin painostanut, ettei se millään ehdolla tule antamaan sen yhteisymmärryksen heikontua, joka nyt yhdistää sen Ranskaan ja

Italiaan.

L ä h e t t i l ä s : M. A. Lindenberg.-

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 14.

Ministeri Gripenbergiltä

11/5. 1935.

5000—11—34 4284

ULKOASIAINHALLITUS
22/129 Sal. 35.
15/5.35. C 9
RYHMÄ 5 OSASTO C 7 ASIA

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 4082 - 309

Toukokuun 11 p:nä 1935.

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin N:o 14, jonka otsake on

Englanti ja kansainvälinen tilanne.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Lähettiläs: M. A. Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. Hackzell,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 14.

Lontoo ssa 11 p:nä touko kuuta 1935

ULKOASIAINMINISTERIÖ
No 22 / 129 Sal. D. 1935.
15/5.35 | 9 | LIII
RYHMÄ | OSASTO | ASIA
5 | C7

Asia: **Englanti ja kansainvälinen tilanne.**

Viime viikon aikana koko Englanti on siinä määrin elänyt Kuninkaan riemujuhlan merkeissä, että tuskin edes hallituksellakaan on ollut aikaa muuhun kuin osallistumiseen eri juhlamenoihin ja neuvotteluihin Dominioiden Lontooseen saapuneiden pääministerien ja muiden edustajien kanssa. Kuitenkaan ei voine kestää kauan ennenkuin pääministerin, hallituksen faktillisen johtajan Mr. Baldwinin sen muiden jäsenten ja konservatiivisen puolueen johtajien täytyy lopullisesti päättää, onko todellakin ja milloin ryhdyttävä siihen hallituksen reorganisoimiseen, josta jo pitemmän aikaa on ollut puhetta. Päivä päivältä on nimittäin käynyt yhä selvemmäksi, että erimielisyys hallituksen keskuudessa - ja varsinkin ulkopolitiikkaan nähden - nyttemmin on kehittynyt siksi pitkälle, ettei hallituksen koossapitäminen enää tunnu mahdolliselta. Tämä erimielisyys, josta aikaisemmin raporteissani kunnioittaen olen Ulkoasiainministeriölle tiedoittanut, koskee ei ainoastaan ulkopoliittisia kysymyksiä, vaan myöskin muita probleemeja - esim. hallituksen eri toimenpiteitä työttömyyden vastustamiseksi - mutta tärkein niistä kysymyksistä, joista hallituksen eri jäsenet eivät ole voineet keskenään sopia, on sen ulkopoliittinen ohjelma ja Sir John Simonin toiminta Foreign Officen johtajana. Se saamattomuus, se selvien linjojen ja johdon-

JAKELUOHJE: **Tavallinen**

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

mukaisen esiintymisen puute, joista Ulkoasiainministeriä syytetään ei ainoastaan oppositiopuolueiden, vaan myöskin hallituksen omien kannattajien keskuudessa, sekä se seikka, ettei Sir John koko ministerikautensa aikana ole saavuttanut mitään ratkaisevia tuloksia, on Englannissa herättänyt huolestumista ja tyytymättömyyttä, joka päivä päivältä on kasvamistaan kasvanut. Luulen, etten erehdy, jos sanon, että useat Sir Johnin työkumppanitkin mielellään näkisivät hänen eroamisen, ja luotettavalta taholta on minulle väitetty kauppaministerin Mr. Runcimanin - kuten tunnettua päättäväinen herra - suoraan ulkoasiainministerille sanoneen, että hänen pitäisi asettaa paikkansa pääministerin käytettäväksi. Mr. Ramsay MacDonald onkin itse ainakin aikaisemmin vakavasti miettinyt erohakemuksensa jättämistä Kuninkaalle. Hän lienee useasti antanut ymmärtää olevansa siksi väsynyt, että pitemmän ajan lepo hänelle olisi aivan välttämätön, käsitys, jonka useat konservatiivisen puolueen johtajatkin puolestaan ovat omaksuneet. Viime päivinä on kuitenkin uudestaan väitetty, että riemujuhlan yhteydessä suuren yleisön taholta Mr. Ramsay MacDonaldin osalle tulleet suosionosoitukset ovat siinä määrin elähdyttäneet häntä, että hän lienee huomannut voimiensa lisääntyneen. Sitä paitsi lienee pääministeri Kuninkaan erikoisessa suosiossa, jotavastoin Baldwin ei liene voinut samassa määrin voittaa Hänen Majesteettinsa sympatioita. Aikaisemmin on minulle huomautettu pääministerin suunnitelleen Alahuoneen ollessa helluntailomallaan ryhtyä hallituksen reorganisoimiseen ja mahdollisesti itsekin erota, mutta tuleeko näin tapahtumaan tuntuu nyttemmin epävarmalta. Asian ratkaisu riippuu ehkä kuitenkin siitä painostuksesta, jota konservatiivisen puolueen suuremmat ja pienemmät johtajat tulevat harjoittamaan Baldwiniin ja Ramsay MacDonaldiin. Ja näiden herrojen lopullinen pää-

tös - jos sitä ei jo ole tehty - riippuu vuorostaan sisä- ja varsinkin ulkopoliittisen tilanteen kehityksestä sekä puoluejohtajien käsityksestä tämän kehityksen vaikutuksesta suureen yleisöön.

Sir John Simonin asema tuntuu jokatapauksessa tällä hetkellä olevan erinomaisen heikko. Ei kukaan näytä olevan selvillä siitä mitä hänen politiikkansa loppujen lopuksi tarkoittaa, ja pelko, ettei hän itsekään ole selvillä siitä, on viime aikoina epäilemättä leviämistään levinnyt. Foreign Officessakin lienee se käsitys yleinen, ettei Sir John kykene ajamaan mitään päättäväistä, johdonmukaista n.s. realistista politiikkaa. Häntä pidetään liian heikkona, liian varovaisena, liian "romanttisena" ja liian, sanoisinko saksalaisystävällisenä. Huomautetaan, että hän ennen kaikkea on asianajaja, joka aina näkee, että jokaisella asialla on useita puolia, ja tämän johdosta ei uskalla toimia reippaasti ja tarmokkaasti.

Nyttemmin voitaneen jokseenkin suurella varmuudella väittää Stresan konferenssin tuloksen ja varsinkin Genève'in Saksaa tuomitsevan julkilausuman merkinneen Sir Johnille tappiota. Omasta puolestaan ulkoasiainministeri ei liene tahtonut mennä niin pitkälle. On julkinen salaisuus, että Sir John nyttemmin on joutunut Lloyd Georgen entisen yksityissihteerin, markiisi Lothianin vaikutusvallan alaiseksi, ja viimemainittua, joka Berliinissä on käynyt herra Hitlerin puheilla, katsotaan erikoisen "saksalaisystävälliseksi". Väitetään hänen kaikin keinoin pyrkivän saksalais-englantilaisen yhteisymmärryksen ja sovinnon aikaansaamiseen, päämäärä, jonka Foreign Officen johtavat virkamiehet tietenkin sinänsä hyväksyvät, mutta jonka saavuttamista he ainakin toistaiseksi katsovat mahdottomaksi. Joka tapauksessa lienevät he sitä mieltä, ettei tämmöinen

yhteisymmärrys ole mahdollinen ehdoilla, jotka Englannin hallitus voisi hyväksyä.

Minulle on väitetty, että Englannin Stresaan lähteneen delegation jäsenten keskinäiset neuvottelut kehittyivät jonkinlaiseksi Sir John Simonin ja Foreign Officen vakinaisen päällikön, alivaltiosihteeri Sir Robert Vansittartin väliseksi köydenvedoksi, jonka pääministeri ratkaisi hyväksymällä ulkoasiainministeriön edustaman Saksaan nähden jyrkemmän kannan. Siten lienee selitettävissä miksi Englannin hallitus ei noudattanut niitä suuntaviivoja sen ulkopolitiikalle, jotka Times viime huhtikuun alussa hahmotteli muutamissa suurta huomiota herättäneissä pääkirjoituksissa ja jotka Sir John Simon - kuten raportissani no.ll olen tiedoittanut - lienee joskaan ei suoraan kirjoittanut, niin ainakin inspiroinut.

Foreign Officen periaatteellinen kanta voitanee esittää seuraavasti: Englannin ulkopolitiikan tarkoitusperän pitää olla kollektiivinen, rauhan vakiinnuttamisen järjestelmän aikaansaaminen, joka siis edellyttää Saksan palaamisen Kansainliittoon, Saksan luopumisen kaikista mahdollisista agressiivisistä suunnitelmista, Saksan liittymisen turvallisuussopimuksiin, Saksan varustuksien supistamisen j.n.e. Koska kokemus kuitenkin on osoittanut, ettei Saksa niin hevillä ole valmis tämmöisiin myönnytyksiin, niin on muodostettava mahdollisimman vahva Saksaa vastustava rintama, jotta herra Hitler kerrankin ymmärtäisi, että hänen on pakko luopua nykyisestä uhmailevasta ja ärsyttävästä politiikastaan ja istuutua neuvottelupöytään muiden valtojen kanssa.

Tämän lisäksi tulee vielä, että Foreign Office suhtautuu

erinomaisen epäilevästi herra Hitlerin taikka ainakin Saksan muiden johtajien rauhanvakuutuksiin. Ministeriö ei kyllä pidä todennäköisenä, että Saksa tänä vuonna taikka edes ensi vuonnakaan ryhtyisi minkäänlaisiin sotaisiin selkkauksiin, mutta tiedän sen käsityksen siellä vallitsevan, että, jollei ennen vuotta 1937 ole saatu aikaan jonkinlaista aseistariisumista ja jollei sitä ennen nykyinen kansainvälinen jännitys ole alkanut asettua, niin on hyvinkin mahdollista, ettei rauhaa enää voi säilyttää. Ulkoasiainministeriön mielestä v. 1937 tulee siis olemaan "the crucial year" (ratkaiseva vuosi). N.s. Service-departmentit (Sotaministeriö, Amiraliteetti, Ilmailuministeriö) lienevät kyllä sitä mieltä, että Saksa vasta v. 1942 tulee olemaan valmis sotaan - ja minulle on väitetty Reichswehrin johtajien tästä huomauttaneen herra Hitlerille - mutta nekin myöntävät Saksan varustuksien kahden vuoden kuluttua todennäköisesti siksi kehittyneen, että jollei kansainvälistä politiikkaa sitä ennen ole saatu rauhallisempiin uomiin, niin on hyvinkin todennäköistä, ettei Saksan hallitus enää voi kestää kiusausta eri ulkopoliittisten tarkoitusperiensä saavuttamiseksi tarttua aseihin. Tämä katsontatapa edellyttää tietenkin sen, ettei Saksassa tapahdu mitään sisäpoliittisia selkkauksia, jotka mahdollisesti johtaisivat natsivallan kukistumiseen. Minulle on myöskin väitetty, että herra Mussolinin ja Ranskan nykyisen hallituksen käsitys täydellisesti vastaa tätä, Englannin viranomaisten ja sen hallituksenkin omaksumaa katsantotapaa.

Tämän periaatteellisen käsityksen muodostamaa taustaa vasten on helposti ymmärrettävissä miksi herra Mussolinin Abessinian politiikka on ollut omiaan niin vakavasti hermostuttamaan täkä-

läistä ulkoasiainministeriötä. Tässäkään suhteessa ministeriön vakinaiset virkamiehet - ja useat yksityisetkin englantilaiset - eivät hyväksyne Sir John Simonin politiikkaa, vaikkakin myönnettäneen tilanteen olevan erinomaisen mutkikas ja vaikeasti järjestettävissä. Sangen yleisesti pidetään täällä todennäköisenä, että herra Mussolini todellakin tulee hyökkäämään Abessinian kimppuun. Väitetään hänen luulevan mahdolliseksi voimakkailla ja nopeilla sotavoimilla murtaa Abessinian aseellinen vastustus ja valloittaa koko keisarikunta, josta sittemmin tehtäisiin Italian protektoraatti. Nyt on kuitenkin Abessinia kääntynyt Kansainliiton puoleen, ja maailma seisoo siis tämän pulman edessä: Kansainliitto joko selittää, ettei voi hyväksyä Mussolinin politiikkaa taikka se kieltäytyy ryhtymästä minkäänlaisiin toimenpiteisiin Abessinian suojelemiseksi. Ensinmainitussa tapauksessa Italia todennäköisesti eroaisi Kansainliitosta ja viimemainitussa tapauksessa taasen Liiton passiivisuus merkitsisi uutta ja kovaa kolausta ei ainoastaan sille itselleen, vaan myöskin kollektiivisen rauhanjärjestelmän saavuttamista tarkoittaville pyrkimyksille. Ja jos kerran Italian sallitaan mielivaltaisesti esiintyä Kansainliiton jäsentä vastaan - huolimatta Kellogin ja muista pakteista - kuinka voitaisiin sitten väittää, että Saksan pitäisi noudattaa Versaillessopimusta kunnes sen muuttamisesta on asianmukaisessa järjestyksessä päätetty ? Niin kysytään täällä - ja Foreign Officessakin. Ja kuinka olisi mahdollista saada maailman kansat kiinnittämään mitään luottamusta kollektiiviseen järjestelmään ?

Lontoosta käsin on tietenkin mahdotonta varmuudella ennus-

taa mitään Italian Abessinian politiikasta. Eilen tapasin täkäläisen hiljattain Roomassa käyneen sanomalehtimiehen, joka niiden keskustelujen perusteella, jotka hänellä oli ollut herra Mussolinin kanssa, jyrkästi väitti Italian lähitulevaisuudessa ryhtyvän sotaan Abessiniaa vastaan. Hän moitti ankarasti Sir John Simonin passiivisuutta: jos tämä aikaisemmin olisi antanut Italian ymmärtää, ettei Englanti millään ehdolla voi hyväksyä tämmöisiä suunnitelmia, niin herra Mussolini kai olisi luopunut niistä. Nyttemmin on sitävastoin kaikesta päättäen liian myöhäistä saada häntä suostumaan minkäänlaisiin myönnytyksiin. Puhuteltavani ei ole ainoa, joka odottaa Italian ja Abessinian välistä sotaa kohtalokkaine seurauksineen kansainväliselle yhteisymmärrykselle ja yhteistoiminnalle.

Lähettiläs: M. A. Gripenberg.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 7.

ASIA:

Lontoossa olevan Lähetystön raportti n:o 15.

Ministeri Gripenberg.

24/5 1935.

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. I.

Nº 4150 - 369

Toukokuun 25 p. 1935

ULKOASIAINMINISTERI
Nº 23/129 ... 35
31/5-35
OSASTO
ASIA
5
C7

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No.15, jonka otsake on:

Hitlerin puhe.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s : M. A. Gripenberg. -

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A.Hackzell,
Helsinki

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 15.

Lontoo ssa 24 p:nä touko kuuta 19 35.

Asia: Hitlerin puhe.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
23 129 Sal. 35
31/5-35
5

Kävin tänään täkäläisen ulkoasiainministeriön Nothern Department-osaston päällikön Mr. Collier'in puheilla tiedustelemassa mitä ministeriö puolestaan arvelee hra Hitlerin t. k. 21 p:nä pitämästä puheesta sekä sen todennäköisestä vaikutuksesta kansainväliseen tilanteeseen ja ensisijassa aseistariisumisneuvottelujen kehitykseen.

Mr. Collier huomautti Foreign Officen olevan ainakin toistaiseksi sitä mieltä, ettei puhe sinänsä ole kovinkaan muuttanut kansainvälistä tilannetta. Täkäläiset sanomalehdet ja ehkä suuri yleisökin tuntuivat kyllä kiinnittävän suurta huomiota herra Hitlerin lausuntoihin ja hänen hahmottelemaansa ohjelmaan nykyhetken kansainvälisten riitakysymysten järjestämiseksi. Kuitenkaan ei tule - Foreign Officen mielestä - kestämään kauan ennenkuin yleisesti käsitetään, ettei herra Hitlerin puhe käytännössä ole ollenkaan vienyt asioita eteenpäin. Kahdessa erinomaisen tärkeässä kohdassa puhe oli nimittäin täysin negatiivinen:

1. Herra Hitler pitää kiinni aikaisemmin määräämästään suuruudesta Saksan armeijalle: 550.000 miestä. Siihen Ranska ei kuitenkaan koskaan suostu. On aivan mahdotonta kuvitella, että Euroopan muut maat koskaan hyväksyisivät kansainvälisen sopimuksen, joka sallisi Saksan ylläpitää niin suurta armeijaa, joka suorastaan merkit-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

sisi, että mannermaalla Saksa olisi saavuttanut ei ainoastaan tasa-arvoisuuden, vaan sotilaallisessa suhteessa täysin dominioivan aseman. Niin kauan kuin herra Hitler pitää kiinni - Mr. Collier huomautti - tämmöisestä vaatimuksesta, mikään kansainvälinen, varustuksia rajoittava sopimus ei voi syntyä.

2. Herra Hitler on uudestaan ilmoittanut tulevansa kehittämään Saksan laivastoa kunnes se suuruudeltaan ja taisteluarvoltaan vastaisi 35 prosenttia Englannin laivastosta. Saksa, jonka laivastolla ei ole minkäänlaisia tehtäviä Euroopan ulkopuolella, saisi siten yliherruuden Itämerellä ja kenties Pohjanmerelläkin, Englannin laivasto kun on hajoitettu ympäri koko maanpallon. Foreign Office puolestaan - Mr. Collier sanoi - ei usko, että kukaan, ei edes Englantikaan, suostuisi tämmöisen tilanteen mahdolliseksitekemiseen.

Toiselta puolen - Mr. Collier jatkoi - ei ole mahdotonta, että herra Hitlerin nyttemmin omaksuman kannan johdosta jonkinlainen Länsi-Euroopan ilmavoimien yhteistoiminta määräävä turvallisuussopimus (n.s. Western Pact) todellakin olisi toteutettavissa, ja tämä olisi jo sinänsä suuri saavutus.

Huomautin, että Neuvostovenäjä kaikesta päättäen tulisi vastustamaan tämmöisen sopimuksen aikaansaamista ennenkuin Itäpakti on solmittu. Mr. Collier vastasi tähän, ettei hän ole aivan vakuutettu asian olevan näin. Herra Hitler oli ilmoittanut olevansa valmis solmiamaan hyökkäämättömyyssopimuksia kaikkien naapurimaittensa kanssa. Kun Saksa sitäpaitsi on valmis rajoittamaan ilmavoimiaan samassa määrässä kuin Länsi-Euroopan vallat rajoittavat vastaavia voimiaan, eikä tässä suhteessa tavoittele muuta kuin yhdenvertaisuutta, niin tuntuu todellakin siltä, ettei tällä alalla kansainvälisen so-

pimuksen solmiminen olisi mahdotonta. Neuvostovenäjän ilmavoimat jäisivät tämän sopimuksen ulkopuolelle eikä niitä koetettaisi inkaan missään suhteessa rajoittaa. Tämän johdosta tuntuu epätodennäköiseltä, että Neuvostohallitus todellakin vastustaisi tämmöisen sopimuksen solmimista, ja jos se sen tekisi, niin hän, Mr. Collier, puolestaan arveli, etteivät muut vallat kiinnittäisi mitään huomiota sen vastalauseisiin.

Huomautin, etten ymmärrä mitä Ranska ja Englanti saavuttaisivat, jolleivät hyväksyisi herra Hitlerin Saksan armeijalle ja laivastolle suunnittelemaa suuruutta, koska ei kukaan voine pakoittaa "der Führer"iä rajoittamaan varustuksiaan. Mr. Collier vastasi minun olevan aivan oikeassa: Ranska ja Englanti eivät tietenkään voi pakoittaa herra Hitleriä luopumaan ohjelmastaan, mutta ne eivät tahdo sille antaa muodollista hyväksymistään eivätkä teoreettisestikään myöntää, että herra Hitler siis olisi oikeutettu dominioivaan asemaan mannermaalla taikka Itämerellä. Ranskan hallitus arvelee sitäpaitsi, ettei Saksan taloudellinen tilanne, joka päivä päivältä huononee, salli herra Hitleriä organisoimaan niin suurta armeijaa. Tämä on toinen seikka, miksei Ranskan hallitus ole valmis kansainvälisen sopimuksen muodossa antamaan moraalista hyväksymistään herra Hitlerin sotilaalliselle ohjelmalle, vaikkakaan sitä kaikesta päättäen käytännöllisistä syistä loppujen lopuksi ei kuitenkaan voitaisi toteuttaa.

Herra Hitler - Mr. Collier jatkoi - on kyllä ilmoittanut olevansa valmis rajoittamaan taikka kokonaan hävittämäänkin n.s. raskaat aseet ("heavy arms"). Mutta siihen Ranska ei koskaan suostu. Juuri siinä suhteessa Ranska on toistaiseksi ja luultavasti

pitkäksikin ajaksi eteenpäin paljon paremmin varustettu kuin Saksa; kuinka olisi siis mahdollista, että Ranska hyväksyisi tämmöisiä suunnitelmia, jollei Saksan armeijaa radikaalisesti supisteta ? Jos herra Hitler rajoittaisi armeijansa samaan lukumäärään kuin Ranskan, niin tämä maa mahdollisesti ottaisi raskaiden aseiden hävittämistä tarkoittavia ehdotuksia harkittavakseen, mutta niin kauvan kuin hän pitää kiinni tällä hetkellä Saksan armeijalle määräämästään miesluvusta, niin Ranska varmasti tulee osoittautumaan taipumattomaksi.

Kysyin mitä Foreign Office arvelee herra Hitlerin vakuutuksista, että hän pyrkii mahdollisimman hyvään yhteisymmärrykseen Englannin kanssa eikä enää ole olemassa minkäänlaisia Ranskan ja Saksan välisiä alueellisia riitakysymyksiä. Mr. Collier, joka jo keskustelumme alussa oli huomauttanut, että Foreign Officessa ollaan "realisteja" eikä yhtä "romanttisia" kuin sanomalehtikirjoitusten kirjoittajat, vastasi, että on aina hauskaa lukea kauniita ystävyydenosoituksia, mutta semmoisiin lausuntoihin, joita tosiseikat eivät vahvista, ei mikään maa voi perustaa politiikkaansa.

Lopuksi Mr. Collier vielä kerran toisti Foreign Officen suhtautuvan hyvin pessimistisesti herra Hitlerin puheen käytännöllisiin seurauksiin sekä luulevansa että suuri yleisökin, joka tällä hetkellä tuntuu niin tyytyväiseltä herra Hitlerin kannanottoon, pian tulee käsittämään ministeriön pessimismin olevan täysin oikeutetun. Miksi, Mr. Collier kysyi, ovat lehdet olleet niin "innostuneita" herra Hitlerin puheeseen ? Ennenkaikkea sen johdosta, että kaikki olivat odottaneet "haukkumisia" (very bad lamguage). Sen takia puheen maltillinen ja hillitty muoto oli kaikille mieluisena yllätyksenä, mutta tämä ei riitä todelliseen tyytyväisyyteen, saatikka innostukseen. -

Toistaiseksi Englannin hallitus sinänsä ei ole lausunut mi-

tään mielipidettä herra Hitlerin puheesta. T.k. 22 p:nä hallituksen edustaja Alahuoneessa Mr. Baldwin rajoittui huomauttamaan, että puhe oli "huomiotaherättävä ja huolellisesti laadittu" (striking and elaborate). Katsoen Foreign Officen tavattoman suureen vaikutukseen Englannin hallituksen ulkopolitiikkaan voitanee jokseenkin suurella varmuudella väittää, että Mr. Collierin minulle esittämä käsitys - ja hän huomautti nimenomaan esittäneensä Ministeriön käsityksen - valaisee hallituksenkin suhtautumista herra Hitlerin ohjelmaan.

Mainittakoon lopuksi, että - mikäli Mr. Collier sanoi tietävänsä - Foreign Office tulee näinä päivinä asettumaan yhteyteen Quai d'Orsayn kanssa saadakseen tietää mitä Ranskan hallitus arvelee puheesta sekä sen kanssa sopimaan seuraavasta askeleesta. Jos herra Hitler on siis toivonut, että hän jollakin tavoin onnistuisi ajamaan kiilan Ranskan ja Englannin väliin, niin hän lienee täydellisesti erehtynyt.

L ä h e t t i l ä s : G.A. Gripenberg

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 7.

ASIA:

Lontoossa olevan Lähetystön raportti n:o 16.

Ministeri Gripenberg.

5/6 1935.

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

Nº 4240/382.

24/129 Lm. 35

12/6-35 2

5 C7

Salainen.

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. I.

6 p. kesäkuuta 1935.

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No. 16, jonka otsake on:

Englanti ja Abessinian kysymya.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Grüpenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. H a c k z e l l,
Ulkoasiainministeriö,
HELSINKI.

L o n t o o SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 16

Lontoossa 5 p:nä kesä kuuta 1935.

24/129 Lne. 35

12/6.35

OSASTO

5 C7

Asia: Englanti ja Abessinian kysymys.

Kansainliiton Neuvoston viime toukokuun 25 p:nä tekemä, Italian hyväksymä päätös Abessinian kysymyksessä toimeenpantavasta sovintomenettelystä herätti Englannissa suurta tyydytystä. Useissa täkäläisten lehtien julkaisemissa pääkirjoituksissa huomautettiin Italian hallituksen myönnytyksen merkitsevän uutta voittoa Kansainliitolle, joka siis - niin väitettiin - vielä kerran oli osoittautunut pystyvänsä estämään sotaisten selkkauksien syntymistä. Mr. Edeniä, joka yleisesti katsottiin tämän ilahduttavan tuloksen varsinaiseksi aikaansaattajaksi, kehuttiin lämpimästi sekä sanomalehdistön palstoilla että Alahuoneessakin, ja mielihyvällä todettiin, että Italian ja Abessinian välisen rauhan säilyttäminen siis ensi sijassa oli Englannin edustajan ansio.

Käydessäni seuraavana päivänä Foreign Officen Northern Departmentin päällikön puheilla onnittelin häntä tämän saavutuksen johdosta, johon hän vastasi, ettei vielä uskaltanut lausua mitään lopullista mielipidettä Neuvoston päätöksen todellisesta merkityksestä, koska hän ei toistaiseksi tuntenut - kuten hän sanoi - "päätöksen taustaa". Osastopäällikön sanoihin

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

sisältyi siis jonkinlainen varoitus liian suuresta optimismista, ja tämä hänen skeptillinen käsityksensä onkin täällä-mikäli ymmärrän - viime päivinä tullut yhä yleisemmäksi. Mussolinin jatkuvat mobilisatiotoimenpiteet, uusien sotajoukkojen lähettäminen Italian Itä-Afrikassa oleviin siirtomaihin, fascistilehdistön hyökkäykset Englannin kimppuun, sen julkaisemat Mr. Edenin esiintymistä Geneve'issä jyrkästi arvostelevat kirjoitukset, uutiset Abessinian ja Italian etuvartioiden välisistä, viime päivinä tapahtuneista kahakoista y.m. seikat ovat täällä aiheuttaneet melkoista pessimismiä siihen mahdollisuuteen nähden, että rauhaa ajan pitkään todellakin voitaisiin säilyttää. Viime päivinä olen keskustellut tästä asiasta englantilaisten tuttavien ja täkäläisten diplomaattien kanssa, jotka kaikki tuntuvat olevan sitä mieltä, että heti Abessinian tällä hetkellä vallitsevan sadekauden päätyttyä Italia tulee ryhtymään sotilaallisiin toimenpiteisiin ensinmainittua maata vastaan. Yleinen käsitys onkin se, että todennäköisen sodan lopullinen tulos on hyvinkin epävarma. Täkäläisessä ulkoasiainministeriössä on minulle väitetty, että Mussolinia lukuunottamatta Italiassa ei ole ketään - ei edes fascistipuolueessakaan - joka kannattaisi aggressiivista ja ekspansiivista politiikkaa Abessiiniaa vastaan, että tyytymättömyys Mussoliinin mobilisaatiotoimenpiteisiin ja Abessiinian politiikkaan on laajasti levinnyt ja että tämän johdosta arvaamattomia sisäpoliittisia selkkauksia ei suinkaan ole mahdollisuuksien rajan ulkopuolella. Muutamat täkäläiset lehdet, kuten esim. Manchester Guardian,

ovatkin tietäneet kertoa, että eri osissa Italiaa sotilaskapinoita jo olisi puhjennut, vaikkakin nämä heti lienee kukistettu. Lehdet väittävät myöskin, että lukuisia vangitsemisia, ennen kaikkea Italian intelligentsian keskuudessa, viime päivinä olisi suoritettu. Monet Lontoossa arvelevatkin, että Mussoliinin régime nyt on joutunut päivä päivältä kriitillisempään vaiheeseen.

Tiedän, että täkäläisessä ulkoasiainministeriössä Italian tapahtumia ja varsinkin sen Abessinian politiikan kehitystä seurataan melkoisella huolestumisella. Mutta ministeriön ulkopuolellakin on niitä, jotka jo ennustavat taikka ainakin pelkäävät suunnan muutosta Italian ulkopolitiikassa. Tämä mahdollisuus, siis, että Italia uudestaan koettaisi lähestyä Saksaa, on epäilemättä omiaan hermostuttamaan täkäläisiä virallisia piirejä, jotka kuitenkin tuntuvat jyrkästi päättäneen tehdä voitavansa sotaisten Italian ja Abessinian välisten selkkauksien estämiseksi. Käsitetään, että jos sota todellakin syttyisi, niin tämä merkitsisi siksi kovaa kolausta Kansainliitolle, että kollektiivisen järjestelmän aikaansaamista tarkoittavien pyrkimyksien toteuttaminen ei enää - taikka ei ainakaan pitkään aikaan - kävisi mahdolliseksi. Toiselta puolen ei liene kiellettävissä, etteikö Italian eroaminen Kansainliitosta todennäköisesti antaisi surmanisku kansainväliselle yhteisymmärrykselle ja rauhan turvaamista tarkoittavalle yhteistoiminnalle. Tilanne tuntuu siis erinomaisen vakavalta, vaikkakin se vasta elokuussa kehittynee todelliseksi pulaksi.

Tapasin toissapäivänä erään Lontoossa asuvan saksalaisen tuttavani, joka hiljattain on käynyt Berliinissä ja siellä

ollut kosketuksessa hra Hitlerin poliittisten ystävien kanssa. Puolestaan tämä henkilö ei luullut, että hra Hitler olisi valmis positiivisesti reagoimaan hra Mussolinin mahdollisten lähestymisyrityksien johdosta. Hän perusti tämän käsityksensä kahteen seikkaan: ensinnäkin hra Mussolini ja hänen ulkopolitiikkansa lienee hra Hitlerissä herättänyt mitä jyrkintä paheksumista ja vastenmielisyyttä ja toiseksi hra Hitler halunnee kaikin keinoin välttää kaikkea, joka olisi omiaan kärjistämään Saksan ja Englannin välisiä suhteita. Kertoessani tänään englantilaiselle Foreign Officea lähellä olevalle sanomalehtimiehelle saksalaisen tuttavani käsityksestä, ensinmainittu huomautti hra Hitlerillä mahdollisesti vielä olevan kolmas syy periaatteelliseen kantaansa: "italialaisten tunnettu epäluotettavuus."

L ä h e t t i l ä s: M.A. Snellman

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan Lähetystön raportti n:o 17.

Ministeri Gripenberg

8/6 1935.

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

Salainen.

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 4256/385

11 p. kesäkuuta 1935.

25/29 he. 35
17/6-35

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No. 17, jonka otsake on:

Englannin uusi hallitus.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: A. Hackzell

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. H a c k z e l l,
Ulkoasiainministeriö,
HELSINKI.

L o n t o o SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 17.

Lontoo ssa 8 p:nä kesä kuuta 1935.

25129 Lae. 35

17/6.35

5 C7

Asia: Englannin uusi hallitus.

Englannin uusi, Mr. Baldwin'in rekonstruoima hallitus nimitettiin eilen - kuten odotettavissa olikin ja kuten aikaisemmassa raportissa olen ulkoasiainministeriölle ennustanut.

Entisestä pääministeristä Mr. Ramsay MacDonaldista on nyt tullut Lord President of the Council, joka merkitsee, että hän tulee toimimaan Alahuoneen johtajana (Leader of the House of Commons), ja Mr. Baldwinin poissaollessa Alahuoneessa puhumaan hallituksen puolesta. Väitetään hänen erikoistehtävänään tulevan olemaan eri puolustushaarojen - armeijan, laivaston ja ilmavoimien - koordinoiminen. Entinen ulkoasiainministeri Sir John Simon on nimitetty sisäasiainministeriksi ja Alahuoneen apulaisjohtajaksi (Deputy Leader of the House of Commons), ja hänen sijaansa on nimitetty tähän mennessä Intian valtiosihteerinä (Secretary of State for India) toiminut Sir Samuel Hoare, jonka seuraajaksi tulee Zetlandin markiisi. Tähänastinen sotaministeri varakreivi Hailsham on nimitetty Lordien huoneen kansleriksi (Lord Chancellor) ja uudeksi sotaministeriksi entinen opetusministeri Halifaxin markiisi. Ilmapuolustusministeriön päällikkö, Londonderryn markiisi, on hänetkin poistettu tähänastisesta toimestaan: hänen seuraajakseen on nimitetty entinen

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

siirtomaiden ministeri Sir Philip Cunliffe-Lister. Mr. Edenille taasen on annettu aivan uusi toimi: hänestä on tullut kansainliittoasiain salkuton ministeri (Minister without Portfolio for League of Nations Affairs), joka merkitsee, että hän tulevaisuudessakin tulee toimimaan ulkoasiainministerin apulaisena. Nämä ovat tärkeimmät hallituksen kokoonpanossa tapahtuneet muutokset.

Alkuperäinen syy hallituksen reorganisoimiseen on epäilemättä Mr. Ramsay MacDonaldin heikontunut terveys, joka teki uuden pääministerin nimittämisen aivan välttämättömäksi. Koska Konservatiivisella puolueella nykyisessä Alahuoneessa on valtava enemmistö oli luonnollista, että tähän toimeen nimitettäisiin puolueen päällikkö ja hallituksenkin todellinen johtaja Mr. Baldwin, joka tällä hetkellä vastaansanomattomasti on Englannin poliittisen elämän vaikutusvaltaisin mies. Mutta uuden ulkoasiainministerinkin nimittäminen oli käynyt yhtä välttämättömäksi kuin uuden pääministerin määrääminen. Kuten aikaisemmissa raporteissani olen tiedoittanut on viime vuosina, varsinkin konservatiivisen puolueen, mutta myöskin hallituksen keskuudessa tyytymättömyys Sir John Simonin toimintaan kasvamistaan kasvanut. Tämä tyytymättömyys johtunee ennenkaikkea kolmesta seikasta: Sir Johnin henkilökohtaiset ominaisuudet, hallituksen ulkopolitiikan tähänastinen tuloksettomuus ja kärjistynyt kansainvälinen tilanne.

Vaikkakin Sir John on Englannin julkisessa elämässä toiminut kauemmin kuin Mr. Baldwin ja jo ennen istunut hallituksessa, niin hän henkilökohtaisesti ei nauti mitään laajempia sympatioita. Kaikki myöntävät hänen olevan Englannin etevimpiä ja lahjakkaimpia lakimiehiä, mutta luonteeltaan hän on siksi

jäykkä ja kylmä, että hän hiukan kömpelöistä yrityksistään huolimatta - niin väitetään ainakin - ei ole onnistunut hankkimaan mitään todellisia poliittisia eikä edes henkilökohtaisiakaan ystäviä. Sir John on ennenkaikkea intellektuaalinen tyyppi, jonka selvä, kylmä kaunopuheisuus, hiukan passiivinen skeptisismi ja ponnistautuneet leikinlaskut antavat kuulijoille sen käsityksen, että hän ei puhu eikä toimi sydämensä vakaumuksesta, vaan ainoastaan sen takia, että hänen käytännöllisistä syistä täytyy puolustaa yhtä problemiratkaisua, vaikkakin hänen mielestään on useita muita yhtä hyviä ratkaisuja. Minulle on väitetty hänen hallituskumppaninsa usein olleen aivan epätoivossa kun he, ulkopoliittisista kysymyksistä keskustellessaan ja tiedustellessaan Sir Johnin mielipidettä, eivät ole kyenneet ulkoasiainministeriltä saamaan mitään lopullista vastausta, vaan ainoastaan luettelon useista eri mahdollisista ratkaisuista.

Vaikkakaan Sir John tietenkään ei ole voinut ajaa muuta kuin hallituksen hyväksymää politiikkaa, niin häntä, eikä hallitusta kokonaisuudessaan, on syytetty kansainvälisen tilanteen kärjistymisestä. On huomautettu, että Ramsay MacDonaldin hallituksen voimaanastuessa Euroopan ja Aasian poliittinen tilanne oli paljon parempi ja Kansainliiton asema paljon vahvempi kuin tällä hetkellä, ja että syynä tähän valitettavaan asiaintilaan ensi sijassa on ollut Englannin, Sir Johnin johtama saamaton ulkopolitiikka. Relata refero, enkä puolestani uskalla lausua mitään mielipidettä siitä, olisiko toinen ulkoasiainministeri mahdollisesti voinut saada tyydyttävämpiä tuloksia aikaan.

Tuleeko Sir Samuel Hoare onnistumaan paremmin kuin Sir John Simon on tietenkin kysymys, johon ainoastaan tulevaisuus voi

antaa vastauksen. Hän eroaa kyllä Sir Johnista siinä suhteessa, että hän tunnetusti on päättäväinen mies, joka aina tietää ja selvästi tietää mitä hän tahtoo. Tuntuu siis siltä, ettei häntä vaivaa se skeptisismi, joka on Sir Johnille niin luonteenomainen: hän on joka tapauksessa Intian itsehallinnon järjestämistä koskevassa kysymyksessä kaikista vaikeuksista ja omassa puolueessaan esiintyneestä jyrkästä vastustuksesta huolimatta lujasti ja johdonmukaisesti pitänyt kiinni asettamansa poliittisen ohjelman johtavista linjoista, joskin hänenkin vähemmän tärkeissä yksityiskohdissa on ollut pakko suostua kompromisseihin. Hänen ulkopoliittisista mielipiteistään ja sympatioistaan ei hallituksen ulkopuolella tiedetä paljoakaan. Väitetään, että hän Saksaan suhtautuu yhtä suurella ymmärtämyksellä kuin Sir John, mutta että hän Neuvostovenäjään nähden olisi viimemainittua skeptillisempi, johtuen tämä hänen kantansa siitä, että hän, joka sujuvasti puhunee venäjää, sodanaikana asui Pietarissa ainakin pari vuotta ja paremmin kuin Sir John - Mr. Edenistä puhumattakaan - ymmärtää venäläisen mentaliteetin ja Neuvostovenäjän luonteen.

Mutta joskin siis Sir Samuelilla lienee ominaisuuksia ja uuden virkansa menestyksellisen hoitamisen edellytyksiä, jotka puuttuivat hänen edeltäjältään, niin tämä seikka sinänsä tuskin merkitsee kovin paljoa katsoen siihen, että Englannin ulkopolitiikan kehitys niin suuressa määrin riippuu Foreign Officen vakinaisten virkamiesten ja ennenkaikkea alivaltiosihteerin Sir Robert Vansittartin käsityksestä ja pyrkimyksistä. Mikäli ymmärrän on viimemainitun vaikutusvalta varsinkin tänä vuonna kasvamistaan kasvanut eikä liene lainkaan odotettavissa, että uusi

ulkoasiainministeri olisi taipuvainen ajamaan politiikkaa, joka mahdollisesti saattaisi hänet vastakohtaisuussuhteeseen Sir Robertin kanssa. Sen takia voitanee pitää varmana, ettei Englannin ulkoasiainpolitiikassa tule tapahtumaan minkäänlainen suunnan muutos. Mutta kenties tulee Foreign Office toimimaan nopeammin ja päättäväisemmin kuin tähän asti ja tarmokkaammin käyttää hyväkseen kaikki tilanteen tarjoamat eri mahdollisuudet. Mainittakoon sivumennen, että Sir Samuel Hoare - mikäli tiedän - jo lienee henkilökohtaisesti jossain määrin perehtynyt suomalais-englantilaiseen maailmansodan aikana takavarikoituja laivoja koskevaan riitaan, seikka, josta kenties saatamme vielä hyötyä.

Mr. Edenistä on viime aikoina paljon puhuttu ja useat sanomalehdet väittivät hänellä olleen suuret mahdollisuudet tulla nimitetyksi ulkoasiainministeriksi. Hän nauttii kyllä sekä Alahuoneessa että sen ulkopuolellakin tavattoman suuria sympatioita ja häntä pidetään yleisesti erinomaisen taitavana ja pätevänä neuvottelijana. Olen itse kuullut useiden konservatiivisen puolueen jäsenten lausuneen sen toivomuksen, että Mr. Edenistä tulisi Foreign Officen johtaja, mutta puolestani en koskaan ole pitänyt tätä mahdollisena. Minulla on nimittäin syytä otaksua, että Mr. Baldwin , joka kyllä täydellisesti tunnustanee Mr. Edenin erinomaisen lahjakkaaksi ja eteväksi diplomaatiksi, kuitenkin hänen positiivisiin valtiomiesominaisuuksiin suhtautuu hiukan skeptillisesti, eikä liene ollut panematta merkille sitä pintapuolisuutta ja epäitsenäisyyttä, joihin Mr. Eden - mikäli täällä väitetään - eri tilaisuuksissa on tehnyt itsensä syypääksi.

Kuinka kauan hallitus nykyisessä kokoonpanossaan tulee jäämään valtaan, on tietenkin mahdotonta sanoa. Kaikki merkit viittaavat siihen, että Mr. Baldwin ensi syksynä, luultavasti jo lokakuussa järjestää uudet vaalit. Vaikkakin on todennäköistä, että nämä vaalit tulevat huomattavasti lisäämään työväenpuolueen Alahuoneen edustajien lukumäärää, niin tuntuu kuitenkin mahdottomalta, että puolue saavuttaisi enemmistön. Vielä viime vuoden lopussa Englannin yleinen mieliala oli työväenpuolueelle paljon suotuisempi kuin tällä hetkellä, koska kansainvälisen tilanteen kärjistyminen on epäilemättä ollut omiaan vahvistamaan nykyistä kokoomushallitusta kannattavien puolueiden asemaa. Siihen on myöskin myötävaikuttanut hallituksen reorganisoiminen, joka on ollut omiaan valitsijakunnalle antamaan sen käsityksen, että hallituskoneisto uhkaavien vaarojen edessä tulee toimimaan tarmokkaammin ja menestyksellisemmin. Ja jos hallitus nykyisessä kokoonpanossaan todellakin tulee saavuttamaan tuloksia, joita aikaisempi hallitus ei kyennyt saamaan aikaan, niin on todennäköistä, että konservatiivinen puolue tulee yhä vielä vahvistumaan. Tämä on kenties tärkein niistä näkökohdista, joiden johdosta Mr. Baldwin ryhtyi hallitusta reorganisoimaan.

Lähettilä s: G. A. Gripenberg.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C7.

ASIA:

Lontoossa olevan Pähetystön raportti n:o 18.

Ministeri Grippenberg.

15/6 1935.

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S. W. I.

Nº 4305-390

Kesäkuun 15 p. 1935.

ULKOASIAINMINISTERI
Nº 26/129/ne D. 1935
20/6.35 Nº Lit.
RYHMÄ 5 OSASTO C7 ASIA

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No. 18, jonka otsake on:

Saksalais-englantilaiset neuvottelut ja Euroopan yleinen tilanne.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Lähettiläs: M. A. Lovipenberg.-

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. Hackzell,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 18.

Lontoo ssa 15 p:nä kesä kuuta 19 35

Asia: Saksalais-englantilaiset neuvottelut ja Euroopan yleinen tilanne.

ULKOASIAINMINISTERIÖN Salainen.
№ 26/129 Pne. D. 19 35
20/6-35 № Liit.
RYHMÄ 5 OSASTO C7 ASIA

Englantilais-saksalaiset laivastoneuvottelut, jotka keskeytettiin helluntailomaksi, mutta eilen alkoivat uudestaan, lienevät jo periaatteessa johtaneet positiiviseen tulokseen. Saamieni täysin luotettavien tietojen mukaan on Saksan hallitus Englannin hallitukselle ilmoittanut olevansa valmis antamaan muodollisen vakuutuksen siitä, ettei se missään tapauksessa eikä millään edellytyksillä tule rakentamaan sotalaivastoa, joka olisi suurempi kuin 35 % Englannin laivastosta. Tätä prosenttilukua, joka laskettaisiin tonneissa, sovellutettaisiin laivaston eri kategorioihin (risteilijät, torpeedoveneet, sukellusveneet j.n.e.). Tämä lienee ollut se tarjous, jonka Saksan neuvottelukunnan puheenjohtaja herra von Ribbentrop heti Lontooseen saavuttuaan esitti Englannin neuvottelijoille. Täkäläinen hallitus ei kyllä liene heti ollut valmis hyväksymään tätä ehdotusta. Ensinnäkin katsottiin, että vaikkakin Saksan laivasto-ohjelmaa täten rajoitettaisiin, niin suunniteltu laivasto kuitenkin tulisi siksi suureksi, että se antaisi Saksalle dominioivan aseman Itämerellä ja kenties Pohjanmerelläkin, ja toiseksi epäiltiin sallisiko todellakin Saksan taloudellinen tilanne, joka täkäläisten viranomaisten mielestä huonontumistaan huonontuu, sen hallituksen toteuttaa niin laajalle ulottuvaa ohjelmaa. Arveltiin, että jos Englannin hallitus kieltäytyisi

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

hyväksymästä Saksan tarjousta, niin tämä maa ei kuitenkaan - siitä huolimatta, että neuvottelut siis todennäköisesti raukeaisivat - kykenisi toteuttamaan suunnitelmiaan. Amiraliteetti sitävastoin lienee tarmokkaasti ajanut sitä kantaa, että Saksan tarjous olisi heti hyväksyttävä, koska se katsoi, ettei pitäisi jättää käyttämättä tätä tilaisuutta estää Englannin ja Saksan laivastojen välistä varustautumiskilpailua, minkä kannan Englannin hallitus myöhemmin lopullisesti hyväksyikin. Tähän päätökseen lienee myötävaikuttanut herra von Ribbentropin hallituksensa puolesta antama lupaus, ettei uuden laivaston rakentamista erikoisesti kiiruhdettaisi, sekä hänen suostumuksensa siihen, että määrättyjä vanhempia Englannin aktiiviseen laivastoon tällä hetkellä kuuluvia laivoja ei otettaisi huomioon Saksan laivaston vahvuutta laskettaessa sovitun prosenttiluvun perusteella.

Heti sen jälkeen kuin saksalais-englantilaiset neuvottelut olivat johtaneet tähän periaatteelliseen tulokseen, Englannin hallitus ilmoitti siitä Italian, Japanin, Ranskan ja Yhdysvaltojen hallituksille. Japanin ja Yhdysvaltojen hallituksen lienevät jo vastanneet, ettei niillä ole mitään muistuttamista tämän suunnitellun sopimuksen johdosta. Vielä eilen sanottiin minulle, täkäläisessä ulkoasiainministeriössä, ettei Ranskan hallituksen suhtautumista tähän asiaan toistaiseksi tunneta, ja lisättiin, että joskaan tämä tulos mahdollisesti ei mielyttäisi mainittua hallitusta, lienee kuitenkin hyvin epävarmaa, tuleeko Englanti antamaan Ranskan taholta esitettävien epäilyksien estää sitä lopullisesti hyväksymästä ehdotettua sopimusta.

Selvää on, että tämmöisen sopimuksen solmiaminen tulee mitä suurimmassa määrin myötävaikuttamaan saksalais-englantilaisten

suhteiden paranemiseen. Saksa antaisi täten Englannille vakuuttavan todisteen siitä, ettei se haudo minkäänlaisia tämän maan turvallisuutta uhkaavia salajuonia. Se suurempi luottamus Saksan ulkopoliittisiin pyrkimyksiin, joka täten syntyisi Englannissa, edistäisi varmasti herra Hitlerin tavoittelemaan saksalais-englantilaista rapprochment'iä, mahdollisuus, jonka merkitys Euroopan rauhoittamiselle on silmäänpistävä, vaikkakaan se ei kaikkialla mannermaalla herättäisi samaa tyydytystä kuin täällä. Täkäläisessä ulkoasiainministeriössä esittämääni kysymykseen kuinka Neuvostohallitus on reagoinut tekeilläolevan sopimuksen johdosta, on minulle vastattu Ministeriöllä olevan syytä otaksua, ettei Moskovassa olla erikoisen tyytyväisiä.

On muitakin merkkejä englantilais-sakaalaisten suhteiden paranemisesta, jotka joka tapauksessa todistavat sitä, että Englannin aikaisempi epäileväisyys Saksaan nähden on häviämässä, taikka ainakin vähenemässä. Tässä suhteessa on Walesin Prinssin hiljattain Englannin rintamamiesten British Legion - nimisessä yhdistyksessä pitämä puhe hyvinkin merkillinen. Prinssi ehdotti, että yhdistys lähettäisi edustajiaan Saksaan asettumaan kosketukseen tämän maan vastaavien järjestöjen kanssa ja huomautti, että vaikkakin Englannin rintamamiehet ovat taistelleet Saksaa vastaan, niin he kuitenkin ovat jo kokonaan unohtaneet sodan ja sen seikan, että saksalaiset ovat olleet heidän aikaisempia vihollisiaan. Prinssin lausunto on epäilemättä Englannissa herättänyt suurta tyydytystä, ja British Legion onkin jo ilmoittanut, että kaksi sen edustajaa tulee ensi heinäkuussa käymään Saksassa. Vaikkakin täkäläisessä ulkoasiainministeriössä on minulle huomautettu, ettei Prinssi ennenkuin hän piti puheensa ollut, ei ainakaan virallisesti, tiedustellut ministeriön käsitystä - mahdollista onhan tietenkin, että hän etukäteen oli yksityisesti puheensa sisällöstä maininnut Sir Samuel Hoarelle - niin lienee kuitenkin varmaa, että sen sisältö ja sävy täydellisesti vastaa-

vat hallituksen kantaa. Mainittakoon sivumennen, että Walesin Prinssi t.k. 13 päivän hovitanssiaisissa niin pitkän ajan keskusteli Saksan täkäläisen suurlähettilään kanssa, että useat läsnäolleet käsittivät keskustelun jonkinlaiseksi Prinssin tarkoittamaksi mielenosoitukseksi.

Mikäli minulle on täkäläisessä ulkoasiainministeriössä huomautettu lienee nyttemmin myöskin hyviä toiveita siitä, että suunniteltu n.s. läntinen ilmapakti (Western Air Pact) todellakin toteutuu. Englannin hallitus tuntuu antavan niin suurta merkitystä tälle sopimukselle, että se puolestaan lienee päättänyt mahdollisimman tarmokkaasti kiiruhtaa neuvotteluja. Foreign Officessa on minulle väitetty, että Ranskan hallitus, joka jo periaatteessa lienee päättänyt liittyä sopimukseen, mahdollisesti tulee ehdottamaan, ettei sopimus astuisi voimaan ennenkuin jonkinlainen Itäsopimus on saatu aikaan. Asianomainen ulkoasiainministeriön virkamies, joka tästä kertoi minulle, arveli kuitenkin, että Englannin hallituksen onnistuisi saada Ranskan hallitus luopumaan tästä suunnitelmasta.

Jos tämä sopimus todellakin solmitaan, niin lienee myönnettävä, että herra Hitlerin diplomatia on toiminut erinomaisen suurella menestyksellä, se kun hämmästyttävän lyhyellä ajalla olisi saanut aikaan täydellisen muutoksen Länsivaltojen suhtautumiseen Saksaan. Siten ollaan saavuttamaisillaan sitä Länsi-Euroopan "renessansia", joka Timesin käsityksen mukaan on herra Hitlerin ulkopolitiikan päämäärä.

Toiselta puolen on myöskin myönnettävä, että uusia ja arvaamattomia esteitä vielä voi syntyä sillä tiellä, joka viepi Saksan ja Länsivaltojen suhteiden pysyväiseen paranemiseen. Niinpä on minulle täkäläisessä ulkoasiainministeriössä huomautettu, ettei Saksa tunnu olevan valmis antamaan mitään sitoumuksia Itävallan riippumattomuuden säilyttämiseen nähden. Ministeriöllä on se käsitys, että herra Hitler tahtoo odottaa Mussolinin Abessinian seikkailun kehitystä sekä sen vaikutusta

Italian sisäpoliittiseen tilanteeseen ja ulkopolitiikkaan ennenkuin hän tarkemmin määrää poliittisen suhtautumisensa Itävaltaan. Hän lienee niinikään antanut kiehteleviä, aivan epämääräisiä vastauksia niihin Englannin Berliinin suurlähettilään esittämiin kyselyihin, joiden kautta on koetettu hankkia tarkempia tietoja hänen Saksan armeijalle suunnittelemastaan todellisesta vahvuudesta sekä niistä ehdoista, joilla Saksa olisi valmis palaamaan Kansainliittoon. Foreign Office lienee itse asiassa saanut sen käsityksen, että Saksan palaaminen Kansainliittoon on - ainakin toistaiseksi - erinomaisen epätodennäköinen.

Käydessäni pari päivää sitten Foreign Officessa kysyin asianomaiselta virkamieheltä, eikö ministeriönkin mielestä huomattava détente nyt ole syntymäisillään Euroopassa. Puhuteltavani vastasi asianlaidan epäilemättä niin olevan. Eräs täällä asuva, Englannin ulkopolitiikkaa ja yleistä mielialaa tarkoin seuraava saksalainen tuttavani huomautti minulle tänään Englannin suuren yleisön käsityksen Saksasta ja sen ulkopoliittisista pyrkimyksistä nyttemmin eroavan vielä kaksi kuukautta sitten vallinneesta käsityksestä "yhtä paljon kuin päivä eroaa yöstä". Tulee olemaan mielenkiintoista nähdä mihin toimenpiteisiin Neuvostohallitus tulee ryhtymään tilanteen edessä, joka kaikesta päättäen ei vastaa sen toivomuksia.

Lähettiläs: G. A. Gripenberg.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 2

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 19.

Ministeri Grevenberg

2/2 1935

5000—11—34 4284

ULKOASIAINMINISTERIÖ
28 / 130 Sal. D. 19 35.
8/7. 35. | No | Lit.
RYHMÄ 5 | C 2 | ASIA

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

Nº 4666-600

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W.I.

Heinäkuun 2 p.1935.

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raporttini No.19, jonka otsake on:

Englanti ja Saksa

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Lähettiläs: M. A. Gripenberg.-

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A.Hackzell,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 19.

Lontoo ssa 2 p:nä heinä kuuta 1935

Asia: Englanti ja Saksa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
28 /130 Sal. D. 35
8/7. 35
5 C 2

On vielä ennenaikaista ennustaa mitään englantilais-saksalaisen n.s. laivastosopimuksen vaikutuksesta Englannin ulkopolitiikan käytännölliseen suhtautumiseen eri, tällä hetkellä vireillä oleviin yleispoliittisiin kysymyksiin. Kuitenkin voitaneen erehtymättä väittää, että sopimuksen merkitystä Englannin ja Saksan välisten suhteiden kehittymiselle tuskin voidaan arvata liian suureksi. Jos herra Hitlerin ulkopoliittiset pyrkimykset todellakin - kuten hän ja hänen edustajansa useissa eri tilaisuuksissa ovat huomauttaneet - ensi sijassa tavoittelevat näiden suhteiden radikaalista paranemista, niin on myönnettävä, että hän nyttemmin on saavuttanut tuloksen, joka varmasti tulee mitä suurimmassa määrin edistämään näiden pyrkimyksien päämäärän toteuttamista. Edellyttäen, ettei Saksan ulko- taikka sisäpolitiikka lähitulevaisuudessa tule tekemään itseään syypääksi Englannin yleistä mielipidettä uhmaileviin toimenpiteisiin, olen puolestani vakuutettu siitä, että tässä maassa vielä tulee syntymään niin saksalaisystävällinen mieliala, että Englannin yleinen mielipide ja sen virallinen ulkopolitiikkakin paljon suuremmalla ymmärtämyksellä kuin koskaan aikaisemmin tulevat suhtautumaan ei ainoastaan Saksan sisäpoliittiseen suuntaan, vaan myöskin sen sotilas- ja ulkopoliittisiin pyrkimyksiin. Äsken solmittu sopimus, joka tarkemmin katsottuna itse asiassa ei mer-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

kitse mitään varsinaista sopimusta, vaan ainoastaan Englannin hallituksen antamaa hyväksymistä Saksan hallituksen suunnittelemalle laivasto-ohjelmalle - on nimittäin kaikkialla tässä maassa herättänyt mitä suurinta tyydytystä. Muutamissa lehdissä ja parlamentissäkin on kyllä esitetty sopimusta arvostelevia mielipiteitä, mutta näiden kannattajat ovat vastaansanomattomasti häviävän pienessä vähemmistössä. Siihen, että sopimus tuskin on sopusoinnussa teoriassa jatkuvasti voimassaolevien Versailles-rauhan määräyksien kanssa, joiden rikkomista Englanti vielä kaksi kuukautta sitten Genève'issä jyrkästi tuomitsi, ei täällä ole kiinnitetty juuri mitään huomiota. Selvää on, että Englannin hallitus käytännölliseltä näkökannalta katsoen on toiminut viisaasti ja oikein, sekä että se solmiamalla sopimuksen epäilemättä on voimakkaasti myötävaikuttanut Euroopan poliittisen ilmakehän puhdistamiseen. Ei mikään mahti maailmassa olisi kyennyt estämään Saksaa julistamasta paljon laajempaa laivasto-ohjelmaa, ja joskin tämä ohjelma kenties taloudellisista syistä ei olisi ollut kokonaisuudessaan toteutettavissa, niin sen pelkkä olemassaolo olisi kuitenkin mitä suurimmassa määrin lisännyt valtojen hermostuneisuutta ja keskinäistä epäileväisyyttä.

Aikaisemmassa raportissani olen kunnioittaen Ministeriölle tiedoittanut täällä kuulleeni, että Englannin hallitus oli päättänyt suostua Saksan ehdottamaan laivastosopimukseen siitä huolimatta, että muut vallat - esim. Ranska - mahdollisesti eivät hyväksyisi sitä. Tämä periaatteellinen päätös merkitsi siis jonkinlaista Englannin ulkopolitiikan itsenäistymistä ja vapautumista Ranskan vaikutusvallasta. Nyttemmin on kuitenkin käynyt selville - viime raporttiani kirjoittaessani tämä seikka ei vielä ollut minulle tunnettu - että Englannin hallitus oli tehnyt vielä merkityksellisemmän ja seurauksiltaan laajemmalle ulottuvan periaatteellisen päätöksen: se oli tullut siihen tulokseen, ettei ollenkaan kannattanut muiden valtojen kanssa etukäteen keskustella

suunnitellusta sopimuksesta, koska jos se siitä olisi ryhtynyt kansainvälisiin neuvotteluihin, niin sopimuksen aikaansaaminen olisi - kuten hallituksen edustaja Ylähuoneessa, Londonderryn markiisi viime kesäkuun 26 päivänä huomautti - osoittautunut mahdottomaksi. Tästä Englannin hallituksen puolesta Ylähuoneessa virallisesti esitetystä ilmoituksesta tuntuukin ilmenevän, että uusi ja päättäväisempi henki nyt elähdyttää Englannin ulkopolitiikkaa. Johtuuko tämä uusi henki mahdollisesti siitä, että Foreign Officen johto nyttemmin on uskottu uudelle miehelle, on kysymys, johon toistaiseksi en uskalla antaa mitään lopullista vastausta.

Täällä saamieni tietojen perusteella pidän todennäköisenä, että Englannin hallitus nyt tulee kokoamaan voimansa n.s. Läntisen Ilmasopimuksen (Western Air Pact eli Ilmalocarnopakti) ja Itäpaktin aikaansaamiseen - nyt mainitsemassani järjestyksessä. Jos kerran Ilmasopimus, johon siis Ranska, Italia, Saksa, Belgia ja Iso-Britannia osallistuisivat, todellakin syntyisi, niin tuntuu hyvinkin epätodennäköiseltä, ettei sitä asetettaisi voimaan ennenkuin uusi Itäpakti on solmittu, vaikkakin se tietenkin on ratifioitava asianmukaisessa järjestyksessä. Englannin hallitus lienee myöskin päättänyt luopua Itäpaktille aikaisemmin suunnittelemastaan, alkujaan Litvinoffin ja Barthoun hahmottelemasta muodosta, ja kannattanee nyttemmin herra Hitlerin sille ehdottamaa muotoa. Tästä paktista ei siis tulisi mikään keskinäinen avustussopimus, vaan siihen sisällytettäisiin ainoastaan nonagressiositoumuksia ja määräyksiä siitä, etteivät sopimuspuolet missään tapauksessa tule avustamaan hyökkääjävaltiota.

Ei siis liene kiellettävissä, etteikö herra Hitlerin diplomatia ole toiminut odottamattoman menestyksellisesti. Vielä kaksi kuukautta sitten yhtenäinen Saksaa vastustava n.s. Stresan rintama oli ehjä, mutta nyt on siihen ammuttu ensimmäinen aukko, Englanti kun

on kiiruhtanut solmiamaan sopimuksen Saksan kanssa ennen kaikkea sen johdosta, ettei Ranska eikä kenties Italiakaan olisi sitä hyväksynyt, jos näiden valtojen mielipidettä etukäteen olisi tiedusteltu. Aikaisemmin täällä niin laajalle levinnyt käsitys, että Saksan varustukset ja sen oletetut ulkopoliittiset pyrkimykset uhkaavat Euroopan rauhaa, on häviämäisillään, ja saksalaisystävällinen mieliala kasvaa päivä päivältä. Hyvin laajoissa täkäläisissä piireissä on havaittavissa jonkinlainen kärsimättömyys Ranskan ulkopolitiikan "liian muodollisiin näkökohtiin" ja sen tapaan pitää kiinni juriidisista argumenteistä, jotka eivät enää perustu poliittisen tilanteen realiteetteihin. Keskustelin eilen näistä asioista Ison-Britannian entisen Rooman suurlähettilään, lordi Rennel'in kanssa - hän on epäilemättä Ylähuoneen vaikutusvaltaisimpia jäseniä - joka suunnilleen seuraavasti esitti täällä ymmärtääkseni laajalle levinneen mielipiteen: "Aina kun Hitler on tehnyt hyvän ja järkevän ehdotuksen on Ranska kieltäytynyt suostumasta siihen. On mahdotonta ymmärtää, saatikka noudattaa Ranskan ulkopoliittisia linjoja. Meidän täytyy tulla sovintoon Saksan kanssa, ja minä puolestani luotan siihen, että Saksa todellakin täyttää vapaaehtoisesti antamansa sitoumukset. Puolestani hyväksyn täydellisesti laivastosopimuksen."

Tämän sopimuksen solmiamisesta tulee, mikäli ymmärrän, seuraamaan ei ainoastaan saksalais-englantilainen lähestyminen, vaan myöskin englantilais-venäläisten suhteiden viileneminen. Kuten aikaisemmin kunnioittaen olen Ministeriölle tiedoittanut aikaansaatiin laivastosopimus ennen kaikkea sen painostuksen johdosta, jota Amiraliteetti harjoitti hallituksen jäseniin ja varsinkin niihin, jotka saksalais-englantilaisten neuvottelujen alussa eri

syistä eivät tahtoneet hyväksyä, että Saksan laivaston vahvuus määrättäisiin niin korkeaksi kuin 35 %:ksi Englannin laivastosta. Amiraliteetti - kuten Sotaministeriökin-ei kuitenkaan koskaan liene Neuvostovenäjään suhtautunut samalla luottamuksella kuin esim. Foreign Office. Tähän tulee vielä se seikka, että uusi ulkoasiainministeri Sir Samuel Hoare, joka sodan aikana oleskeli Venäjällä ainakin kaksi vuotta ja lähti sieltä juuri ennen vallankumousta, on hyvin perehtynyt venäläiseen mentaliteettiin ja Neuvostovenäjän oloihin, jonka johdosta hän paremmin kuin Sir John Simon ja hallituksen muut jäsenet ymmärtää tämän vallan politiikan luonteen ja todellisen merkityksen. Tuntuukin todennäköiseltä, että sikäli kuin täkäläinen Saksaa epäilevä suunta heikkenee neuvostovenäläisystävällinen suunta myöskin tulee heikkenemään.

Tilanne on siis sanalla sanoen muuttunut tavalla, jota vielä muutamia viikkoja sitten ei kukaan olisi voinut aavistaa. Saksan hallituksen sitouduttua siihen, että sen laivaston kehitys tulee riippumaan Englannin ja yksinomaan Englannin laivaston kehityksestä eikä se koskaan tule olemaan suurempi kuin 35 %:iä tästä laivastosta, on suuri yleisö, "the man in the street", saanut jonkinlaisen käsityksen siitä, että Saksasta, jota vielä pari kuukautta sitten pidettiin Euroopan ainoana mahdollisena rauhanhäiritsijänä, yhtäkkiä tavallaan on tullut Englannin liittolainen, jolla on aivan samanlaiset intressit kuin tällä vallalla. On havaittu, että saksalaiset aikaisemmin ovat olleet väärän arvostelun alaisina, ja että ne itse asiassa ovat ystävällisiä, rehellisiä, vaarattomia ja mielenkiintoisia ihmisiä. Englannin rintamamiehet ja kaatuneiden puolisoittensa kunniamerkkejä kantaneet sotalesket ovat erikoisen sydämellisesti vastaanottaneet täällä käyneitä saksalaisia rintamamiehiä tervehtien heitä "wellcome brother" - huudoilla, Lontoon salon-

geissa herra von Ribbentropia on kovasti juhlittu ja seuraelämän johtavat naiset, joiden merkitystä poliittisen "ilmakehän" luomiselle ei pidä väheksyä, selittävät nyt herra Hitlerin ulkopoliittisen neuvonantajan olevan erinomaisen mielyttävän henkilön ja tunnustavat häntä seuranneet saksalaiset upseerit hauskannäköisiksi, komeiksi miehiksi. Tempora mutantur, nos et mutamur in illis.

Lähettiläs: H. A. Gripenberg.—

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 2

ASIA:

Lontoosta olevan lähetystön raportti n:o 20.

Ministeri Grippenberg

8/7 1935

5000—11—34 4284

ULKOASIAINMINISTERIÖ
No 29/130 Sal. D. 19 35
11/7.35
5 C 2

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S. W. I.

Nº 7687-604

Heinäkuun 8 p. 1935.

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No.20, jonka otsake on:

Abessinian kysymys ja kansainvälinen tilanne.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Lähettiläs: G. A. Gripenberg.-

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A.Hackzell,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 20.

Lontoossa 8 p:nä heinä kuuta 19 35.

ULKOASIAINMINISTE
№ 29 / 130 Sal. D. 1935.
11/7.35 | № | Lit.
KYHMÄ 5 | ASIAKTO C 2 | ASIA

Asia: Abessinian kysymys ja kansainvälinen tilanne.

Erään Englannin hallituksen jäsenen rouva, joka hiljattain oli lounaalla kodissani, aloitti pöytäkeskustelun näin: "Mitä arvelette Mussolinista? Luuletteko, että hän todellakin on tullut hulluksi?" Rohkeapuheisen naisen minulle osoittama kysymys oli itse asiassa kuvaava ei ainoastaan sille erinomaisen suurelle mielenkiinnelle, jolla tällä hetkellä kaikkialla Englannissa seurataan Abessinian kysymyksen kehitystä, vaan myöskin sille kannalle, jolle Englannin yleisö melkein poikkeuksetta on asettunut Mussoliiniin ja hänen sotavalmisteluihinsa nähden. Voitaneen erehtymättä sanoa, ettei pitkään aikaan mikään ulkopoliittinen kysymys ole siinä määrin askarruttanut ulkopolitiikkaa harrastavien englantilaisten ajatuksia kuin Italian ja Abessinian välinen päivä päivältä yhä lähemmälle tuleva sodanvaara. Yleisesti katsotaan, että Italian sotavalmistelut Abessiniaa vastaan ovat saattaneet niin monet viime vuosien kansainvälisen politiikan ihanteet mitä suurimman vaaran alaisiksi: Kansainliiton olemassaolo, kollektiivisen turvallisuusjärjestelmän toteuttamismahdollisuudet, Englannin hyvät ja läheiset suhteet Italiaan ja Ranskaankin, Itävallan riippumattomuus ja myöskin koko Euroopan rauha. Hallitus on jo useissa istunnoissaan keskustellut siitä politiikasta, jota sen uhkaavan vaaran edessä pitäisi noudattaa, mutta kaikki merkit viittaavat siihen, ettei

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

se vielä ole päässyt lopulliseen päätökseen. Toistaiseksi hallituksen jäsenet eivät vielä liene voineet sopia mistään määräsuuntaisesta ohjelmasta, jonka he olisivat valmiit päättäväisesti ja horjumattomasti toteuttamaan. Tilanne on ilmeisesti mutkistunut myöskin sen johdosta, että Foreign Officen vakinaiset virkamiehet eivät puolestaan ole hyväksyneet hallituksen viimeaikaista ulkopolitiikkaa Saksaan nähden, he kun katsovat englantilais-saksalaista laivastosopimusta erehdykseksi sekä ulkopoliittisilta että sisäpoliittisilta seurauksiltaan. Ulkopoliittisessa suhteessa - niin on Foreign Officen taholta yksityisesti minulle huomautettu - laivastosopimus on vieroittanut Ranskan ja Pikku Ententen Englannista, sisäpoliittisessa suhteessa taasen se on ollut omiaan antamaan suurelle yleisölle sen käsityksen, ettei Saksan taholta ole enää mikään vaara uhkaamassa Englantia .

Pari päivää sitten minulla oli mielenkiintoinen näitä asioita koskeva keskustelu erään Foreign Officen johtavan virkamiehen kanssa. Sanoin hänelle saaneeni sen vaikutelman, että laivastosopimuksen johdosta Englannissa on syntynyt laaja saksalaisystävällinen mieliala, joka päivä päivältä kasvaa. Puhuteltavani myönsi minun olevan oikeassa, mutta huomautti samalla hänen ja koko Foreign Officenkin suuresti valittavan ei ainoastaan sitä, että sopimus oli solmittu, vaan myöskin sitä seikkaa, ettei hallitus rahtuakaan ollut välittänyt Ranskan näkökohdista ja toivomuksista. Hän lisäsi Amiraliteetin ajaneen sopimuksen läpi ja että sitä ei koskaan olisi solmittu, ei ainakaan sen nykyisessä muodossa, jos hallitus olisi kiinnittänyt mitään huomiota Foreign Officen vakinaisten virkamiesten esittämiin mielipiteisiin. Toiselta luotettavalta taholta olen kuullut uuden ulkoasiainministerin Sir Samuel Hoare'in olleen jyrkästi sitä mieltä, että sopimus olisi tehtävä coûte que coûte. Tiedän myöskin hänen eräälle täkäläiselle suurlähettiläälle sanoneen pelkäävänsä, ettei

Ranska todellakaan ollenkaan ole halukas suostumaan minkäänlaisiin kansainvälisiin varustuksia rajoittaviin sopimuksiin, ja että hän juuri tämän johdosta piti aivan selvänä, että kun kerran Saksan laivaston rajoittaminen oli aikaansaatavissa, niin olisi ollut kohtalokas erehdys, jollei siihen mahdollisuuteen heti olisi tartuttu kiinni. Joka tapauksessa tuntuu siis siltä, että uusi ulkoasiainministeri ja useat hallituksen jäsenet ovat joutuneet eräänlaiseen vastakohtaisuussuhteeseen Foreign Officen vakinaisten virkamiesten kanssa, ja joskaan tälle seikalle ei tietenkään ole kiinnitettävä liian suurta käytännöllistä merkitystä, niin tuntuu kuitenkin siltä, että se on omiaan vaikeuttamaan ja hidastuttamaan hallituksen päättäväistä toimintaa Abessiniankin kysymyksessä.

Kysyin yllämainitsemaltani Foreign Officen virkamieheltä mitä politiikkaa Englannin hallitus tulee tässä asiassa noudattamaan. Hän huomautti olevan toistaiseksi aivan mahdotonta vastata tähän kysymykseen. "Tehän tiedätte itse", hän lisäsi, "kuinka epäröivä hallituksemme on". Sanoin, etten puolestani ymmärrä, kuinka Englannin hallitus voisi estää Italian ja Abessinian välisen sodan syttymistä kaikkine Kansainliitolle ja yleensä kansainväliselle yhteisymmärrykselle tuhoisine seurauksineen. Puhuteltavani vastasi Foreign Officessa vakavasti harkitun sitäkin ehdotusta, että Englannin pitäisi sotalaivoillaan sulkea Suezin kanava Italian sota- ja kuljetuslaivoilta, lisäten kuitenkin, että hallitus tuskin suostuisi näin radikaaliseen toimenpiteeseen. "Sota", virkamies jatkoi, "ei siis tunnu olevan vältettävissä, ja suuri yleisömme saattaa helposti saada sen käsityksen, että Italia - eikä Saksa - on suurin vaara maailman rauhalle. Mitä tulee tapahtumaan jos sota todellakin syttyy? Saksa taikka ainakin Itävallan natsit tulevat varmasti käyttämään hyväkseen sitä seikkaa, että Italia taistelee

Abessiniassa eikä siis voi Euroopan asioihin kiinnittää samaa huomiota kuin aikaisemmin, mutta jos Itävallassa tapahtuu natsien toimeenpanema vallankaappaus, niin yleinen eurooppalainen sota on mahdollisuus, joka on vakavasti otettava huomioon." Puhuteltavani huomautti edelleen, että jos Kansainliitto todellakin esiintyisi Italiaa vastaan - joka kyllä ei tunnu todennäköiseltä - niin tämä valta varmasti lähentelisi Saksaa, jossa tapauksessa, puhumattakaan siitä, että Italia eroaisi Kansainliitosta, Itävallan riippumattomuus myöskin olisi mitä suurimman vaaran alaisena. Ei pitkään aikaan, puhuteltavani lisäsi lopuksi, kansainvälinen tilanne ole ollut niin kriitillinen kuin tällä hetkellä.

Englannin hallituksen asema onkin itse asiassa erinomaisen vaikea. Voitaneen nimittäin pitää aivan varmana, että jollei hallitus todellakaan koeta tarmokkaasti tehdä mitään Italian ja Abessinian välisen rauhan säilyttämiseksi ja Kansainliiton prestige'n ylläpitämiseksi, niin tässä maassa tulee syntymään erinomaisen voimakas reaktio, joka vielä saattaa, jollei vakavasti vaarantaa hallituksen asemaa, niin kuitenkin aiheuttaa aivan uusia hallituksen edustamaa ulko- ja sisäpoliittista suuntaa uhkaavia puoluekombinatioita. Pari päivää sitten työväenpuolueeseen kuuluva ystäväni vakuutti minulle hänen puolueensa tulevan pitämään huolta siitä, ettei hallitus laiminlyö velvollisuuksiaan Kansainliiton ja kollektiivisen rauhanjärjestelmän puolustajana. "Jos hallitus kuitenkin", hän lisäsi, "ei uskalla esiintyä voimakkaasti Italian ja Abessinian välisen sodan estämiseksi, niin hallitusta aikaisemmin kannattaneita valitsijoita tulee miljoonittain ensi vaaleissa olemaan hallitusta vastaan äänestämässä, josta työväenpuolue tietenkin tulee mitä suurimmassa määrin hyötymään." -

Olen näinä päivinä tavannut ulkomaalaisia diplomaatteja,

jotka ovat minulle sanoneet luulevansa Englannin hallituksen todellakin tulevan ryhtymään tarmokkaihin Italiaan kohdistuviin toimenpiteisiin rauhan säilyttämiseksi. Jos näin kävisi, on minulle huomautettu, niin Englannista tulisi uudestaan maailman johtava valta. Puolestani en usko näiden virkaveljieni olevan oikeassa. Vaikkakaan tällä hetkellä ei voi minkäänlaisella varmuudella ennustaa mitään, niin olen kuitenkin taipuvainen pitämään todennäköisenä, että Englannin hallitus tulee noudattamaan suunnilleen seuraavaa menetelmää: järjestettyään vielä jonkinlaisia diplomaattisia mielenosoituksia, joista vastaansanomattomasti kävisi ilmi, että Englanti periaatteessa on valmis käymään hyvinkin pitkälle rauhan ja Kansainliiton arvon säilyttämiseksi, hallitus tulee selittämään, ettei se Ranskan ja muiden valtojen haluttomuuden ja vastahakoisuuden johdosta voi tehdä mitään, Englanti kun ei voi yksin toimia "koko maailman santarmina". Englannin hallitus päättäisi siis uhrata Abessinian riippumattomuuden ja Kansainliiton prestige'n , joka kyllä nyttemmin ei ole suuri, vaikkakin hallitus vastentahtoisesta toimettomuudesta sopivalla tavalla syyttäisi Ranskaa ja muita valtoja. Tästä hallituksen mielestäni todennäköisestä asemasta tulisi myöskin varmasti seuraamaan ei ainoastaan se, että Englannin ja Ranskan suhteet jatkuvasti kylmenisivät, vaan myöskin, että täkäläiset "loistavaa eristäytymistä" kannattavat piirit saisivat vielä enemmän ilmaa siipiensä alle. Kansainliiton merkitys tulisi vähenemään, valtojen keskinäinen epäileväisyys lisääntyisi ja varustuksien rajoittamista tarkoittavat pyrkimykset keskeytettäisiin. Eurooppa seisoo siis tällä hetkellä silmänkantamattomien, seurauksiltaan mitä laajimmalle ulottuvien tapahtumien edessä, ja kaikki merkit viittaavat siihen, että uusi ajanjakso nyt alkaa meidän maanosallemme, ajan-

jakso, joka sille tulee tuottamaan uusia selkkauksia ja vieläkin suurempaa epävarmuutta kuin aikaisemmin.Käydessäni pari viikkoa sitten tervehtimässä Sir Samuel Hoare'ia tämä huomautti minulle,että Englannin ulkopolitiikan johto oli hänelle uskottu hetkellä, joka tuntuu paljon vaikeammalta ja kohtalokkaammalta kuin koskaan ennen sodanjälkeisenä aikana - ja näistä sanoista ilmenee siis kuinka vaikealta ja synkältä tulevaisuus näyttää Englannin ulkoasiainministeristäkin.

Lähettiläs: A. A. Stripenberg.-

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 21.

Ministeri Grippenberg

15/7 1935.

5000—11—34 4284

ULKOASIAINMINISTERIO
No 30 /130 Sal. D. 1935.
18/7.35 | Lit.
NYHMÄ 5 | C 2 | ASIA

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. I.

Nº 7745-610.

Heinäk.15 p.1935.

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin jonka numero on 21. ja otsake:

Abessinian kysymys.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Lähettiläs: G.A. Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A.Hackzell,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 21

Lontoossa 15 p:nä heinä kuuta 1935.

Asia: Abessinian kysymys.

ASIAN
30 /130 Sal. D: 35
18/7.35 | No
YHMÄ | OSASTO | ASIA
5 | C 2

T.k. 10 päivänä pitämässään suuressa ulkopoliittisessa puheessa ulkoasiainministeri Sir Samuel Hoare vakuutti, ettei tule jättämään käyttämättä mitään keinoa uhkaavan Italian ja Abessinian välisen sodan estämiseksi. Hänen varovaisista sanoistaan tuntui siis ilmenevän, että hän kaikesta huolimatta ei vielä ole lopullisesti luopunut toiveistaan rauhan säilyttämisestä. Myöhemmin samana päivänä erään nykyisen hallituksen jäsenen rouva sanoi minulle hänen miehensä olevan vakuutettu siitä, ettei sota enää ole vältettävissä.

Käydessäni aikaisemmin samana päivänä Foreign Officessa minulle huomautettiin ministeriön suhtautuvan erinomaisen pessimistisesti siihen mahdollisuuteen, että Kansainliitto taikka suurvallat voisivat estää sodan syttymistä. Jos Italia todellakin - kuten tuntuu todennäköiseltä - hyökkää Abessinian kimppuun, asianomainen virkamies huomautti minulle, niin herra Mussolini tulee rikkomaan ainakin viisi Italian allekirjoittamaa kansainvälistä sopimusta, nim. Kansainliiton peruskirjan, Kellogin paktin, Italian ja Menelik kuninkaan lokakuun 26 päivänä 1896 solmiaman sopimuksen, Suur-Britannian, Ranskan ja Italian joulukuun 13 päivänä 1906 solmiaman sopimuksen, sekä Italian ja Abessinian elokuun 2 päivänä 1928 solmiaman sopimuksen. Italian hyökkäys Abessinian kimppuun, virkamies jatkoi, olisi törkein kan-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

sainvälisten sopimuksien rikkominen, joka olisi tapahtunut aina sen jälkeen kun saksalaiset sotajoukot elokuussa v. 1914 marssivat Belgiaan.

Eräs hiljattain Italiassa käynyt Foreign Officen kanssa läheisessä kosketuksessa oleva englantilainen sanomalehtimies on minulle lausunut käsityksenään, ettei Mussolini kuitenkaan vielä ole lopullisesti päättänyt hyökätä Abessinian kimppuun, vaan mahdollisesti määrätyillä edellytyksillä olisi valmis luopumaan tästä aikomuksestaan. Hän luuli puolestaan Foreign Officen nyt harkitsevan diplomaattisia toimenpiteitä, jotka mahdollisesti saattaisivat johtaa Abessinian nimellisen itsenäisyyden säilyttämiseen, mutta jotka itse asiassa merkitsisivät sitä, että tämä maa joutuisi kansainvälisen holhouksen alaiseksi. Nämä toimenpiteet tarkoittaisivat - sanalla sanoen - sitä, että Suur-Britannia, Ranska ja Italia yhdessä päättäisivät pakoittaa Abessinian vastaanottamaan kansainvälisiä "neuvonantajia", jotka faktillisesti tulisivat hallitsemaan sitä vaikkakin Kuningasten Kuninkaan nimessä. Nämä hallitsevat neuvonantajat pitäisivät huolta siitä, että Abessinia myöntäisi ei ainoastaan Italialle, vaan myöskin muille suurvalloille laajalle ulottuvia taloudellisia konsessioneja. Täten kaikkien asianosaisten prestige pelastettaisiin. Kolme suurvaltaa järjestäisi nimittäin itselleen jonkinlaisen Kansainliiton niille antaman mandaatin, jonka perusteella ne Kansainliiton nimessä yllämainitussa tarkoituksessa harjoittaisivat painostusta Abessiniaan; Mussolini voisi kansalleen osoittaa ilman sotaa saavuttaneensa erinomaisen suurmerkityksellisiä tuloksia ja Abessinia vihdoin ei antaisi perää Italialle vaan Kansainliitolle, joka sitäpaitsi antaisi sille jonkinlaista teoreettistä tukea Italian imperialismia vastaan.

Koska italialais-abessinialaiset välitystuomioneuvottelut nyt-

temmin ovat rauenneet, lienee välttämätöntä, että Kansainliiton Neuvosto lähitulevaisuudessa uudestaan ottaa tämän asian käsiteltäväkseen. Tuntuu todennäköiseltä, että Englannin ja Ranskan hallitukset tällöin tulevat ehdottamaan Italian hallitusta esittämään valittelunsa Abessiniaa vastaan. Nämä valittelut tulevat - niin otaksutaan täällä - osoittautumaan siksi vakaviksi, että Kansainliiton Neuvosto olisi täysin sekä moraalisesti että muodollisestikin oikeutettu Abessinialta vaatimaan toimenpiteitä, jotka tavalla tai toisella olisivat omiaan tyydyttämään Italiaakin. Jos Abessinia ei suostu ryhtymään näihin toimenpiteisiin, niin se joutuu ristiriitaan Kansainliiton kanssa.

Tämä lienee se linja, jolla Englanti ja Ranska tulevat yrittämään säilyttää Kansainliiton prestigen ja estää sodan syttymisen. Mitä Abessinia itse arvelisi tämmöisestä politiikasta on toisarvoinen seikka, koska pääasia on tietenkin Europan suurvaltojen hyvän yhteisymmärryksen säilyttäminen.

Lähettiläs: H. A. Ståhlberg. –

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 22.

Ministeri Grisenberg

15/2 1935

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 7746-611.

Heinäkuun 15 p. 1935.

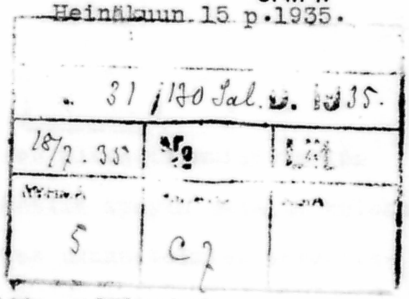

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No.22, jonka otsake on

Itäpakti.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Lähettiläs: H. A. Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. Hackzell,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 22.

Lontoo ssa 15 p:nä heinä kuuta 19 35

Asia: Itäpakti.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
31/136 Sal. D. 35.
18/7. 35.
5 C 7

Käydessäni t.k. 10 päivänä täkäläisen ulkoasiainministeriön Northern Department-osaston päällikön puheilla kysyin häneltä kuinka pitkälle Itäpaktin solmiamista tarkoittavien suunnitelmien toteuttamispyrkimykset nyttemmin ovat edistyneet. Mr. Collier vastasi asian tietenkin jatkuvasti suuresti kiinnostavan ennen kaikkea Ranskan hallitusta, joka viime aikoina myöskin on tarmokkaasti puuhannut aikaansaadakseen sopimuksen solmiamiselle, varsinkin Saksan suostumiselle siihen välttämättömät edellytykset. Niinpä herra Laval on keskustellut Liettuan hiljattain Parisissa käyneen ulkoasiainministerin kanssa mahdollisuudesta löytää tyydyttävä ratkaisu Memelin kysymykselle. Englannin hallitus on nimittäin sekä Ranskan että Italian hallituksille voimakkaasti huomauttanut olevan aivan välttämätöntä, että kolme valtaa harjoittaa painostusta Liettuan hallitukseen, jotta tämä vihdoin suostuisi noudattamaan Memelin statutin määräyksiä, t.s. suostuu alistumaan tällä alueella järjestettävien uusien eduskuntavaalien tuloksiin sekä sitoutuu olemaan sekaantumatta paikalliseen itsehallintoon. Jos tämä tapahtuu, niin Englannin - kuten Ranskankin - hallitus toivoo, että Saksa liittyy Itäpaktiin siinä muodossa, jota sille nyttemmin suunnitellaan ja joka vastaa herra Hitlerin omaa ehdotusta. Tämä merkitsisi, että pakti solmittaisiin johon sisällytettäisiin ainoastaan hyökkäämät-

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

tömyysmääräyksiä sekä sitoumus olemaan avustamatta hyökkäjävaltiota.

Kysyin mitä toiveita Foreign Officella on, että Memelin kysymyksen järjestäydyttyä herra Hitler todellakin suostuisi Itäpaktin solmiamiseen, johon Mr. Collier vastasi, ettei hän toistaiseksi ole tilaisuudessa lausumaan mitään varmempaa käsitystä herra Hitlerin lopullisesta kannanotosta.

Toiselta yleensä hyvin informoidulta taholta olen kuullut väitettävän, että herra Hitler nyttemmin tuskin lienee valmis solmiamaan Itäpaktin. Väitetään, että Englannin Berliinissä toimivan suurlähettilään Sir Eric Phipps'in tätä asiaa koskeneet keskustelut herra Hitlerin ja parooni von Neurathin kanssa tähän mennessä ovat olleet täysin tuloksettomat. Saamieni tietojen mukaan Saksan hallitus lienee ainakin toistaiseksi asettunut sille kannalle, että Ranskan ja Englannin hallituksien sille antamat vastaukset sen tiedusteluun missä määrin ranskalais-venäläinen avustussopimus on sopusoinnussa Locarnosopimuksen kanssa, eivät ole tyydyttäviä, jonka johdosta Saksan hallitus ei vielä voi tarkemmin määrätä suhtautumistaan Itäpaktiin. Tämä kannanotto on tietenkin ollut omiaan jonkunverran hermostuttamaan Englannin hallitusta, joka seikka myöskin ilmeni Sir Samuel Hoare'n t.k. 11 päivänä pitämässään suuressa ulkopoliittisessa puheessa esittämästä tätä asiaa koskeneesta vetoamisesta Saksalle, jossa hän hartaasti kehoitti herra Hitleriä liittymään sekä Itäpaktiin että suunniteltuun n.s. Tonavan paktiin. Kuten aikaisemmin olen Ulkoasiainministeriölle kunnioittaen ilmoittanut Ranskan hallitus ei liene - ei ainakaan täällä minulle annettujen tietojen mukaan - valmis ryhtymään neuvotteluihin Ilmapaktista (Western Air Pact) ennenkuin Itäpakti on somittu. Jos siis Itäpaktia ei saada aikaan, niin pelätään täällä, että Ilmapaktin solmiaminen, joka tietenkin on englantilaisille erinomaisen tärkeä, lykätään ad Calendas Graecas.

Herra Hitlerin väitettyä vastahakoisuutta solmia Itäpakti - siitä huolimatta, että sille annettaisiin hänen itsensä ehdottama muoto - pidetään täällä, sekä Foreign Officessa että sen ulkopuolellakin, hyvin arveluttavana ilmiönä. Otaksutaan hänen haluavan odottaa Abessinian kysymyksen kehitystä ennenkuin hän suostuu minkäänlaisiin Itä-Eurooppaa taikka Itävaltaa koskeviin sitoumuksiin, ja tästä tehdään luonnollisesti se johtopäätös, että Saksan ulkopolitiikka sittenkin vakavasti hautoo jonkinlaisia status quo'ta uhkaavia tuumia.

Lähettiläs: G.A. Gripenberg. –

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 23.

Ministeri Grippenberg.

20/2 1935.

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 7794-622.

Heinäkuun 30 p:nä 1935.

32 131 Tal. 35.

2/8-35. 0

5 C7

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin N:o 23, jonka otsake on

Abessinian kysymys.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Lähettiläs: M. A. Snellman

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. Hackzell,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 23.

Lontoo ssa 30 p:nä heinä kuuta 19 35.

32 / 1313 Sal. 35.

2/8 - 35	0	
5	C7	

Asia: Abessinian kysymys.

Englannin hallitus on nyttemmin, kuten tunnettua, päättänyt toistaiseksi kieltää aseiden ja ampumatarpeiden viennin Englannista Italiaan ja Abessiniaan, vaikkakin se jatkuvasti sallii aseiden kuljettamista viimemainittuun maahan Englannin siihen rajoittuvien alusmaiden kautta. Mikäli täkäläisessä ulkoasiainministeriössä on minulle huomautettu, on tätä hallituksen päätöstä katsottava eräänlaiseksi Italialle osoitetuksi varoitukseksi. Jos nimittäin Italia kieltäytyisi suostumasta siihen, että Kansainliitto saisi käsitellä Abessinian kysymystä kokonaisuudessaan, taikka jos se ei noudattaisi Liiton esittämiä toivomuksia uhkaavan sodan estämiseksi - niin on minulle ministeriössä sanottu - lienee hyvinkin todennäköistä, että vientikielto ainakin Abessiniaan nähden kumotaan. Toistaiseksi Englannin hallitus ei kuitenkaan ole tahtonut sallia aseiden vientiä tähän maahan, koska se ei vielä ole luopunut toivomasta voivansa estää herra Mussolinia ryhtymästä sotaan, ja tämän johdosta se on tahtonut välttää kaikkia toimenpiteitä, jotka saattaisivat ärsyttää Italian hallituksen päällikköä.

Englannin politiikka Kansainliiton neuvoston huomenna alkavassa istunnossa tulee riippumaan olosuhteista, on Sir Samuel Hoare hiljattain sanonut, ja puolestani olen taipuvainen otaksumaan, ettei hän

---

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

itsekään vielä ole lopullisesti päättänyt mitään siitä taktiikasta, jota Englannin hallitus tulee noudattamaan. Kuitenkin luulen, ettei se missään tapauksessa tule suostumaan toimenpiteihin, jotka merkitsisivät sitä, että Abessinialta riistettäisiin sen nimellinen itsenäisyys. Toiselta puolen Englannin hallitus tulee varmasti tekemään voitavansa estääkseen, että Italia eroaisi Kansainliitosta, ja tämän Liiton olemassaoloa taikka ainakin sen vaikutusvaltaa uhkaavan onnettomuuden välttämiseksi se lienee valmis menemään hyvinkin pitkälle. Olen aikaisemmin Ulkoasiainministeriölle tiedoittanut (kts.raporttiani no.21) Foreign Officen harkinneen sitäkin mahdollisuutta, että Abessinia sopivalla tavalla pakoitettaisiin myöntämään Italialle laajalle ulottuvia taloudellisia konsessioneja. Tuntuu kuitenkin siltä, että Sir Samuel Hoare ja hänen hallituskumppaninsa nyttemmin ovat ainakin toistaiseksi luopuneet näistä suunnitelmista, herra Mussolini kun on selvästi antanut heidän ymmärtää, ettei hän tyytyisi puhtaasti taloudellisiin saavutuksiin, vaan vaatii Abessinialta ensi sijassa poliittisia myönnytyksiä, jotka eivät suinkaan ole sopusoinnussa sen itsenäisyyden kanssa. Olen monelta täkäläiseltä taholta kuullut sen mielipiteen esitettävän, että herra Mussolini ennen kaikkea tahtoo saada aikaan sodan, jossa hän saavuttaisi yhden taikka pari loistavaa voittoa ja siten kostaisi Aduan tappion. Selvää on, että jos Kansainliiton jäsen tunnesyistä pyrkii sotaan sodan vuoksi eikä välitä niin paljon niistä asiallisista eduista, jotka sodan kautta olisi hankittava, niin on miltei mahdotonta löytää "formulaa", joka sallisi Liiton toimettomana katsella murhenäytelmän valmistamista.

Minun on tietenkin mahdotonta omasta puolestani lausua mitään käsitystä herra Mussolinin todellisista ja sisimmistä motiiveista; rajoitun siis esittämään täällä laajalle levinneen käsityksen.

On myöskin todettava, että Englannin yleinen mielipide on harvi-

naisen yksimielisenä asettunut herra Mussolinin sotaista politiikkaa vastustavalle kannalle. Viime aikoina olen tästä asiasta keskustellut hallituksen jäsenten, Foreign Officen virkamiesten, sekä Ylä- ja Alahuoneen jäsenten kanssa; en ole kuullut kenenkään puolustavan herra Mussolinin esiintymistä; päinvastoin ovat kaikki ja mitä jyrkimmässä muodossa moittineet sitä. Sitä paitsi ollaan täällä yleisesti vakuuttuneita siitä, että herra Mussolini - muutamia upseereita kenties huomioonottamatta - on ainoa italialainen, joka todellakin haluaa sotaa Abessinian kanssa, ja Foreign Officessa on minulle väitetty Italiassa tyytymättömyyden sotaan kasvavan päivä päivältä.

Egyptin täkäläisen ministerin minulle lausumista sanoista olen ollut ymmärtävinäni, että hänenkin hallituksensa mitä suurimmalla huolestumisella seuraa Italian sotavalmisteluja. Ei liene liioin kiellettävissä, etteikö Englannin hallitus pelkää sodan vaikutusta sen Afrikassa ja muuallakin maailmassa olevien alusmaiden värilliseen väestöön. Italian sanomalehdistön yritykset selittää Abessinian uhkaava sota valkoisten ja värillisten rotujen välisen aina uudistuvan ja välttämättömän kamppailun renkaaksi on Lontoon hallitusdepartementeissa kuten niiden ulkopuolellakin herättänyt huolestumista ja hermostuneisuutta.

Lontoossa pidetään myöskin aivan varmana, että sota tulee kestämään kauan, ja yleensä ollaan sitä mieltä, että Italian voitonvarmuus on täysin aiheeton. Pelätään Italian loppujen lopuksi joutuvan tappiolle, vaikkakaan mitään varsinaista ratkaisua luultavasti ei pitkään aikaan saavutettaisikaan. Pitkäaikainen sota ei kuitenkaan saattaisi olla vaikuttamatta, ei ainoastaan Italian sisä- ja ulkopolitiikkaan, vaan myöskin koko Euroopan kansainväliseen tilanteeseen, puhumattakaan Kansainliiton haaksirikon välittömistä ja välillisistä seurauksista. Että meidän maanosamme nyt joutuu, jollei vielä

viime tingassa onnistuta välttämään sotaa, silmänkantamattomien tapahtumien eteen, näyttää olevan yleinen käsitys täällä.

Lähettiläs: M. A. Steinberg.-

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: C

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 24

Ministeri Gripenberg

31/7 1935

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 7801-623.

33 131 Pal 35
Heinäkuun 31 p:nä 1935.
2/8-35. 9

5 | C7

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin N:o 24, jonka otsake on

Latvian ulkopoliittinen orientoituminen.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Lähettiläs: U.A. Lonbenberg. -

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. Hackzell,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 24.

Lontoo ssa 31 p:nä heinä kuuta 1935.

Asia: Latvian ulkopoliittinen orientoituminen.

Jonkin aikaa sitten olin kutsunut lounaalle Latvian täkäläisen asiainhoitajan, joka oli sanonut haluavansa minun kanssani keskustella eri ulkopoliittisista kysymyksistä. Huomautettuaan saaneensa sen käsityksen, ettei Itäpaktia koskevista neuvotteluista tule kerrassaan mitään, herra Hitler kun kaikesta päättäen tulee kieltäytymään suostumasta edes non-agressiosopimuksien tekemiseen, asiainhoitaja sanoi, ettei Latvialle ja muille Baltian mailla jää mitään muuta valintaa kuin solmia avustussopimus Neuvostovenäjän kanssa. Totta on, hän lisäsi, ettei Saksa tällä hetkellä uhkaa Baltian maiden riippumattomuutta, mutta toiselta puolen ei kukaan voi ennustaa mitään siitä kuinka Euroopan poliittinen tilanne vielä saattaa kehittyä. Tosiseikka on ja jää kuitenkin, että Saksan sotilaallinen voima ja ulkopoliittinen vaikutusvalta kasvamistaan kasvaa, ja että sen johtajat eivät ole luopuneet Baltian valtioiden itsenäisyyttä uhkaavista suunnitelmistaan. Ainoa maa, johon nämä valtiot hädän hetkellä saattaisivat luottaa, on Neuvostovenäjä, ja tästä seikasta niiden täytyy tehdä ulkopoliittista orientoitumistaan määräävät johtopäätöksensä. Vaikkakaan asiainhoitaja ilmeisesti ei tahtonut tarkemmin kosketella tätä kysymystä, sain kuitenkin hänen sanoistaan sen vaikutelman, että tätä asiaa jo on Riiassa perinpohjin harkittu ja että periaatteellinen päätös myöskin on tehty.

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Käydessäni pari päivää sitten täkäläisen ulkoasiainministeriön Northern Department-osaston päällikön luona otin tämän asian puheeksi. Mr. Collier sanoi minulle Riiasta saaneensa kuulla, että Latvian hallitus jo olisi periaatteessa suostunut avustussopimuksen solmiamiseen Neuvostovenäjän kanssa. Hän väitti ministeri Muntersin tästä kertoneen Englannin Riiassa toimivalle lähettiläälle. Mikäli hän, Mr. Collier tiesi, oli tästä päätöksestä Latvian hallituksen taholta myöskin ilmoitettu Saksan hallitukselle. Hän ei kuitenkaan toistaiseksi tietänyt mitään viimemainitun hallituksen reaktiosta tämän ilmoituksen johdosta eikä hän ollut saanut tarkempia tietoja Liettuan ja Viron hallituksien suhtautumisesta tähän asiaan. Omasta puolestaan Mr. Collier piti tätä Latvian hallituksen päätöstä erinomaisen merkillisenä: se on, hänen mielestään, epäilemättä tärkeimpiä ulkopoliittisia ilmiöitä, jotka pitkään aikaan ovat Itä-Europassa tapahtuneet.

Lähettiläs: H.A. Gripenberg.-

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 25.

Ministeri Gripenberg

12/8 1935.

5000—11—36 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 7849-633.

Elokuun ~~18~~ p:nä, 1935.

35 / 131 Sal. N:

16/8-35. 2

5 C7

Herra Ministeri,

Chellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin N:o 25, jonka otsake on

Abessinian kysymys.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Lähettiläs: M.A. Snellman. -

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. Hackzell,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 25.

Lontoo ssa 12 p:nä elo kuuta 19 35.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
35 /131 Pal. U. 1935
16/8 35 | 9 | LK
5 | C 7. | ASIA

Asia: Abessinian kysymys.

Käydessäni t.k. 7 p:nä täkäläisessä ulkoasiainministeriössä kysyin Northern Department-osaston v.t. päälliköltä, Mr. Doddsilta, onko Englannin hallitus jo lopullisesti määrännyt sen politiikan, jota se Abessinian uhkaavaan sotaan nähden tulee noudattamaan. Mr. Dodds sanoi kysymykseni hiukan hämmästyttävän häntä, koska hän puolestaan on ollut siinä luulossa, ettei tästä asiasta enää saattaisi olle pienintäkään epäilystä. Vastasin kyllä tietäväni Englannin hallituksen edustajien, Sir Samuel Hoare'in ja Mr. Eden'in, eri tilaisuuksissa julkisesti ja voimakkaasti huomauttaneen, että tämä maa jyrkästi vaatii Kansainliiton peruskirjan määräyksien noudattamista. Toiselta puolen en kuitenkaan ole voinut olla huomaamatta, että suureksi osaksi juuri Mr. Edenin harjoittaman painostuksen johdosta Kansainliitto sinänsä ei vielä ole ryhtynyt mihinkään tehokkaampaan toimenpiteeseen uhkaavan sodan estämiseksi, vaan tyytynyt kehoittamaan Italian ja Abessinian hallituksia jatkamaan yrityksiään suoranaisten keskustelujen tietä sopia Ual - Ual - välikohtauksen aiheuttamasta riidasta sekä pyytänyt Englannin, Italian ja Ranskan hallituksia keskenään neuvottelemaan mahdollisuudesta estää sodan syttymistä. Lisäsin kuulleeni, että suurvaltojen, siis myöskin Englannin, taholta semmoinenkin toive oli esitetty, että jos Abessinia sopivalla tavalla pakoitettai-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

siin myöntämään Italialle huomattavia taloudellisia konsessioneja, niin herra Mussolini todennäköisesti luopuisi sotaisten suunnitelmiensa toteuttamisesta.

Mr. Dodds vastasi Englannin hallituksen katsoneen erinomaisen tärkeäksi, että ei ainoastaan Italialle, vaan myöskin muille mailla - ja erikoisesti Ranskalle - myönnettäisiin pidennetty miettimisaika ennenkuin lopullisesti päätettäisiin mihin toimenpiteisiin Kansainliiton pitäisi ryhtyä. Mahdollistahan on - vaikka se kyllä ei tunnu todennäköiseltä - että Italian sisäisen tilanteen kehityksen johdosta herra Mussolini loppujen lopuksi tulee käsittämään, että hänen pitäisi tyytyä semmoiseen tämän asian ratkaisuun, joka - kenties sinäkin osittain Abessinian kustannuksella - sallisi hänen ryhtymättä sotaan päästä ulos siitä umpikujasta, johon hän nyt on joutunut.

Jos kuitenkin, Mr. Dodds jatkoi, Kansainliiton Neuvoston kokoontuessa ensi syyskuun 4 p:nä osoittautuu, että mitään rauhallista ratkaisua ei voida löytää, ja jos siis näyttää varmalta, että Italia todellakin hyökkää Abessinian kimppuun, niin Englannin hallitus tulee vaatimaan Kansainliiton peruskirjan tarkoittamien sanktioiden sovelluttamista Italiaan. Tämä on Englannin hallituksen moraalinen velvollisuus, ja tätä vaatiikin Englannin melkein yksimielinen yleinen mielipide. Toiselta puolen on yhtä varmaa, että Englanti puolestaan tulee sovelluttamaan näitä sanktioita, ainoastaan sillä edellytyksellä, että Kansainliiton muut jäsenet ovat valmiit siihen. Englanti siis ei missään tapauksessaa tule toimimaan yksin. Jos siis jostain syystä Kansainliitto kieltäytyy hyväksymästä Englannin ehdotusta, niin tämä maa ei tule ryhtymään minkäänlaisiin Italiaan kohdistuviin voima-toimenpiteisiin, vaan antaa sodan kehittyä kunnes mahdollisesti tilanne sallii neuvottelujen aloittamista sodan lopettamiseksi.

Kysymys on nyt siitä kuinka pitkälle muut maat, ja ennen kaikkea Ranska, ovat valmiit menemään. Onko todellakin mahdollista, että Ranska katsoisi Kansainliiton arvovallan ylläpitämistä niin tärkeäksi, että se tämän johdosta olisi valmis purkamaan välinsä Italian kanssa? Tähän kysymykseen ainoastaan tulevaisuus saattaa antaa vastauksen, mutta tämmöinen mahdollisuus ei tunnu todennäköiseltä. Näin pitkälle Mr. Dodds. -

Omasta puolestani tahtoisin vielä lisätä muutamia sanoja Englannin politiikan valaisemiseksi. Englannin hallitus haluaa tietenkin estää sodan syttymistä ei ainoastaan idealististen, periaatteellisten, Kansainliiton arvovaltaa ja tulevaisuutta silmälläpitävien näkökohtien johdosta, vaan myöskin käytännöllisistä, asiallisista syistä. Se pelkää Afrikassa olevien alusmaittensa värillisen väestön reaktiota, jos Italia hyökkäisi Abessinian kimppuun; niinpä on eräs Englannin yleisesikunnan kanssa läheisessä kosketuksessa oleva kenraali minulle lausunut käsityksenään, että sodan syttyminen varmasti johtaisi kapinallisiin liikkeisiin näissä alusmaissa. Sitä paitsi ollaan laajoissa täkäläisissä piireissä taipuvaisia uskomaan, ettei edes Mussolinikaan sisimmässään halua sotaa, vaan olisi hyvin kiitollinen, jos häntä autettaisiin pääsemään ulos siitä ahdinkotilasta, jossa hänen sanotaan nyt olevan, hänen oman arvovaltansa tämän johdosta liian paljon kärsimättä. Ainoa mahdollisuus saavuttaa tämä olisi ilmeisesti pakoittaa Abessinia myöntämään Italialle niin laajalle ulottuvia konsessioita, että Mussolini voisi Italian kansalle näyttää hänen politiikkansa todellakin johtaneen jonkinlaisiin tuloksiin. Englannissa on myöskin yleisesti sellainen käsitys, että Italian voitonmahdollisuudet ovat mitättömän pienet taikka ainakin, että sota tulisi kestämään hyvin kauan. Selvää on,

ettei tämäkään - siis, että Italia mahdollisesti joutuisi tappiolle sodassa - olisi Englannille mieluista, koska Italian asema Euroopassa siitä heikontuisi ja valkoisen rodun arvovalta Afrikassa sen johdosta varmasti kärsisi.

Toiselta puolen Englannin hallituksen täytyy tehdä voitavansa Kansainliiton pelastamiseksi, eikä se koskaan saattaisi suostua siihen, että kaikki Liittoon kiintyneet toiveet avoimesti pettyisivät. Hallituksen jäsenet ovatkin tietoiset siitä, että, jolleivät kaikin keinoin koeta ainakin muodollisesti ylläpitää Kansainliiton arvovaltaa, niin suuren yleisön tämmöisesta politiikasta aiheutunut suuttumus saattaisi vielä tulevissa vaaleissa kehittyä todelliseksi Kansallisen Hallituksen olemassaoloa vakavasti uhkaavaksi vaaraksi.

Tässä tilanteessa on siis ennenkaikkea tärkeätä voittaa aikaa ja välttää kaikkia lopullisia tuloksia suuntaan tai toiseen.

Ylläoleva antanee - ainakin sen pääpiirteissä - oikean kuvan siitä taustasta, jota vastaan Englannin Abessinian politiikkaa on katsottava. Selvää on, että tämän politiikan onnistumismahdollisuudet riippuvat ensi sijassa seuraavasta seikasta: onko todellakin todennäköistä, että Mussolini tyytyisi niihin myönnytyksiin, joihin Englannin hallitus toivonee voivansa saada Abessinian suostumaan? Ja onko luultavaa, että hän ryhtymättä sotaan palauttaisi Italiaan ne sotajoukot, jotka hän on lähettänyt Afrikkaan? Näihin kysymyksiin on toistaiseksi mahdotonta vastata. Niin paljon voitaneen kuitenkin jo nyt sanoa, että joskin Abessinian selkkaus päättyy ilman sotaa, Mussolinin asema ei enää tule olemaan sama kuin aikaisemmin.

Lähettiläs: A. A. Stripenberg.-

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 26.

v.a. Asiainhoitaja Hjelt

21/8 1935

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

Nº 7910/646.

Salainen.

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

21 p. ~~elokuuta~~ 1935.

36 1131 Sal. 35.

27/8-35 2

5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No. 26, jonka otsake on:

Italialais-abessinialainen sodanuhka.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V.a.asiainhoitaja: P. Hjelt

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. H a c k z e l l,
HELSINKI.

Lontoo SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 26

Lontoo ssa 21 p:nä elo kuuta 19 35

Asia: Italialais-abessinialainen sodanuhka.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
36 1131 Sal. 35.
27/8.35
5 C 7

Tuskin koskaan lienee Euroopassa maailmansodan jälkeen sodanuhka tuntunut niin voimakkaasti kuin kolmen vallan neuvottelujen raukeamisen jälkeen kuluvan kuun 18 p:nä Pariisissa. Ei sentakia, etteikö sotilaallisia selkkauksia olisi tapahtunut Euroopassa maailmansodan jälkeenkin, vaan sentakia, että kyseessäolevan afrikkalaisen selkkauksen mahdolliset seuraukset voivat koitua hyvinkin laajakantoisiksi.

Englannin hallitukselle oli Pariisin neuvottelujen äkillinen raukeaminen Mussolinin itsepintaisen taipumattomuuden takia suurikin yllätys. Eiväthän tosin monetkaan uskoneet Mussolinin suostuvan niihin luovutuksiin, taloudellisiin ja alueellisiinkin, joihin Abessinia olisi ehkä voitu painostamalla saada myöntymään. Mutta, toivottiin kuitenkin voitavan neuvotteluissa päästä selville jonkunmoisesta italialaisesta minimivaatimuksesta, jonka varassa neuvotteluja olisi voitu jatkaa.

Englannin valtuuskunnan lähtiessä Pariisiin olivat sen jäsenet/hieman kyllä toiveikkaita, koska uskoivat voivansa peloittaa Mussolinia painostuksilla. Vakinaisen ulkoasiain alivaltiosihteerin, Sir Robert Vansittartin sihteeri Mr. Norton, joka pääl-

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

likköineen oli valtuuskunnan jäsenenä, ilmoitti eräälle täkäläiselle lähetystöpäällikölle, joka vuorostaan kertoi asiasta allekirjoittaneelle, että yleisten sotatoimista johtuvien haitallisten seurausten lisäksi tultaisiin uhkaamaan Italiaa kaiken luoton kieltämisellä Isosta Britanniasta. Tämän uskottiin tepsivän. Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan halusi Mussolini säilyttää täyden vapautensa toimia Abessiniassa mielensä mukaisesti.

Mussolinin kannalta katsottuna on asianlaita sellainen, ettei Italialla olisi suurtakaan hyötyä taloudellisista tahi vähäisistä alueellisista myönnytyksistä Abessinian taholta. Abessiniaa ympäröivät reunamaat ovat verraten karut ja ilmastollisista syistä eurooppalaiselle asutukselle epäsuotuisat. Eurooppalainen ei kestä näitten reunamaitten ilmastoa, vaan sairastuu ja kuolee verraten lyhyessä ajassa. Toinen on asianlaita Abessinian ylämäassa, jonne todellakin voitaisiin ajatella italialaisen liikaväestön siirtämistä. Tämä ei kuitenkaan olisi mahdollista Italian tarvitsemassa laajuudessa, jos viimemainitulle maalle annettaisiin Kansainliiton toimesta jonkunmoinen suojelusherruus tahi huoltotehtävä Abessiniassa, koska Liitto tällöin varmastikin asettaisi abessinialaista väestöä suojaavia ehtoja. Maa on siis vallattava sotilaallisesti, maksoi mitä maksoi.

Englannin ei ole niinkään helppoa määrätä kantansa mahdollisen sodan suhteen. Sodan puhkeaminen Abessiniassa ja Kansainliiton kykenemättömyys ehkäistä sitä tai sen jatkumista olisi ensiksikin kova kolaus Liitolle, ehkä sen surmaniskukin, tahi, kuten täällä useat poliitikot sanovat, siitä voisi olla seurauksena Liiton rajoittuminen puhtaasti eurooppalaiseksi kansojen

yhtymäksi.

Toiseksi pelätään täällä todellakin n.k. värillisten kansojen nousua valkoista rotua vastaan. Tosin ei uskota tällaisen nousun merkitsevän alusmaitten itsenäistymistä, vaan luullaan sen rajoittuvan yleiseen levottomuus- ja kahakkatilanteeseen kaikkine, ehkä pitkäaikaisinekin, taloudellisine haittoineen.

Kolmanneksi järkyttyisi se tasapainotilanne, joka nyt pitää Saksaa loitolla m.m. Itävallasta. Tästä voisi tietysti Euroopalle koitua mitä kohtalokkaimpia seurauksia.

Neljänneksi alkaa Italia jo olla yhtä voimakas väestöltään kuin Yhdistynyt Kuningaskunta. Sotilaallisesti (laivastoa lukuunottamatta) se on voimakkaampikin ja taloudellinen heikemmyys ei viime aikoina aina ole osoittautunut (Saksa, Neuvostoliitto) ratkaisevaksi tekijäksi. Jos nyt Italia saisi voimaakkaan jalansijan Abessiniassa ja tästä maasta kehittyisi kukoistava italialainen siirtomaa, niin eikö olisi pelättävissä, että Italian yhä kasvava aluenälkä alkaisi suuntautua Abessiniaa ympäröiviin Englannin alusmaihin, aluksi tietysti Sinisen Niilin jo nyt brittiläiseen intressipiiriin lukeutuvaan, joskin toistaiseksi Abessinialle kuuluvaan viljavaan seutuun. Tämä voisi tapahtua muutaman kymmenen vuoden kuluttua, jolloin ehkä Italia jo olisi kasvanut Englantia väestöllisesti voimakkaammaksikin brtiiläisten dominioiden emämaan avustamishalun samaan aikaan ehkä tultua tekijäksi, johon ei enää täysin voisi luottaa. On nimittäin muistettava, että Italia jatkuvasti selittää hyötyneensä maailmansodasta siirtomaallisesti vähemmin kuin Ranska ja Englanti, jotka oikeastaan tyydyttivät siirtomaatarpeensa jo ennen maailmansotaa.

Toisaalta on melkein varmaa, että Liiton Italiaan kohdistuvat toimenpiteet johtaisivat tämän maan luopumiseen Liitosta . Sotilaallisiin ehkäisytoimenpiteisiin (Suezin kanavan sulkeminen) ryhtyminen voisi Mussolinin nykyisen mielentilan vallitessa johtaa suoranaiseen avosotaan Italian ja Liiton päätöksiä noudattavien maitten välillä. Onko tällöin olemassa mitään takeita siitä, etteikö aina häilyvä Italia äkkiä uhraisi Itävaltaa Saksan suosion voittamiseksi j.n.e.? Kun yleisesti tiedetään, että nyt on kysymys Mussolinin olemassa- tahi olematta-olosta, niin voidaan hänen taholtaan odottaa melkein mitä hyvänsä. On paljon sellaisia enemmän tahi vähemmän asiantuntijoita, jotka ehdottavat seuraavaa:

Antaa Mussolinin aloittaa sota. Tulee kestämään n. 3 - 5 vuotta ennenkuin Abessinia voidaan kokonaan vallata. - Albanialaiselta taholta on minulle kerrottu, että Italian yleisesikunta olisi todellakin valmistanut viisivuotis-sotasuunnitelman . - Ennen tätä aikaansaavat taudit ja ilmasto niin suurta tuhoa Italian joukoissa, että taloudellisesti ylirasittunut maa, jolta Kansainliitto kunniansa pelastamiseksi on kieltänyt,mahdollisimman suuressa määrässä, kaiken avunannon, sortuu omaan onnettomuuteensa ja sisäisen mullistuksen avulla heitetään nykyinen suuruudenhullu diktaattori ja rauhanhäiritsijä laidan yli. (Tämän jälkeen voidaan sitten yhdessä sopia mahdollisesta saaliinjaosta Abessiniassa.)

Itse asiassa ei voi olla kieltämättä, etteikö yllämainittukaan ehdotus olisi jonkunmoisen huomion arvoinen. Kansainliitto on kestänyt Mandsukuon valtauksen ja bolivialais-paraguaylaisen sodan antamat kolaukset. Voisihan se nytkin tyytyä jyrkästi sotaa paheksuvaan kantaan sekä päättää estää kaiken avunannon Italialle,

sitä suuremmallakin syyllä, koska niin harvat lienevät halukkaita myöntämään luottoa Italialle, joka ei pysty nykyisiäkään velkojaan maksamaan. Italia ei voisi avoimesti suuttua erikoisesti mihinkään Liiton jäsenvaltioon ja loppuromahduksen tapahduttua kääntyisi kai katkeruus maassa vain entistä järjestelmää vastaan.

Tuskin lienee ketään tässä maassa, joka uskoisi Abessinian sodan nyt emää olevan vältettävissä. Niinkauan kuin Mussolini on Italian etunenässä tulee hän järkkymättömästi ajamaan valtaustuumiensa toteuttamista. Niistä peräytyminen merkitsisi hänen sortumistaan, siksi kalliiksi on hänen politiikkansa koitunut Italialle, ettei mikään vähäinen diplomaattinen saavutus vastaa tehtyjä uhrauksia. Rauhoittaakseen lähinnä Ranskaa toimeenpanee hän nyt laajoja manöövereitä Itävallan rajoilla näyttääkseen,ettei Italian voima siitä heikkene, että sen täytyy käydä Abessiniassa sotaa. Mutta samalla Mussolini haluaa myöskin varoittaa niitä, jotka mahdollisesti haluaisivat tätä sotaa estää.

Englannin hallitus on kutsuttu koolle huomiseksi, elokuun 22 p:ksi, neuvottelemaan tilanteesta ja sen vaatimista toimenpiteistä. On hyvinkin luultavaa, että hallitus kumoaa sotatarpeitten vientikiellon Abessiniaan, mutta samalla myöskin Italiaan. - Eihän Kansainliitto vielä ole päättänyt siitä kuka on hyökkääjä. - Vientikiellon kumoamisella tuskin on enää mitään suurempaa merkitystä. Italiaan ei luoton puutteessa tule paljoakaan lähetetyksi ja tuskinpa Abessiniakaan voi ostaa enempää kuin mitä se pystyy käteisesti maksamaan. Joka tapauksessa tulisi sille apu liian myöhään. - Väitetäänpä niinkin, että Englannin hallitus peitetyssä muodossa omien etujensa suojaamiseksi Abessiniassa olisi valmis jossain mää-

rässä tukemaan sotatarpeitten vientiä tähän maahan. -

Varmana voidaan myöskin pitää, ettei Englanti yksinään ryhdy mihinkään luotonkieltoa kauemmaksi tähtääviin toimenpiteisiin ilman muitten, lähinnä Ranskan, mukaantuloa.

Kansainliiton Neuvoston syyskuun 4 päivänä alkava istuntokausi tulee olemaan Liiton tulevaisuudelle erittäin kohtalokas. Sillä tulee lähinnä olemaan merkityksensä pienten jäsenvaltioiden turvallisuudelle tulevaisuudessa.

V.a.asiainhoitaja: P. Nyström

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 27.

v. a. Asiainhoitaja Hjelt

26/8 1935.

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

Salainen.

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 7940/656

26 p. elok. 1935.

32 /32 Sal. 35.

29/8-35. 9

5 C7

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No. 27, jonka otsake on:

Italialais-abessinialaisen sodanuhka.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V.a.asiainhoitaja: P. Nyan?

Jäljennös lähetetty Hra Ulkoasiainministerille Osloon.

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. H a c k z e l l,
HELSINKI.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 27.

Lontoo ssa 26 p:nä elo kuuta 19 35.

37 /132 Sal. 35.

29/8-35

Asia: Italialais-abessinialaisen sodanuhka.

5 C7

Kuten tunnettua kutsuttiin Englannin hallitus äkkiä koolle kuluvan kuun 22 päiväksi Lontooseen neuvottelemaan niistä toimenpiteistä , jotka uhkaavan sodan-vaaran johdosta osoittautuisivat välttämättömiksi kolmen vallan neuvottelujen rauettua Pariisissa. Suurella mielenkiinnolla odotetut hallituksen päätökset osoittautuivat kuitenkin verraten "laihoiksi". Ensinnäkin hallitus päätti lujasti pysyä kiinni velvoituksissaan Kansainliittoa kohtaan. Toiseksi olla kumoamatta sotatarpeitten vientikieltoa Italiaan ja Abessiniaan. Kolmanneksi olla lausumatta mitään sanktioiden turvaamisesta. Tilannetta valvomaan Lontoosta käsin asetettiin ministerivaliokunta muitten hallituksen jäsenten palatessa lomapaikoilleen. Ranskan hallituksen kanssa päätettiin ylläpitää läheistä yhteyttä, jotta yhteisin voimin voitaisiin vielä koettaa pakottaa Italia olemaan ryhtymättä sotatoimiin Abessiniassa.

Ylläolevia päätöksiä on täkäläinen lehdistö arvostellut verraten pidättyvästi lukuunottamatta erinäisten oikeistolehtien hyökkäyksiä hallituksen omaksumaa Kansainliitolle suopeata kantaa kohtaan. Suuresti on kuitenkin arvosteltu sitä seikkaa, ettei hallitus kumonnut sotatarpeitten vientikieltoa koska

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tämän johdosta edelleenkin joutui lähinnä kärsimään Abessinia. Vaikkakin ymmärretään, ettei Abessinia enää suurestikaan voisi lisätä sotavarustuksiaan, katsotaan kuitenkin, että tämän maan ainoa menestyksellinen puolustustoiminta - sissisota - suuresti vaikeutuu ammusten puutteen takia, puute, jota helposti voitaisiin pienemmilläkin lähetyksillä auttaa. Kuten jo raportissani No.26 kuluvan kuun 21 p:ltä mainitsin, uskottiin hallituksen tulevan kumoamaan tämän vientikiellon. Ollakseen millään tavalla ärsyttämättä Italiaa katsoi hallitus parhaaksi jättää vientikiellon kumoamiskysymyksen toistaiseksi auki valtuuttaen samalla tilanteen kehitystä valvovan ministerivaliokunnan tarpeen tullen päättämään asiassa.

Kävin tänään Foreign Officen Northern Departmentin v.a. päällikön Mr. Dodds'in puheilla. - Oli mahdotonta päästä hänen puheilleen perjantaina vallinneen "diplomaattisen rynnistyksen" sekä väliintulleen viikonlopun johdosta.- Kysyin Mr. Dodds'ilta mikä oli hänen katsantokantansa nyt vallitsevan tilanteen suhteen. Mr. Dodds vastasi, ettei hän tiedä enempää kuin muutkaan lehtien lukijat. Englannin hallitus on valmis ryhtymään kaikkiin niihin sotaa ehkäiseviin toimenpiteisiin, jotka Kansainliiton Neuvosto hyväksyy. Yksinään Englanti sitä vastoin ei katso voivansa tehdä mitään. Hän sanoi vielä uskovansa neuvoston jäsenten suurin piirtein kannattavan pitkällekin meneviä toimenpiteitä, lukuunottamatta Ranskaa, toista tärkeätä tekijää, joka on aivan hirveässä välikädessä. Ranskan kanta on toistaiseksi täydellinen kysymysmerkki, eikä hän siitä voinut ennustaa mitään.

Kysyin vielä oliko mitää toiveita olemassa saada Italia taipumaan olemaan ryhtymättä sotaan Abessiniaa vastaan? Mr. Dodds vastasi: "toiveitahan aina on, vaikkakaan minä en niihin luota".

Hän luuli sodan melkein varmasti alkavan kaikista ehkäisy-yrityksistä huolimatta. Kysyin oliko pelättävissä, että Kansainliiton Neuvosto asetettaisiin tositapauksen eteen kokoontuessaan ensi kuun 4 päivänä. Mr. Dodds vastasi, että on vain kymmenkunta päivää jäljellä kunnes Neuvosto kokoontuu, eivätkä sateet hänen tietääkseen vielä ole täydellisesti lakanneet Abessiniassa, joten sotatoimet tuskin ehtivät alkaa ennen Neuvoston kokoontumista. Englannin hallituksen ainoa toive nykyään on, että Italia kuitenkin taipuisi rahallisten vaikeuksien uhan edessä (ks. edellistä raporttiani luotonantokiellosta), mutta myönsi hän tämänkin toiveen erittäin heikoksi.

Kysyin Mr. Dodds'ilta miksei sotatarvevientikieltoa kumottu? Tähän hän vastasi, ettei sotatarpeitten vienti molempiin maihin olisi ollenkaan helpoittanut tilannetta, päinvastoin ehkä vain vaikeuttanut. Kieltoa tuskin kumottaisiin ennenkuin Kansainliitto asiasta päättäisi suuntaan tai toiseen. Hän kuitenkin myönsi, että kiellon voimassapito oli aiheuttanut hallituksen ankaraa arvostelua.

Mr. Dodds kysyi minulta mikä mielestäni tulisi olemaan pohjoismaitten kanta Kansainliitossa italialais-abessinialaisessa riitakysymyksessä. Eräs pohjoismaitten täkäläinen edustaja oli hänelle sanonut, että nämä maat antaisivat täyden tunnustuksensa kaikille Englannin pyrkimyksille sodan ehkäisemiseksi, sekä että ne olisivat valmiit sanktioihinkin. Ilmoitin, ettei minulla nyt ollut mitään virallista tiedoitusta tästä asiasta, mutta mikäli tunsin näitten maitten politiikan uskoin sen lujasti tukevan kaikkia Kansainliiton hyväksymiä periaatteita noudattavia toimenpiteitä ja sen arvovaltaa ylläpitävää toimintaa. Nyt on kysymyksessä tär-

keä periaatteellinen asia, nim. pienen,liiton jäsenvaltion turvallisuus ja tällainen kysymys koskee muita liiton pieniä jäsenvaltoja lähemmin kuin suuria valtoja. Pienet valtiot ovat rakentaneet turvallisuutensa Kansainliiton luoman suojan pohjalle. Jos tämä pohja nyt horjuu niin horjuu myöskin koko luottamus Kansainliittoon tulevaisuudessa. Sen takia ilmoitin uskovani, että pohjoismaat lämpimästi tulisivat tukemaan Englantia sen rauhan säilyttämispyrkimyksissä. Lisäsin, että taloudelliset sanktiot tuntuvat pohjoismaiden kannalta nyt esilläolevassa tapauksessa ehkä helpommin toteutettavilta kuin mitä esim. Englantiin vastaavasti tulee. Jos asiassa Kansainliitto tekee päätöksen sanktioiden käytäntöön ottamisesta,niin en uskonut ainakaan pohjoismaitten vastustavan tällaista päätöstä.Sotilaallisista sanktioista ei ollut puhetta. Mr. Dodds sanoi, että jos Kansainliitto nyt epäonnistuisi, niin hänkin katsoi sen merkityksen jäsenmaitten itsenäisyyden turvaajana horjuneen. Hän sanoi kysymyksen Liiton koko olemassaolosta ja tarkoituksenmukaisuudesta silloin astuvan etualalle.

Mr. Dodds kysyi tiesinkö tultaisiinko Oslon kokouksessa käsittelemään italialais-abessinialaista riitakysymystä. Vastasin pitäväni tämän seikan selvänä, koska Oslon kokouksessa neuvoteltaisiin kaikista niistä tärkeimmistä kysymyksistä, jotka syyskuussa tulevat esille Kansainliitossa. Tässä kokouksessa koetettaisiin mikäli mahdollista luoda yhteinen suunta pohjoismaitten suhtautumiselle näissä kysymyksissä.

Puhuimme vielä Saksan suhtautumisesta abesinialais-italialaiseen riitakysymykseen. Olimme yksimielisiä siitä, että mitenkä tilanne kehittyneekään toivoo Saksa siitä hyötyvänsä. Tosin ei ole pelättävissä, että Saksa, ainakaan alussa,millään tavalla

aktiivisesti sekaantuisi asiaan, mutta se seikka, että Stresan rintama nyt uhkaa hajota, lupaa Saksalle puolelta tai toiselta kasvavaa kannatusta. Sitä paitsi avautuu Saksalle mahdollisesta sodasta suuria vientimahdollisuuksia. Lopuksi otimme puheeksi lehtiuutisen, tämän päivän"Daily Herald", jonka mukaisesti Englannin ja Ranskan työväenpuolueet olisivat viime viikon-lopun aikana Pariisissa sopineet kääntymisestä Litvinovin puoleen, jotta tämä Liiton Neuvoston kokouksessa koettaisi tehdä viimeisen yrityksen sodan ehkäisemiseksi. Mr. Dodds väitti kyllä kuulleensa jostain tämänsuuntaisesta . Hän sanoi Venäjän ankarasti tulevan vastustamaan sotaa, eikä pitänyt mahdottomana että se Kansainliiton epäonnistuessa tästä seikasta voisi saada hyvää aineistoa propagandaan po r varillisia maita vastaan.

V.a.asiainhoitaja: P. Hynd?

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 2

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 38.

v.a. Asiainhoitaja Hjelt.

5/9 1935.

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 7978-661.

5 p:nä syyskuuta, 1935.

39 132 Yal. D. 35.

9/9-35

Herra M i n i s t e r i,

5 C7

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin N:o 28, jonka otsake on:

Abessinialais-italialainen sodanuhka.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V.a. asiainhoitaja:

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. Hackzell,
Ulkoasiainministeriö,
H e l s i n k i.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 28.

Lontoo ssa 5 p:nä syys kuuta 19 35.

39/132 Sal. 35.

9/9-35

Asia: Abessinialais-italialainen sodanuhka.

Käydessäni eilen täkäläisessä Foreign Office' n Northern v.a. päällikön Department in Mr. Dodds'in puheilla kääntyi keskustelumme myöskin koskettelemaan abessinialais-italialaista riitajuttua, jonka painopiste nykyään on siirtynyt Geneve'iin.

Mitään uutta tai mainittavampaa ei Mr. Dodds'illa ollut kertoa. Hän vain toisti Englannin hallituksen pysyvän jyrkästi kiinni jo aikaisemmin omaksumassa kannassaan, t.s. toimia Kansainliiton periaatteitten ja velvoitusten mukaisesti mikäli muut jäsenmaatkin noudattaisivat samaa kantaa.

Koska Oslon kokouksen jälkeen annetussa julkilausumassa Pohjoismaat olivat ilmoittaneet kannattavansa Kansainliiton periaatteiden noudattamista, kysyi Mr. Dodds uudelleen luulinko näitten maitten tarpeen tullen suostuvan sanktioitten käytäntöönottamiseen. Sisältyihän tämä velvoitus käsitteeseen Kansainliiton periaatteiden noudattamisesta.

Vastasin, ettei minulla ollut mitään virallisia tietoja neuvottelujen yksityiskohdista, mutta ilmoitin uudelleen omana yksityisenä mielipiteenäni, etten uskonut Pohjoismaitten tässä suhteessa asettavan esteitä Kansainliiton päätöksien toteuttamiselle. Suomella oli hyvät suhteet kumpaankin riitaan sekaantu-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

neeseen maahan, eikä mitään syytä ollut Suomella ennakolta ottaa kantaa yhtävähän toista kuin toistakaan vastaan. Mutta, jos Kansainliitto päättäisi ryhtyä toimenpiteisiin rauhan säilyttämiseksi tahi mahdollista rauhan rikkojaa vastaan, niin Suomi, kuten uskoin, olisi valmis lojaalisesti noudattamaan Liiton päätöksiä kuten myös tukemaan kaikkia sen pyrkimyksiä yksimielisten päätösten aikaansaamiseksi, mikäli viimemainitut olisivat Liiton periaatteiden mukaiset. Lisäsin, että Kansainliitto on se pohja, jolle pienet maat ovat rakentaneet turvallisuutensa.

Mr. Dodds sanoi tehneensä kysymyksensä, koska Englanti tarpeen tullen tulee vaatimaan ainakin taloudellisten sanktioitten sovelluttamista mahdollista rauhanrikkojaa vastaan. Hän sanoi käsittävänsä vastaukseni siten, ettei itse sanktioista ehkä oltukaan syvemmälti keskusteltu Oslossa. Kysymys sanktioista tulisikin Kansainliitossa esille vasta sitten kun rauha on todella rikottu. Hän oli joka tapauksessa kiitollinen siitä, että Pohjoismaat olivat antaneet yllämainitun julistuksen.

Täkäläinen lehdistö on suurin piirtein nyttemmin selvästi omaksunut sellaisen katsantokannan, että, ellei Kansainliitto nyt pysty ehkäisemään sodan syttymistä tahi, sodan sytyttyä, yksimielisesti sen jatkumista ehkäisemään, niin uhkaa Liittoa hajaannus.

Tämähän on muuten Englannin hallituksenkin omaksuma kanta. Kansainliittoa vastustavat isolationistiset lehdet kuitenkin väittävät Liiton jo menettäneen kaiken käytännöllisen merkityksensä. Eilinen Daily Mail puhui "League of Hallucinations"ista.

Englannin ja tietysti myöskin Ranskan hallituksella, mikä-

li viimemainittu yhtyy edellisen kantaan, tulee olemaan voimakas tuki kummankin maan työväenpuolueitten taholta. Tämähän seikka takaa työrauhan säilymisen mahdollisten sanktioitten sovelluttamisen aiheuttaman kiristyneen tilanteen aikana.

V.a. asiainhoitaja:

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan Lähetystön raportti n:o 29.

Ministeri Gripenberg.

20/9 1935.

5000—11—34 4284

Salainen.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S. W. I.

Nº 8095/683.

20 p. syyskuuta 1935.

ULKOASIAINMINISTERI
Nº 41/132 Sal. 35
23/9.35
RYHMÄ 5 OSASTO C7 ASIA

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen saada lähettää raportin No. 29, jonka otsake on:

Abessinian kysymys.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri

Varatuomari A. H a c k z e l l,

Ulkoasiainministeriö,

HELSINKI.

L o n t o o SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 29

Lontoo ssa 20 p:nä syys kuuta 1935.

Asia: Abessinian kysymys.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
41 132 Sae. 35
23/9.35
OSASTO ASIA
5 C7

Käydessäni tänään täkäläisessä Ulkoasiainministeriössä kysyin Northern Department'in päälliköltä onko Ministeriöllä enää mitään toiveita siitä, että Abessiniaa uhkaava sota vielä olisi vältettävissä. Hän vastasi Ministeriön suhtautuvan erinomaisen pessimistisesti tähän mahdollisuuteen, koska ei luule Mussolinin tulevan hyväksymään hra de Madariagan komitean laatimaa raporttia, johon - mikäli hän tietää - ei sisälly juuri mitään muita ehdotuksia kuin ne, jotka jo viime elokuussa Pariisissa esitettiin Italialle.

Kysyin osastopäälliköltä mitä tulee tapahtumaan, jos Mussolini siis hylkää raportin ja ryhtyy sotaan. Hän vastasi hiukan ivallisesti, etteivät Ministeriön virkamiehet tunne "hallituksensa salaisuuksia" (we are not in the secrets of our Government), mutta, että "kaikesta päättäen" Englannin edustajat Genève'issä tulevat vaatimaan sanktioitten sovelluttamista Italiaan. Kysyin mitä laatua nämä sanktiot tulevat olemaan, johon osastopäällikkö vastasi, "ettei kukaan tiedä sitä". Sanoin saaneeni sen käsityksen, ettei Englannin hallitus tule ehdottamaan sotilaallisia, vaan puhtaasti taloudellisia sanktioita, johon puhuteltavani lausui "luulevansa" minun olevan oikeassa. Kaikkein paras, osastopääl-

JAKELUOHJE:

T a v a l l i n e n.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

likkö jatkoi, olisi tietenkin se, että Englannin hallitus sotalaivastonsa avulla sulkisi Suez'in kanavan, mutta siihen hallitus kuitenkin tuskin lienee valmis. Ranskan pääministeri on tähän mennessä onnistunut menestyksellisesti jarruttamaan kaikkien tarmokkaiden toimenpiteiden käytäntöön ottamista sodan estämiseksi, mutta tuntuu kuitenkin siltä, että hänenkin loppujen lopuksi täytyy antaa perää, Ranskan hallituksen enemmistö kun nyttemmin lienee kyllästynyt tähän dilatoriseen taktiikkaan. Tuleeko Ranska todellakin suostumaan sanktioiden sovelluttamiseen on kumminkin toistaiseksi epävarmaa. Mitä tulee Kansainliiton ulkopuolella olevien valtojen suhtautumiseen tähän kysymykseen, niin osastopäällikkö puolestaan arveli, että Yhdysvallat uuden puolueettomuuslainsäädäntönsä perusteella tulevat noudattamaan menetelmää, joka Italiaan nähden käytännössä merkitsisi faktillisten sanktioiden käytäntöönottamista. Saksa taasen ei tunnu olevan - ei ainakaan toistaiseksi - erikoisen halukas lähentymään Italiaa. Japanin todennäköisestä suhtautumisesta Italiaan on vielä vaikeata varmuudella ennustaa mitään, mutta tämän maan sympatiat tuntuvat olevan Abessinian puolella.

Näin pitkälle yllämainitsemani virkamies. Keskustelumme siis ei tarjonnut mitään varsinaista uutta, mutta oli mielenkiintoinen etupäässä sen takia, että siitä ilmeni kuinka pintapuolisesti koko sanktiokysymystä tähän mennessä kaikesta päättäen on käsitelty. Koska jos tässä suhteessa täydellinen, harkittu ohjelma jo olisi olemassa, niin puhuteltavani aivan varmasti myös olisi tästä jotain tietänyt ja - kertonut. Mielestäni ei kuitenkaan saa-

ta olla epäilystäkään siitä, etteikö Englannin hallitus tule vaatimaan sanktioiden sovelluttamista sotaan ryhtyvään Italiaan. Toiselta puolen on yhtä varmaa, ettei Englanti tule tekemään mitään jolleivät muut maat, ja ennen kaikkea Ranska, hyväksy sen ehdotuksia. Muutamien lehtien hiljattain julkaisemat väitteet siitä, että Englanti joka tapauksessa - siis myöskin jos muut maat kieltäytyvät hyväksymästä Englannin ehdotuksia sanktioiden sovelluttamisesta - ryhtyisi aktivisiin Italian sotaisten suunnitelmien toteuttamista vastustaviin toimenpiteisiin, tulevat siis varmasti osoittautumaan perättömiksi. Toiselta puolen, jos Englannin sanktioiden sovelluttamista tarkoittavat ehdotukset Genèvessä saavat yleistä kannatusta, niin Englannin hallitus varmasti tulee - kuten se jo diplomaattisissa neuvotteluissa on tehnyt - esiintymään muiden maiden varsinaisena ja tarmokkaana johtajana. Täällä ollaan - mikäli ymmärrän - harvinaisen yksimielisiä siitä, että kaikki on tehtävä Italian sotahankkeiden tukahduttamiseksi, enkä puolestani luule, että se passiivinen kanta, jonka muutamat Työväenpuolueen johtohenkilöt, Mr. Lansbury, lordi Ponsonby, Sir Stafford Cripps y.m., nyttemmin ovat omaksuneet tulee rahtuakaan vaikuttamaan hallituksen periaatteelliseen suhtautumiseen kysymykseen. Hallitus tietää yhtä hyvin kuin kaikki muut, että mainitut johtohenkilöt puolueessaan edustavat häviävän pientä vähemmistöä, ja että Labourparty'n valtava enemmistö on valmis tukemaan hyvinkin pitkälle meneviä toimenpiteitä. Englannin suuri yleisö kuten hallituspiiritkin ovat myöskin tietoisia siitä, että aktiivinen esiintyminen Italiaa vastaan saattaa kehittyä sotaan tämän maan kanssa, mutta tämä mahdollisuus ei pelo-

ta ketään. Täällä ollaan yleisesti sitä mieltä , että ryhtyessään sotaan Italia saisi taistella aivan yksin eikä kestäisi kauan ennenkuin sen asema, sekä sotilaallisessa että taloudellisessa suhteessa, tulisi aivan toivottomaksi. Tämän käsityksen tukemiseksi huomautetaan, että - kuten tänään Foreign Officessa minulle sanottiinkin - Italiassa faktillisesti vallitsee suuri hermostuneisuus ja tyytymättömyys Mussolinin politiikkaan, vaikkakin viranomaiset toistaiseksi ovat onnistuneet tukahduttamaan kaikki levottoman mielialan ilmaisut.

L ä h e t t i l ä s: G. A. Gripenberg.—

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 30.

Ministeri Gripenberg

23/4 1935.

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

Nº 8103/688

42 132 Lm 35

25/9 35

5 C7

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. I.

23 p:nä syyskuuta, 1935.

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 30, jonka otsake on:

Memelin kysymys.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Lovisenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. H a c k z e l l,
Ulkoasiainministeriö,
H e l s i n k i.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 30.

Lontoo ssa 23 p:nä syys kuuta 19 35.

42/132 Ke. 35

25/9.35.

Asia: Memelin kysymys.

Olen täkäläisessä ulkoasiainministeriössä saanut seuraavat Memelin kysymyksen viimeaikaisia vaiheita koskevat tiedot.

Saksan hallituksen esittämien vaatimuksien johdosta Englannin hallitus viime heinäkuussa ehdotti Ranskan ja Italian hallituksille, että nämä yhdessä sen kanssa kehoittaisivat Liettuan hallitusta mahdollisimman pian sitoutumaan järjestämään Memelin alueella syyskuussa täysin vapaat eduskuntavaalit sekä tarkoin noudattamaan niiden tuloksia. Tämä sitoumus annettaisiin kahden deklaration muodossa: toisessa, joka oli tarkoitettu julkaistavaksi, Liettuan hallitus sitoutuisi järjestämään vaalit, toisessa taasen, joka luonteeltaan olisi salainen, Liettuan hallitus lupaisi muille hallituksille, ettei se missään suhteessa koettaisi harjoittaa minkäänlaista painostusta Memelin alueen valitsijoihin sekä että se tarkoin noudattaisi vaalien tulosta ja siis myöskin hyväksyisi sen paikallisen hallituksen kokoonpanon, joka muodostettaisiin vaalien tuloksena.

Jo heinäkuussa kävi kuitenkin ilmi, etteivät Ranskan ja Italian hallitukset olleet valmiit suostumaan Englannin hallituksen ehdotuksiin. Italian hallitus oli vielä siihen aikaan niin jyrkästi vihamielinen hra Hitlerille, ettei se tahtonut tehdä

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

mitään Saksan ulkoasiainministeriön esittämien toivomuksien tyydyttämiseksi, ja Ranskankin hallitus osoitti samanlaista vastahakoisuutta. Foreign Office ryhtyi silloin tarmokkaisiin toimenpiteisiin: se ilmoitti Ranskan ja Italian hallituksille, että jolleivät nämä viipymättä suostuisi Englannin ehdotukseen, niin Englanti Kansainliiton kokouksessa ottaisi Memelin kysymyksen esille koko laajuudessaan ja antaisi koko maailman tietää, että Ranska ja Italia siis kieltäytyvät täyttämästä sekä moraalisia että muodollisiakin velvollisuuksiaan. Tämän uhan edessä Ranska antoi perää kuten Italiakin, joka nyt Abessinian kysymyksen kehityksen johdosta myöskin katsoi suotavaksi tehdä jotain italialais-saksalaisten välien parantamiseksi.

Samaan aikaan Englannin ulkoasiainministeriö teki uusia ja erinomaisen tarmokkaita esityksiä Liettuan hallitukselle. Foreign Office'n huomautettua tämän maan täkäläiselle edustajalle, että jollei pikimmiten tehdä loppua Liettuan viranomaisten mielivaltaisesta ja sopimuksenvastaisesta toiminnasta Memelin alueella, niin tämä asia vielä saattaisi kehittyä vakavaksi Liettuan ja Saksan väliseksi, koko Euroopan rauhaa uhkaavaksi riidaksi. Liettuan ministeri lienee vastannut, että semmoisessa tapauksessa hänen hallituksensa kääntyisi Kansainliiton puoleen, joka on velvollinen suojelemaan Liettuan itsenäisyyttä ja turvallisuutta. Tähän Foreign Office'n taholta lienee häneltä kysytty katsooko hän siis Kansainliiton toiminnan Abessinian kysymyksessä todellakin antaneen toiveita siitä, että se kykenisi puolustamaan Liettuaa, varsinkin jos tämä maa epäoikeudellisten toimenpiteittensä johdosta olisi menettänyt maailman sympatiat?

Koska Foreign Office oli saanut sen käsityksen, että Liettuan hallituksen uhmaileva ja taipumaton esiintyminen Memelin kysymyksessä ainakin osittain johtui Neuvostohallituksen sille antamista neuvoista ja kehoituksista, Englannin hallitus on Moskovassakin tehnyt vakavia esityksiä tässä asiassa, jotka ovatkin johtaneet siihen, että Neuvostovenäjän diplomatia nyttemmin lienee luopunut aikaisemmin Liettuan hallitukseen harjoittamastaan antisaksalaisesta painostuksesta.

Olen Foreign Office'ssa kysynyt, onko ministeriö saanut mitään tietoja, joista ilmenisi Saksan viranomaisten taikka yksityisten saksalaisten mahdollisesti suunnittelevan jonkinlaista Memelin valloittamista tarkoittavaa kaappausta. Tähän on minulle jyrkästi vakuutettu, ettei ulkoasiainministeriö ainakaan toistaiseksi pelkää mitään semmoisia toimenpiteitä Saksan viranomaisten taholta eikä ministeriö luule, että vapaaehtoisia saksalaisia joukkoja valmistautuisi tunkeutumaan Liettuaan.

Koska, niin on minulle myöskin huomautettu, Liettuan hallitus nyttemmin on antanut Englannin hallitusta tyydyttäviä sitoumuksia, Foreign Office on taipuvainen katsomaan, ettei toistaiseksi - ei ainakaan ennen vaaleja - mitään vakavia selkkauksia ole odotettavissa Memelin alueella.

L ä h e t t i l ä s: L. A. Gripenberg.-

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 7.

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön rap. n:o 31.

Ministeri Gripenberg.

2/10 1935.

5000—11—34 4284

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 8166-693.

2 p:nä lokakuuta, 1935.

43 133 tae 35

4/10. 35

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 31, jonka otsake on:

Abessinian kysymys ja Englannin politiikka.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: M. A. Snellman

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. H a c k z e l l,
Ulkoasiainministeriö,
H e l s i n k i.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 31.

Lontoo ssa 2 p:nä loka kuuta 1935.

43 133 Sal. 35

4/10.35

Asia: Abessinian kysymys ja Englannin politiikka.

5 C7

Pienten maiden - ja varsinkin niin uhatussa asemassa olevan maan kuin Suomen - täytyy suurella tyydytyksellä tervehtiä Sir Samuel Hoare'in Ranskan täkäläiselle suurlähettiläälle osoittamaa noottia, jossa ensinmainittu tarkemmin selittää hallituksensa käsitystä Englannin Kansainliiton Peruskirjasta johtuvista velvollisuuksista. Englannin kansa, niin Sir Samuel voimakkaasti huomauttaa, kannattaa täydellisesti hallitustaan, joka empimättä tunnustaa Kansainliiton jäsenyyteensä perustuvat sitoumukset, ja se haluaa, että Peruskirjaa kokonaisuudessaan on noudatettava sekä varsinkin, että kaikkia provosoimattomia hyökkäyksiä on vastustettava. Sir Samuel huomauttaa kyllä myöskin, että semmoisia hyökkäyksiä on "kollektiivisesti" vastustettava, josta siis tuntuu seuraavan, että jolleivat muut vallat ole valmiit siihen, niin Englannin hallitus ei voi yksin ottaa puolustaakseen hyökkäyksen alaiseksi joutunutta valtiota. Mutta selvää on, että ulkoasiainministerin nyt hallituksensa nimessä ja itse asiassa koko Englannin kansan puolesta antamasta deklaratiosta seuraa sekin, että jos Englannin hallitus tulevaisuudessa katsoo jonkin vallan ilman syytä hyökänneen taikka suunnittelevan hyökkäystä toisen vallan kimppuun, niin se tulee olemaan sekä moraalisesti

JAKELUOHJE:

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

että muodollisestikin pakoitettu tekemään voitavansa, jotta tämän vallan vapautta ja riippumattomuutta turvattaisiin. Tämä ei merkitse sitä, että Englanti yksin rientäisi tälle vallalle avuksi, mutta kyllä että se tulee koettamaan saada aikaan kollektiivisen toiminnan hyökkäyksen alaiseksi joutuneen vallan avustamiseksi.

Voidaan tietenkin sanoa, ettei tähän deklaratioon sisälly mitään uutta, että Englannin ulkoasiainministeri ainoastaan on toistanut sen, mitä Englanti jo Kansainliittoon liittyessään oli luvannut. Mielestäni on kuitenkin erinomaisen merkityksellistä ja ilahduttavaa, että Englannin hallitus näin juhlallisessa ja päättäväisessä muodossa on julkilausunut käsityksensä Peruskirjan sitoavasta voimasta ja siihen liittyneiden valtojen antamien sitoumuksien pyhyydestä.

Kun Sir Samuel Hoare nootissaan edelleen huomauttaa, että Peruskirjan aatteet ja varsinkin kansainvälisen oikeusjärjestyksen ylläpitämistä tarkoittavat pyrkimykset kasvavalla voimalla ovat vedonneet Englannin kansan idealismiin ("appealed with groving force to the strain of idealism in the British national character"), niin mielestäni tämä ei ole mikään tyhjä puhetapa, vaan elävän realiteetin kaunopuheinen ilmaisu. Koska , vaikkakin ymmärtääkseni täydellä syyllä, saattaa väittää, ettei Englannin hallituksen Abessinian kysymyksessä omaksuma kanta alkuaan johtunut mistään idealismista taikka ainakaan ei yksinomaan idealistisista näkökohdista, vaan selvästä käsityksestä siitä, että "tua res agitur", niin ei kuitenkaan ole kiellettävissä etteikö Eng-

lannin suuri yleisö juuri idealistista, periaatteellisista syistä ole niin yksimielisesti ja voimakkaasti reagoinut Mussolinin Abessinian politiikan edessä.

Suomessa olemme kyllä hiljattain olleet tilaisuudessa toteamaan, ettei Englannin hallitus ollenkaan arastele mitä kyynillisimmän politiikan ajamista ja vieläpä Kansainliitossakin. Kieltäytyessään laivakorvausasiassa suostumasta minkäänlaiseen sovintomenettelyyn sekä harjoittaessaan mitä ankarinta painostusta Kansainliiton neuvoston jäseniin, jotta nämät luopuisivat kaikista semmoisen menettelyn aikaansaamista tarkoittavista yrityksistä, Englannin hallitus on epäilemättä mitä törkeimmässä muodossa tehnyt väkivaltaa Kansainliiton periaatteille, koska - kuten laivakorvausasian raporttööri, herra de Madariaga'kin itse on sanonut - ei mikään Kansainliiton jäsenvaltio ole oikeutettu kieltäytymään alistumasta sovintomenettelyyn, vaikkakaan se ei tietenkään ole velvollinen noudattamaan semmoisen menettelyn mahdollista tulosta. On kohtalon ivaa, että juuri Mr. Eden [1], jota nyttemmin täällä ylistetään jonkunlaisena poliittisena idealismin lipunkantajana, - on ajanut tätä politiikkaa Suomea vastaan, jonka saavuttama tulos itse asiassa merkitsee väkivallan voittoa ja oikeuden tappiota.

---

1) (Norjan täkäläinen ministeri on minulle kertonut kerran huomauttaneensa Mr. Eden'ille, ettei käsittänyt kuinka hän oli voinut asettua tälle kannalle siitä huolimatta, että Sir John Simon oli kirjallisessa lausunnossaan sanonut Kansainliiton pitävän käsitellä tätä asiaa. Tähän Mr. Eden oli vastannut: "Sen Sir John on sanonut enkä minä!")

Mutta joskaan Englannin hallitus tässä asiassa ei ole välittänyt rahtuakaan Kansainliiton periaatteista ja tarkoitusperistä, ja joskaan se todennäköisesti Abessinian kysymyksessä ei olisi niin jyrkästi puolustanut näitä periaatteita, jollei se Mussolinin esiintymisestä olisi huomannut sen omiin etuihin kohdistuvaa uhkaa, niin on tapahtumien logiikka nyttemmin kuitenkin johtanut siihen, että Englannin hallitus on asettunut kannalle ja julistanut poliittisen uskontunnustuksen, joka ei ainoastaan vastaa Englannin kansan epäilemätöntä idealismia, vaan myöskin muiden ja varsinkin pienten kansojen elinetuja.

Kun Mussolini huomauttaa, ettei hän haudo minkäänlaisia salajuonia Englannin valtakuntaa vastaan, niin hän kai todellakin tarkoittaa mitä hän sanoo, mutta kun Englannin hallitus väittää, että ainoa syy miksi se Geneve'issä on niin voimakkaasti vastustanut Mussolinin pyrkimyksiä, on sen velvollisuus tehdä voitavansa Kansainliiton suojelemiseksi, niin useat englantilaisetkin hymyilevät. Onhan aivan ilmeisesti Englannin hallituksen käsitys se, että jos Italia valloittaisi Abessinian, niin siitä ennemmin tai myöhemmin saattaisi syntyä Egyptiä ja Ison-Britannian Afrikassa olevia alusmaita sekä kenties vieläpä englantilais-intialaisia yhteyksiä vakavasti uhkaava vaara.

Olen kuullut mainittavan toisenkin syyn, miksi Englannin hallitus Abessinian kysymyksessä on omaksunut niin jyrkän kannan. Väitetään Mr. Eden'in ja Sir Robert Vansittartin , neuvotellessaan viime elokuussa Pariisissa vapaaherra Aloisin kanssa, saaneen sen vaikutelman, että Mussolini katsoo Englantia veltostu-

neeksi (effete) maaksi, jonka politiikkaa ei ole otettava niin vakavalta kannalta, koska se ei kuitenkaan koskaan uskaltaisi ryhtyä voimatoimenpiteisiin poliittisten toivomuksiensa läpiajamiseksi eikä olisi valmis ase kädessä puolustamaan valtakuntansa etuja. Mussolini on kai myöhemmin katunut sitä, että oli antanut parooni Aloisin puhua sävyssä ja pukea hänen käsityksensä muotoon, joka on Englannin hallituksessa herättänyt sen luulon, ettei Italian diktaattori katso välttämättömäksi kiinnittää todellista huomiota siihen, mitä Englannin hallituksen valtuutetut edustajat sen puolesta esittävät. Tämä on saattanut Englannin hallituksen oivaltamaan, että sen täytyy osoittaa olevansa "in dead earnest" silti kuitenkaan toistaiseksi ryhtymättä toimenpiteisiin, jotka heti ajaisivat Mussolinin asemaan, josta hän ei enää pääsisi ulos.

Mutta nyttemmin suhtaudutaan Lontoossa, ja myöskin virallisissa piireissä - mikäli minä ymmärrän - hyvin pessimistisesti siihen mahdollisuuteen, että sota Abessiniassa enää olisi vältettävissä. Sen takia Englannin viranomaiset sekä täällä että varsinkin Egyptissä valmistautuvat kiireellisesti sotaan - Italiaa vastaan. Vaikkakin yleinen käsitys täällä tuntuu olevan se, että Abessinian sota Mussolinille merkitsee "lopun alkua", koska tämän maan valloittaminen väitetään olevan fyysillinen mahdottomuus, niin pidetään kuitenkin hyvinkin mahdollisena, että Englanti yht'äkkiä jostain syystä saattaa joutua sotaan Italian kanssa. Ei sen takia, että Kansainliitto ryhtyisi sotilaallisiin sanktioihin- semmoisia ei hallituksen taholla suunniteltane, puhumattakaan siitä, että

muut vallat tuskin hyväksyisivät niitä,- vaan senjohdosta, että kärjistynyt tilanne saattaa vietellä italialaiset harkitsemattomiin tekoihin. Tätä mahdollisuutta silmälläpitäen Englannin hallitus on näinä päivinä kysynyt Ranskan hallitukselta, onko sen laivasto valmis avustamaan Englantia jos tämä valta Välimerellä joutuisi hyökkäyksen alaiseksi. Esittäessään tämän kysymyksen - johon kaikki täällä odottavat myönteistä vastausta - Englannin hallitus taas viittaa Kansainliiton Peruskirjaan (Vrt. XVI, jossa sopimuspuolet sitoutuvat tarpeen sattuessa sotilaallisestikin avustamaan toisiaan).

On tietenkin aivan turhaa koettaa ennustaa mitään Abessinian sodan ja siitä mahdollisesti aiheutuvien selkkauksien todennäköisestä kehityksestä, mutta niiden valtojen, jotka pitävät Kansainliittoa itsenäisyytensä turvana, on todellakin syytä olla kiitollisia Mussolinille, että hän on suunnannut laajenemispyrkimyksensä maahan, jonka itsenäisyyden säilyttämistä Englannin hallitus pitää erinomaisen tärkeänä englantilaisena intressinä.

Maailma on nyt kerta kaikkiaan niin järjestetty, että Englannin omien poliittisten etujen valvominen melkein aina on sopusoinnussa kansainvälisen oikeusjärjestyksen noudattamisen kanssa, josta taasen seuraa, että tämän oikeusjärjestyksen säilyttäminen ja vahvistaminen Englannille ei ole ainoastaan aatteellinen kysymys, vaan käytännöllinen etu.

L ä h e t t i l ä s: G. A. Gripenberg. —

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 32.

Ministeri Grippenberg

12/10 1933.

5000—11—34 4284

ULKOASIAINMINISTERI
44/133 Sal. 35.
16/10.35
5 C7

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

Nº 8262/809

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. I.

12 p. lokak. 1935.

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää ministeri Gripenbergin laatiman raportin N:o 32, jonka otsake on:

Abessinian sota ja Englannin politiikka.

jota hän äkillisen matkansa johdosta Pariisiin ei voinut allekirjoittaa.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Toimekseen saaneena:

P. Ujert.
Lähetystösihteeri.

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A.H a c k z e l l,
HELSINKI.

Lontoo SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 32.

Lontoo ssa 12 p:nä loka kuuta 1935.

Asia: Abessinian sota ja Englannin politiikka.

Joskin tietenkin on erinomaisen uskallettua koettaa ennustaa mitään Abessinian sodan todennäköisestä vaikutuksesta Italian ja Euroopankin tulevaisuuteen, niin on mielestäni kuitenkin mitä tärkeintä koettaa muodostaa mahdollisimman selvä käsitys siitä mitä nykyhetken poliittiset ja sotilaalliset tapahtumat, syvemmin katsottuina, merkitsevät ja mihin suuntaan nykyinen epävarma ja päivä päivältä muuttuva kansainvälinen tilanne tulee kehittymään. Voidaksemme tehdä johtopäätöksiä siitä mitä tulevaisuus kaikesta päättäen tulee tuomaan mukanaan meidän on ensinnäkin selviteltävä mitkä ne tekijät ovat, jotka ovat aiheuttaneet nykyisen tilanteen. Mikäli ymmärrän voimme todeta, että

1. Mussolini on jyrkästi päättänyt valloittaa Abessinian eikä enää tule tyytymään ainoastaan sotilallisiin mielenosoituksiin;

2. Siinäkin epätodennäköisessä tapauksessa, että Mussolini jostain syystä olisi taipuvainen keskeyttämään sotatoimensa hän ei enää uskaltaisi tehdä sitä, koska luopuminen Abessinian sodan jatkamisesta sekä siihen maahan lähetettyjen joukkojen palauttaminen merkitsisivät kohtalokasta iskua hänen, Fascistipuolueen ja Italian prestigelle;

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

3. Englannin hallitus ja yleinen mielipide ovat eri syistä päättäneet vastustaa Mussolinin Abessiniaan kohdistamia laajennuspyrkimyksiä;

4. Brittein valtakunnan elinedut ja prestige sekä Englannin kansan idealismi eivät enää salli luopumista Mussolinin Abessinian politiikan vastustamisesta.

Voimme siis pitää varmana, että Mussolini tulee jatkamaan sotaansa kunnes hänet pakoitetaan keskeyttämään se, mutta siihen hän ei tule suostumaan niin kauan kuin hän on Italian diktaattori. Toiselta puolen voimme pitää yhtä varmana, että Englannin hallitus tulee jatkamaan kamppailuaan Mussolinin Abessinian politiikkaa vastaan kunnes se on saavuttanut päämääränsä.

Miksi Englannin hallitus niin jyrkästi vastustaa tätä politiikkaa? Vastaus on yksinkertainen: siksi että Italian valloittama Abessinia ennemmin tai myöhemmin saattaisi muodostua ja varmasti tulisikin muodostumaan vakavaksi Egyptiä, Ison-Britannian Afrikassa olevia alusmaita ja Englannin yhteyttä Intian kanssa uhkaavaksi vaaraksi. Mussolini uneksii uuden roomalaisen imperiumin luomista Afrikkaan - tämä on ainakin Lontoossa laajalle levinnyt käsitys - mutta semmoisten suunnitelmien toteuttaminen merkitsisi hengen vaaraa Brittein valtakunnalle. Englannin hallitus ei kyllä avoimesti myönnä, että tämmoiset näkökohdat määräisivät Englannin kannanoton, vaan pitää jyrkästi kiinni siitä, että Mussolinia vastustavan politiikan ajaminen on moraalinen ja muodollinenkin velvollisuus, Italia kun on rikkonut Kansainliiton peruskirjan, Kellogin paktin ja useat muut kansainväliset sopimukset. Englannin politiikka - niin selittävät hallituksen jäsenet yhä uudes-

taan - ei tarkoita mitään muuta kuin Kansainliiton arvovallan ylläpitämistä ja kollektiivisen turvallisuusjärjestelmän pelastamista. Tämä väite on tietenkin aivan oikea: kansainvälisten sitoumuksiensa johdosta Englannin hallituksen täytyy vastustaa Mussolinia. Mutta on myöskin tosiseikka, ettei Englannin hallitus aikaisemmin ole samalla tarmolla pitänyt kiinni kansainvälisistä velvollisuuksistaan. Kun se nyt osoittautuu niin innokkaaksi Kansainliiton ja kansainvälisen oikeusjärjestyksen puolustajaksi, niin tämä siis ensi sijassa johtuu siitä, että valtakunnan elinetuja uhataan. Vastustaakseen Italian diktaattorin imperialismia Englanti on mobilisoinut Kansainliiton ja maailman yleisen mielipiteen Italiaa vastaan, vaikkakaan se ei ole onnistunut estämään Mussolinia ryhtymästä sotaan.

Jos nyt kysytään miksei Englannin hallitus aikaisemmin ryhtynyt niin tarmokkaisiin toimenpiteisiin, että Mussolini olisi luopunut sotasuunnitelmistaan, niin lienee vastaus se, ettei hallitus luullut Mussolinin uskaltavan mennä niin pitkälle kuin hän nyttemmin on mennyt. Luotettavalta taholta on minulle väitetty, että Ison-Britannian Roomassa olevan suurlähettilään Sir Eric Drummondin Mussolinin poliittisia suunnitelmia ja faktillisia sotavalmisteluja koskeneet tiedoitukset ovat olleet täydellisen harhaanjohtavat: suurlähettiläs lienee pitkät ajat väittänyt, että Mussolinin sotavalmistelut olivat pelkkää bluffia eikä Italia koskaan ryhtyisi sotaan, jos vain sille Abessiniassa myönnettäisiin erilaisia taloudellisia konsessioita. Englannin hallitus, joka tyydyttääkseen Mussolinia oli valmis harjoittamaan kovaa painostusta Abessinian keisariin, oli uskonut suurlähettiläänä-

sä väitteisiin. Ainoa, joka ei luottanut Sir Eric Drummondin tiedoituksiin, lienee ollut ulkoasiainministeriön vakinainen alivaltiosihteeri Sir Robert Vansittart, joka vihdoin viime toukokuun alussa itse pikakäynnillä pistäytyi Roomassa. Hän oli silloin tilaisuudessa toteamaan Sir Eric Drummondin väärin arvostelleen tilannetta ja palattuaan Lontooseen hän sai hallituksen käsittämään, että tilanne oli paljon vakavampi kuin mitä se aikaisemmin oli ollut taipuvainen otaksumaan. Jos hallitus nyt olisi noudattanut Sir Robertin neuvoja, niin se olisi viipymättä ryhtynyt hyvinkin tarmokkaihin toimenpiteisiin tulevan sodan estämiseksi, ehkä päättänyt Englannin laivaston avulla sulkea Suez'in kanavan italialaisilta sotajoukkoja kuljettvilta laivoilta. Kuten siihen aikaan ulkoasiainministeriölle tiedoitin (kts. raporttiani N:o 29) oli semmoista mahdollisuutta todellakin pohdittu Foreign Officessa. Eri helposti käistettävistä syistä hallitus ei kuitenkaan uskaltanut mennä niin pitkälle, ja myönnettävä onkin, että tilanne tuskin vielä oli riittävästi kehittynyt semmoisten voimakeinojen käytäntöönottamiseksi, varsinkin sen takia, ettei välttämätöntä diplomaattista esityötä vielä oltu suoritettu. Hallitus piti kenties vielä kiinni toiveestaan, että Mussolini Kansainliiton jyrkkenevän, hänen pyrkimyksiään vastustavan kannanoton johdosta kuitenkin tulisi loppujen lopuksi luopumaan suunnitelmiensa toteuttamisesta. Minulle on väitetty, että ennenkaikkea Kansainliiton asiain ministeri Mr. Eden lienee vaatinut, että Mussolinia olisi vastustettava ainoastaan Kansainliiton toiminnan puitteissa,kanta, jonka hallituksen muut jäsenet myöskin hyväksyivät. On selvää - sivumennen sanottuna - ettei Mr. Edenin omaksuma kanta ollut omiaan parantamaan hänen ja Sir Robert Van-

sittartin välisiä jo siihen aikaan hiukan kärjistyneitä suhteita.

Neuvotellessaan viime elokuussa Parisissa paroni Aloisin kanssa Mr. Eden ja Sir Robert Vansittart lienevät Italialle puhuneet paljon jyrkempää kieltä kuin koskaan ennen, mutta ensinmainittu lienee - taitamattomasti kyllä - antanut heidän selvästi ymmärtää Mussolinin olleen sitä mieltä, ettei ollut erikoisen tärkeätä kiinnittää todellista huomiota heidän esittämiinsä mielipiteisiin, toivomuksiin ja vaatimuksiin, Englanti kun ei kuitenkaan koskaan uskaltaisi siirtyä sanoista tekoon. Kenties johtui tämä Mussolinin käsitys siitä, että hän - kuten täkäläisessä diplomaattikunnassa kerrotaan - ei ole uskonut suurlähettiläänsä hra Grandin hänelle osoittamia varoituksia siitä, että Englannin hallitus ja kansa suhtautuvat erianomaisen vakavasti hänen Abessinian selkkaukseensa, vaan on enemmän luottanut jonkun hänen täkäläisen epäviralliseen edustajansa väitteisiin, että Englanti päättäväisen esiintymisen edessä tulee antamaan periään.

Oli miten oli, tosiseikka lienee, että se tapa, jolla Mussolini suhtautuu Mr. Edenin ja Sir Robert Vansittartin hallituksensa nimessä esittämiin toivomuksiin vaikutti erinomaisen voimakkaasti täkäläisiin virallisiin piireihin. Siitä hetkestä lähtien, jolloin Englannin hallitus entistä selvemmin käsitti Mussolini todellakin katsovan, että se on <u>quantité négligeable</u>, Englannin valmistelut mahdollisiin sotaisiin selkkauksiin kuten sen varustautuminenkin saivat uutta vauhtia.

x x

x

Minun ymmärtääkseni ei voi olla mitään epäilystä siitä, etteikö Englanti tule vastustamaan Mussolinin Abessinian politiik-

kaa viimeiseen saakka. Toistaiseksi Englanti taistelee Italian imperialismia vastaan Kansainliiton tukemana ja kansainvälisen oikeusjärjestyksen nimessä. Jos ne sanktiot, jotka Kansainliitto näinä päivinä päättää sovelluttaa Italiaan, osoittautuvat - kuten täällä yleisesti otaksutaan - riittämättömiksi, niin Englanti varmasti tulee vaatimaan kovennettuja sanktioita. Jos muut vallat kieltäytyvät kannattamasta Englantia, joka toistaiseksi tuntuu epätodennäköiseltä, niin se tulee yksin vastustamaan Mussolinia - tietenkin jatkuvasti kansainvälisen oikeusjärjestyksen nimessä. Englanti ei tule luopumaan tästä kamppailusta ennenkuin Mussolini pakosta tai pakotta keskeyttää Abessinian sotansa. Päivä päivältä Englannin yleinen mielipide jyrkkenemistään jyrkkenee Mussolinia vastaan, ja hallitus puolestaan valmistaa hitaasti, mutta varmasti ja taitavasti, yleisöä siihen, että tämä kamppailu mahdollisesti tulee vaatimaan suurempia ponnistuksia ja muitakin kuin puhtaasti taloudellisia uhrauksia. Mainittakoon kuvaava, tätä hallituksen propagandatoimintaa valaiseva esimerkki: T.k. 7 p:nä ulkoasiainministeri Sir Samuel Hoare otti vastaan Canterburyn arkkipiispan, jonka kanssa hänellä oli pitkä nykyistä kansainvälistä tilannetta koskeva keskustelu. Seuraavana päivänä arkkipiispa piti Englannin kirkon Bournemouth'iin kokoontuneessa kongressissa (Church Congress) pitkän puheen, jossa hän m.m. huomautti, että Kansainliiton arvovallan ylläpitämiseksi tulee kenties vielä osoittautumaan välttämättömäksi käyttä sotaisiakin keinoja ("But in considering the place of the League of Nations, not only in the present but in the future, the use of military force in the last resort could not be excluded.") Siis, Englannin kirkon primas valmistaa jo nyt kansakuntaa siihen, että sen mahdollises-

ti vielä on tartuttava aseihin Italiaa vastaan. Muut kirkon johtajat puhuvat samaan sävyyn, kaikki poliittiset puolueet kannattavat jyrkkien sanktioiden sovelluttamista Italiaan, Kansainliiton esitaistelijoiden Grand Old Man Lordi Cecil of Chelwood puhuu Italian saartamisesta, jonka kuitenkaan "ei tarvitse johtaa vakavaan taistelemiseen" ("it need not lead to any serious fighting") ja Englannin Geneve'in delegatio antaa ymmärtää, että senkin mielestä tämmoisen toimenpiteen välttämättömyyttä on vakavasti harkittava.

Puolestani olen vakuuttunut siitä, että Abessinian sota Mussolinille merkitsee "lopun alkua". Jolleivät abessinialaiset pysty voittamaan häntä, niin hän ja koko hänen luomansa fascistivaltio tulevat murtumaan Englannin vastuksen alle. Mitä tulee silloin tapahtumaan Italiassa? Tuleeko vallankumous taikka onko ajateltavissa, että Mussolinin kukistuttua kuninkaan valta onnistuu ylläpitämään järjestystä Italiassa silloin syntyvässä kaaoksessa? Ja kuinka tulee Italian uusi tilanne vaikuttamaan Euroopan tilanteeseen? On turhaa koettaa vastata näihin kysymyksiin, mutta tuntuu varmalta, että kovat ajat koittavat ja että Eurooppa kulkee uusia vaikeuksia, uusia selkkauksia ja kenties uusia sotiakin kohti.

Viime päivinä on yleinen mieliala Lontoossa tullut yhä vakavammaksi, ja useat henkilöt, joiden kanssa olen näistä asioista keskustellut, tuntuvat pelkäävän, että Italian ja Englannin välisiin suhteisiin milloin tahansa voi syntyä tilanne, jossa rauhaa ei enää voida säilyttää. Joskaan ei pidetä todennäköisenä, että Mussolini jo nyt ryhtyisi Englantia uhmaileviin toimenpiteihin, niin kysytään kuitenkin mitä tulee tapahtumaan jos esim.

joku nuori italialainen meriupseeri ampuisi englantilaista sotalaivaa taikka kaappaisi englantilaisen kauppalaivan? Ilmakehä on ladattu sähköllä ja pienikin kipinä saattaa aiheuttaa tulen, jota kenties ei voida rajoittaa.

x x

x

Pari päivää sitten tapasin sattumalta erään Englannin hallituksen jäsenen, joka kyllä ei kuulu kabinettiin, mutta joka yleensä - mikäli tiedän - on hyvin informoitu. Puhuimme tietenkin Abessinian sodasta, ja sanoin jotain siihen suuntaan, että Mussolinin suurin vaikeus tulee olemaan Englannin vastustus. Lisäsin: "Ja Englannin hallitus rupeaa nyt hitaasti liikkumaan". Ministeri vastasi: "Te olette oikeassa, mutta älkää luulko, että me liikumme hitaasti." ("but do not believe that we are moving slowly").

x x

x

Eräs täkäläinen diplomaatti on kertonut minulle entisen pääministerin Ramsay MacDonaldin hiljattain huomauttaneen hänelle, että "Englannin kansan suuttumus Italiaan on suunnaton" ja että se kasvamistaan kasvaa. Olen näinä päivinä Abessinian sodasta keskustellut lukuisten yksityisten ja virallisessa asemassa olevien englantilaisten kanssa: kaikki ovat ilmaisseet saman suuttumuksen ja kaikki ovat olleet varmoja siitä, ettei Mussolini koskaan onnistu kukistamaan abessinialaisia. "Jolleivät abessinialaiset estä häntä valloittamasta Abessiniaa, niin kyllä me pidämme huolta siitä", niin sanotaan täällä. Mielestäni Mussolini

voisi vielä pelastautua, jos hän lähitulevaisuudessa keskeyttäisi sotatoimensa ja osoittautuisi valmiiksi neuvotteluihin Abessinian itsenäisyyden pohjalla. Jollei hän ymmärrä tätä välttämättömyyttä, niin hän on mennyt mies.

L ä h e t t i l ä s: G.A.Gripenberg.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 33.

Ministeri Gripenberg

2/11 1935.

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

Nº 8456/832.

47 133 Sal. 35.
6/11. 35
5 C 7

Salainen.

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

2 p:nä marraskuuta 1935.

Herra M i n i s t e r i,

Ohellisena pyydän kunnioittane lähettää raportin n:o 33, jonka otsake on:

Abessinian sota ja Englannin politiikka.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: G. A. Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. H a c k z e l l,
HELSINKI.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 33.

Lontoo ssa 2 p:nä marras kuuta 19 35.

47/133 Sal. 35.
6/11-35.
SALAST.
5 C 7

Asia: Abessinian sota ja Englannin politiikka.

Jonkun aikaa sitten Mr. Baldwin lausui Alahuoneessa, että kansainvälisessä politiikassa hiljaisempaa aikaa nyt on odotettavissa, vaikkakaan ei uskalla väittää, että näin tulisi olemaan asianlaita myöhemminkin, esim. ensi tammikuussa. Tämä käsitys, hän huomautti, oli kenties tärkein niistä syistä, joiden johdosta hän oli päättänyt järjestää uudet vaalit jo kuluvan marraskuun aikana. Totta onkin, että koko Englanti nyt elää vaalitaistelun merkeissä, mutta silti ei Abessinian sota ole lakannut mitä vakavimmin askarruttamasta hallituksen jäsenten ja suuren yleisön mieliä. Vaikkakin - kuten aikaisemmissa sähkeissäni olen Ulkoasiainministeriölle tiedoittanut - Lontoossakin on käyty sekä epävirallisia että virallisia neuvotteluja rauhan palauttamisesta, josta siis seuraa Englannin hallituksen tarkoin harkinneen Mussolinin esittämiä edellytyksiä sodan lopettamiseksi, niin ei kuitenkaan liene kiellettävissä, etteikö Englannin hallituksen suhtautuminen Italian sotapolitiikkaan viime aikoina olisi jyrkkenemistään jyrkentynyt. Puolestani luulen kyllä, että jos Mussolini nyt päättäisi keskeyttää sotatoimensa ja - mikäli tämä ollenkaan olisi mahdollista - palauttaa sotajoukkonsa joko Italian Itä-Afrikassa oleviin siirtomaihin taikka emämaahan, niin Englannin hallitus olisi valmis koettamaan myötävaikuttaa siihen, että Italialle annettaisiin - tietenkin Abes-

JAKELUOHJE: [redacted].

Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

sinian kustannuksella, mutta keisarin suostumuksella - mahdollisimman pitkälle meneviä myönnytyksiä. Valitettavasti Mussolini ei ole tähän mennessä osoittanut minkäänlaista taipumusta luopumiseen sodan jatkamisesta taikka edes sen rajoittamiseen, ja tästä hänen taipumattomuudestaan seuraa tietenkin, että Englanninkin taipumattomuus lisääntyy.

Täkäläisissä liikemiespiireissä olen kyllä kuullut esitettävän semmoisenkin käsityksen, että Englannin hallitus itse asiassa mielellään näkisi, että ainoastaan muutamat maat panisivat täytäntöön Kansainliiton päättämät pakotteet, jottei Italiassa syntyisi täydellistä sekä taloudellista että poliittista romahdusta. Joskin on varmaa, ettei Englannin hallitus tietenkään tahdo ajaa Italiaa sisäpoliittiseen kaaokseen, saatikka mahdolliseen vallankumoukseen, niin minun vakaumukseni mukaan näissä väitteissä ei kuitenkaan ole mitään perää. Englanti on kerta kaikkiaan päättänyt estää Mussolinia valloittamasta Abessiniaa, ja vaikkakin se mielellään näkisi, ettei osoittautuisi välttämättömäksi käyttää liian kovennettuja keinoja tämän päämäärän saavuttamiseksi, niin se mielestäni ei tule arastelemaan semmoisiakaan keinoja, jollei muulla tavoin ole mahdollista estää Abessinian joutumista Italian haltuun.

Ei kuitenkaan ole kiellettävissä, etteikö yleinen mieliala täällä nyttemmin ole paljon levollisempi kuin esim. pari viikkoa sitten. Hallituksen taholta olen näinä päivinä kuullut väitettävän ei ainoastaan että englantilais-italialaisen sodan syttymisen vaaraa nyttemmin katsotaan paljon pienemmäksi kuin aikaisemmin, vaan myöskin, että Italiassa tyytymättömyys sotaan ja siitä aiheutuneeseen taloudelliseen ahdinkotilaan kasvamistaan kasvaa. Tämän johdosta katsotaan, että Mussolini kenties jo muutamien kuukausien perästä tulee käsittämään, ettei hän enää voi jatkaa sotaa, vaan että hän on pakotettu suostumaan niihin

rauhanehtoihin, jotka Englanti Kansainliiton todellisena johtajana tulee hänelle sanelemaan. Vaikkakaan virallisella taholla ei katsota mahdottomaksi, että Italiassa saattaa syntyä vakavia levottomuuksia, jopa kommunistinen vallankumouskin, niin tämmöinen mahdollisuus, josta tietenkin aiheutuisi hyvinkin valitettavia seurauksia Europallekin, ei ole pidättäväisesti vaikuttanut eikä tulekaan vaikuttamaam Englannin politiikkaan. Onhan tämä, kuten täkäläisessä ulkoasiainministeriössä jonkun aikaa sitten minulle huomautettiin, mahdollisuus, "joka Mussolinin olisi pitänyt ottaa huomioon ennenkuin hän ryhtyi sotaan." Tuntuu siis siltä, että Englannin hallitus on päättänyt toistaiseksi noudattaa "wait and see"-politiikkaa, siis odottaa sanktioiden vaikutusta ja sodan kehittymistä ennenkuin se mahdollisesti ryhtyy harkitsemaan uusien pakkokeinojen sovelluttamista Italiaan.

Joka tapauksessa lienee otaksuttavissa, ettei Englannin hallitus ennenkuin vaalit ovat ohi tule ryhtymään uusiin Italiaan kohdistuviin toimenpiteisiin, jollei tämä jostain tällä hetkellä arvaamattomasta syystä osoittautuisi välttämättömäksi. Myönnetään tietenkin, että italialaisten kiihtymyksen johdosta välikohtaus Välimerellä aina on mahdollisuuksien puitteissa, mutta tähän ollaan - niin huomautetaan virallisella taholla - täydellisesti valmistautuneita. Luulen myöskin niiden virallisten ja epävirallisten henkilöiden olevan oikeassa, jotka minulle ovat vakuuttaneet, että jos tämmöinen välikohtaus todellakin tapahtuisi, niin Englannin hallitus tulee vakavasti koettamaan pitää huolta siitä, että sen välittömät seuraukset eivät pääse kehittymään kansainvälistä rauhaa uhkaavaksi vaaraksi.

Sanomalehdistössä on väitetty Italian täkäläisen suurlä-

hettilään Mussolinille käsityksenään esittäneen sen, että Englannin hallitus vaalien jälkeen olisi taipuvaisempi neuvottelemaan semmoisten rauhanehtojen toteuttamisesta, joihin Mussolini prestige sallisi hänen suostua. Puolestani en luule, että hra Grandi olisi niin täydellisesti väärinkäsittänyt Englannin politiikan ja sen tarjoamat mahdollisuudet. Joskaan ei kiinnitetä mitään merkitystä siihen, että rauhan palauttaminen loppujen lopuksi kuitenkin riippuu Abessinian keisarista ja hänen vasalliruhtinaistaan - ja keisarin tulee varmasti olemaan vaikeata saada kaikki nämä alistumaan hänen tahtoonsa - niin on kuitenkin muistettava, että Abessinian sodan lopettamista tarkoittavat pyrkimykset ovat kehittyneet prestigekysymykseksi ei ainoastaan Kansainliitolle, jonka arvovallan ylläpitämisen Englanti on ottanut tehtäväkseen, vaan myöskin Englannille. Ymmärtääkseni ei enää ole ajateltavissa, että Mr. Baldwin ja Sir Samuel Hoare saattaisivat suostua ratkaisuun, joka merkitsisi Abessinian faktillisen ja todellisen itsenäisyyden lopettamista. Semmoiseen mahdollisuuteen ei edes Mussolinin omat neuvonantajatkaan enää uskone. Joka tapauksessa on/- kuten sähkeessä n:o 259 tiedoitin Ulkoasiainministeriölle - Italian diktaattorin Lontooseen saapunut epävirallinen luottamusmies ja neuvottelija minulle sanonut nyttemmin ymmärtävänsä Englannin hallituksen tulevan menemään "viimeiseen saakka", josta käsityksestään hän puolestaan teki sen johtopäätöksen, ettei ajan pitkään italialais-englantilainen sota ole vältettävissä. Jos Mussolini todellakin ryhtyisi sotaisiin Englantiin kohdistuviin toimenpiteisiin - jota täällä kyllä pidetään epätodennäköisenä - niin hän pian olisi mennyt mies. Mutta joskaan hän muuhun maailmaan nähden jatkuvas-

tikin pysyy nykyisellä passiivisella kannallaan, niin tuntuu kuitenkin siltä, ettei hän enää voi pelastautua. Olen kuullut väitettävän Mussolinin viime kesänä sanoneen ranskalaiselle hänen kanssaan Italian sotavalmisteluista keskustelleelle sanomalehtimiehelle: "Je risque ma tête", ja täällä on yleinen se käsitys, että kehitys tulee osoittamaan, että hän ainakin tällä kertaa on ollut oikeassa.

Lähettilä s: G. A. Gripenberg.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 34.

Ministeri Gripenberg

23/11 1935

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

Nº 8788-850

Salainen.

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. I.

23 p. marraskuuta 1935.

50 / 134 Sal.		35.
27/11-35		
5	C 7	

Herra M i n i s t e r i ,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin n:o 34, jonka otsake on:

Englannin politiikka ja Abessinian sota.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

L ä h e t t i l ä s: G. A. Gripenberg.

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. H a c k z e l l,
HELSINKI.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 34.

Lontoo ssa 22 p:nä marras kuuta 19 35.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
50 / 134 Sal. 35.
27/11-35.
5 C 7

Asia: Englannin politiikka ja Abessinian sota.

Käydessäni eilen täkäläisessä ulkoasiainministeriössä huomautettiin minulle, ettei tällä hetkellä käydä minkäänlaisia Englannin ja Italian välisiä Abessinian sodan lopettamista tarkoittavia neuvotteluja. Tämä väite pitää tietenkin paikkansa jos neuvottelu-sanaa erikoisesti alleviivataan. Mutta tiedän, että - kuten aikaisemmin olenkin Ulkoasiainministeriölle tiedoittanut - Mussolinin epävirallinen edustaja hiljattain on palannut Lontooseen ja että hän näinä päivinä on sodasta ja Mussolinin Abessinian politiikasta keskustellut ainakin Foreign Officen pääsihteerin Sir Robert Vansittartin, mutta luultavasti myöskin Sir Samuel Hoare'n kanssa. Tämä henkilö on itse minulle sanonut, että Mussolini itse asiassa tyytyisi siihen mitä hän jo nyt on Abessiniassa voittanut ja että hänen tehtävänsä on koettaa saada selville millä ehdoilla Englannin hallitus olisi valmis järjestämään niin,että nämä Italian joukkojen miehittämät alueet jäisivät sen haltuun. Hän on myöskin avoimesti myöntänyt, että nykyinen tilanne Italiassa "ei ole kovin hauska" (not very pleasant), ja hänen sanoistaan olen siis puolestani tehnyt sen johtopäätöksen, että Mussolini nyttemmin todellakin olisi valmis niihin myönnytyksiin, joihin hänen prestigensä sallisi hänen suostua. Toinen asia on tietenkin, että puhuteltavani kenties ei sittenkään ole minulle sanonut koko to-

JAKELUOHJE:

Tavallinen

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tuutta, vaan päämiehensä puolesta mahdollisesti osoittautunut myötämielisemmäksi kuin mihin hän faktillisesti on oikeutettu.

Viime aikoina olen pari kertaa yksityisesti tiedustellut Foreign Officen virkamiesten käsitystä siitä kuinka on saatava sota loppumaan. Minulle on aina vastattu, että toistaiseksi on mahdotonta sanoa mitään tästä, vaikkakin on pidettävä aivan selvänä, että Mussolinille tietenkin on annettava jotain. Tällä on tarkoitettu sitä, että Italialle on annettava se, mikä jo elokuussa Parisissa sille tarjottiin. Käydessäni uudestaan eilen Foreign Officessa selitettiin minulle, että ainakin Ogaden, mutta mahdollisesti myöskin suuri osa Tigre'tä on luovutettava Italialle. Siitä osasta Tigre'tä, esim. Aksumin kaupunki ympäristöineen, jota eri syistä ei pidetä mahdollisena luovuttaa Italialle, on tehtävä jonkinlainen Kansainliiton alainen mandaatti. Saadakseen Abessinian keisarin suostumaan tämmöiseen ratkaisuun Englanti olisi valmis Abessinialle luovuttamaan esim. Zeilan sataman sekä siihen vievän käytävän, ja toivotaan Ranskankin suostuvan tähän. Foreign Officessa myönnetään kuitenkin, että Mussolini kenties ei olisi valmis hyväksymään näin rajoitettuja tuloksia ennenkuin hänen joukkonsa ovat kärsineet vakavan tappion taikka ennenkuin on selvästi osoittautunut mahdottomaksi, että hän ennen uuden sadekauden alkua saattaisi saavuttaa nykyisiä paljon huomattavampia tuloksia. Pahana enteenä - siis merkkinä Mussolinin jatkuvasta taipumattomuudesta - pidetään kuitenkin sitä seikkaa, että kenraali de Bono on erotettu ja hänen sijalleen nimitetty marsalkka Badoglio. Tästä - niin huomautettiin eilen minulle - on epäilemättä tehtävä se johtopäätös, että Mussolini on tyytymätön sodan tähänastiseen kulkuun ja vaatii nopeampaa vauhtia sotatoimissa, nopeampia ja merkityksellisempiä tuloksia.

Kysyin eilen Foreign Officessa, eivätkö Kiinan viimeaikaiset tapahtumat, siis Japanin aggressiivinen ja Englannin taloudellisia etuja uhkaava esiintyminen, tule vaikuttamaan siihen, että Englannin hallitus osoittaa suurempaa halua sopia Italian kanssa ja siis suurempaa myötämielisyyttä Mussolinin imperialististen pyrkimysten toteuttamiseen nähden. Perustelin kysymykseni sillä, että Englannin ymmärtääkseni pitäisi hankkia itselleen varmuutta siitä, ettei sen selässä, siis Välimerellä, ylläpidetä sen yhteyksille Intian ja Kiinankin kanssa vaarallista tilannetta. Minulle vastattiin, että tämä näkökohtani tietenkin olisi oikea, jos Englanti todellakin olisi valmis puolustamaan etujaan Kiinassa. Mutta tämmöiselle politiikalle välttämättömät edellytykset puuttuvat, Yhdysvallat kun kaikesta päättäen eivät tule panemaan rikkaa ristiin Japanin aggressiivisen esiintymisen lopettamiseksi ja omien sekä taloudellisten että poliittisten etujen suojelemiseksi. Onhan Yhdysvaltojen passiivisuus mennyt niinkin pitkälle, ettei Washingtonin State Department vielä ole edes vastannut Foreign Officen sille osoittamaan kysymykseen siitä mitä politiikkaa se Kiinan tapahtumien johdosta tulee noudattamaan. On selvää, ettei Englanti yksin - siis ilman Yhdysvaltojen aktiivista myötävaikutusta - voi tehdä mitään Japanin Kiinaan kohdistuvan imperialismin rajoittamiseksi, ja tästä seuraakin, ettei tällä hetkellä hyvät suhteet Italiaan merkitse Englannille yhtä paljon kuin ne merkitsisivät jos Englanti todellakin olisi päättänyt Kiinassa ajaa aktiivista politiikkaa.

Kuten ylläolevasta ilmenee on siis toistaiseksi mahdotonta sanoa mitään siitä suunnasta, johon Englannin ja Italian väliset suhteet vielä saattavat kehittyä. Puolestani olen taipuvainen luulemaan, että Englanti jatkuvasti tulee ajamaan verrattain jyrkkää politiikkaa Italiaa

vastaan ja siis - mikäli tämä osoittautuisi tarpeelliseksi - vaatimaan yhä kovennettuja pakotteita. Mutta toiselta puolen Englanti tulee varmasti Italialle osoittamaan suurtakin myötämielisyyttä niin pian kuin Mussolini antaa selvästi ymmärtää, että hän on valmis luopumaan tähän asti osoittamastaan taipumattomuudesta. Kun se hetki tulee, t.s. kun Englannin hallitus katsoo mahdolliseksi sopia Italian kanssa, niin sen harrastus Kansainliittoon ja tämän arvovallan ylläpitämiseen tulee varmasti vähenemään. Ensimmäisen askeleen Kansainliiton vaikutusvallan rajoittamisen suuntaan on Liitto ottanut kehoittamalla Englantia ja Ranskaa sen puolesta neuvottelemaan Italian kanssa - toimenpide, joka tietenkin vastaa käytännöllisen politiikan vaatimuksia.

Eräs Labourpuolueen johtavia ja maltillisimpia jäseniä sanoi minulle hiljattain olevansa "korkeimmalta taholta" saamiensa tietojen perusteella vakuutettu siitä, että italialais-englantilainen sovinto tulee tapahtumaan paljon aikaisemmin kuin mitä tällä hetkellä yleensä otaksutaan ja että silloin sekä Kansainliiton että Abessinian keisarin todelliset edut tullaan uhraamaan. Hän meni niinkin pitkälle, että hän ennusti jonkinlaisen italialais-englantilaisen Välimerta käsittävän hyökkäämättömyyssopimuksen solmimista.

Relata refero, ja vaikkakaan en uskalla kieltää, että kehitys kenties vielä tulee osoittamaan puhuteltavani olleen oikeassa, niin minun on kuitenkin puolestani todettava, etten toistaiseksi ole huomannut mitään merkkejä, jotka oikeuttaisivat tämmöiseen optimismiin taikka - pessimismiin.

Lähettiläs: H. A. Gripenberg.-

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 35.

Ministeri Gripenberg

9/12 1935

5000—10—35 4261

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

Salainen.

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. 1.

Nº 9901-875

10 p. jouluk. 1935.

54 135 Sal. D. 35.

12/12-35

5 C7

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin N:o 35, jonka otsake on:

Abessinian kysymys ja Englannin ulkopolitiikka.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Lähettiläs: M. A. Snellman

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. Hackzell,
HELSINKI.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 35

Lontoo ssa 9 p:nä joulu kuuta 1935.

Asia: Abessinian kysymys ja Englannin ulkopolitiikka.

Englannin ulkoasiainministeri Sir Samuel Hoare on eri tilaisuuksissa julkisesti vakuuttanut, ettei valtakunnan ulkopolitiikka - mikäli se koskee Abessinian kysymystä - mitenkään tavoittele Italian nöyryyttämistä taikka Mussolinin kukistamista. Näin vakuuttaessaan hän on epäilemättä ilmituonut ei ainoastaan hallituksen ja sen kannattajien, vaan myöskin useiden Labourpuolueen ulkopoliittisesti ajattelevien johtohenkilöiden periaatteellisen kannan. Lienee nim. aivan varmaa, että jos Mussolini nyt suostuisi Englannin ja Ranskan hallituksien laatimiin rauhanehtoihin, Englannin hallitus - kuten lukuisissa aikaisemmissa tiedoituksissa olen huomauttanut - olisi valmis harjoittamaan hyvinkin voimakasta painostusta Abessinian keisariin, jotta tämäkin hyväksyisi nämä ehdot, jotka itse asiassa merkitsevät huomattavaa Abessinian itsenäisyyden ja koskemattomuuden rajoittamista ja loukkaamista. Sen jälkeen kun on - ainakin täällä vallitsevan käsityksen mukaan - osoittautunut, etteivät italialaiset pysty valloittamaan Abessiniaa, eikä siis ole pelättävissä, että tästä maasta vielä muodostettaisiin Brittein valtakuntaa ja sen eri osien välisiä yhteyksiä uhkaava tukikohta, tuntuu Abessinian kysymys johtavien englantilaisten piirien silmissä menettäneen aikaisemman merkityksensä, ja Englannin ulkopolitiikka on nyt ryhtynyt

JAKELUOHJE: Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

taikka valmistautuu ryhtymään niihin toimenpiteisiin, jotka saattaisivat palauttaa entisen Englannin ja Italian välisen hyvän yhteisymmärryksen. Täällä olleen jo nyt taipuvaisia katsomaan Abessinian sotaa episodiksi, joka mahdollisimman pian on likvidoitava. Onhan Englannin ulkopolitiikalla nimittäin toiset ja tärkeämmät, laajasuuntaisemmat tehtävät, jotka nyt vaativat sen johtajien koko huomion: Abessinian kysymyksen takaa nousee kysymys Saksan varustuksien muodostaman Euroopan rauhaa ja taloutta uhkaavan vaaran vastustamisesta, ja tämän probleeman takaa taasen kysymys Englannin asemasta Kiinassa, joka Japanin kasvavan imperialismin johdosta vaikeutumistaan vaikeutuu.

Näin ollen Englannin ulkopolitiikka tavoittelee nyt ensi sijassa Abessinian sodan lopettamista, ja koska on selvää, ettei semmoista olisi edes ajateltavisssakaan, jollei Mussolini sodasta saisi huomattavaa voittoa, niin voitanee pitää varmana, että Abessinia tulee maksamaan kulungit. Tämä ei tietenkään ole mitään uutta, koska jo ennen sodan alkua luvattiinkin Italialle melkoisia myönnytyksiä Abessinian kustannuksella. Mutta tämä Englannin ja Ranskan suhtautuminen rauhan ja Kansainliiton peruskirjan rikkoneeseen valtaan todistaa sitä - josta aikaisemmin kai on ollut jonkinlaista epävarmuutta - ettei Italiaa huolimatta sen aggressivisesta ja 50 valtion tuomitsemasta menettelystä, tulla kohtelemaan ankarammin kuin ennen sodan alkua. Englannin ulkoasiainministeri on kyllä monta kertaa ja hyvinkin jyrkässä muodossa huomauttanut, ettei hänen hallituksensa koskaan saattaisi hyväksyä semmoisia rauhanehtoja, joita Italia, Abessinia ja Kansainliitto eivät katsoisi voivansa hyväksyä. Mitä tämä huomautus käytännössä merkitsee on tietenkin erinomaisen vaikeata sanoa. Tuntuu ilmeiseltä, ettei Italia koskaan voi suostua ehtoihin, jotka Abessinia ilman muuta olisi valmis hyväksymään, ja sen takia lienee sel-

vaa, että joskaan Mussolini ei voi saavuttaa kaikkea sitä, mitä hän ainakin virallisesti ja teoriassa lienee tavoitellut, niin Abessinian täytyy ennemmin tai myöhemmin alistua hyvinkin suuriin myönnytyksiin. Onhan Englannin hallitus varovaisessa realismissaan mennyt niin pitkälle, että herra Eden t.k. 5 päivänä Alahuoneessa alleviivasi hallituksen tavoittelevan rauhanehtoja, jotka Kansainliitto voi hyväksyä, mutta jotka Abessinia ja Italia tulevat hyväksymään. ("We are seeking for terms which shall be acceptable to the League and which shall be accepted by Abyssinia and Italy"). Tämä on itse asiassa tärkeä eroitus, joka selvästi valaisee sitä osaa rauhanteossa, joka Englannin hallituksen mielestä on myönnettävä Abessinialle. Kansainliitolla siis tuskin tulee olemaan minkäänlaista todellista sananvaltaa, koska ei ole luultavaa, että sen sallittaisiin taikka että se uskaltaisi kieltäytyä hyväksymästä Englannin, Ranskan ja Italian - sekä vastahakoisen Abessiniankin - hyväksymiä ehtoja. Tämä merkitsee siis en dernière analyse sitä, että aivan kuten Englanti on ajanut melkein koko maailman - Ranskan mukaan luettuna - Italian vastustamiseen, niin Englanti myöskin tulee pakoittamaan maailman hyväksymään sen rauhan, jota se itse eri syistä katsoo sopivimmaksi. Jos siis rauha solmitaan Englannin asettamilla ehdoilla, niin tämä epäilemättä merkitsisi uutta voittoa Englannille sekä uutta todistetta siitä, että Englannista todellakin nyttemmin uudestaan on tullut maailman johtava valta.

Jos Englannin ulkopolitiikka onnistuu, olisi se kyllä kyennyt sekä ylläpitämään Kansainliiton arvovaltaa - ainakin osittain - ja palauttamaan rauhan että välttämään niitä erinomaisen vakavia koko Eurooppaa uhkaavia vaaroja, jotka aiheutuisivat Mussolinin kukistumisesta ja Italiassa mahdollisesti syntyvästä kaaoksesta.

Toiselta puolen Abessinia joutuisi kärsimään, mutta sitä ei kuitenkaan koskaan olisi voitu välttää. Lieneekin kysymyksen alaista - niin argumentoidaan Lontoossa - olisiko todellakin semmoinen politiikka puolustettavissa, joka Abessinian etujen vuoksi panisi ei ainoastaan Kansainliiton, vaan Europan koko sivistyksenkin tulevaisuuden vaaralle alttiiksi. Toinen asia on tietenkin, ettei Kansainliitto olisi voinut osoittaa, ettei hyökkäyssota ollenkaan kannata.

Toistaiseksi on kuitenkin mahdotonta sanoa tuleeko Englanti kykenemään toteuttamaan Abessinian sodan lopettamista tarkoittavia pyrkimyksiään. Tässä suhteessa ollaan kuitenkin Lontoossa - sekä virallisissa että epävirallisissa, yleensä hyvin informoiduissa piireissä - melkoisen optimistisia, ja jos se yritys raukeaa, josta herra Laval ja Sir Samuel Hoare t.k. 7 ja 8 päivinä Parisissa ovat sopineet, niin lienee otaksuttavissa,että yritys myöhemmin toistetaan. Ei kuitenkaan voi ummistaa silmiään sille seikalle, että uuden yrityksen tekeminen tulee osoittautumaan paljon vaikeammaksi, koska silloin tulevat n.s. öljypakotteet jo olemaan voimassa.

Jos taasen yritys onnistuu, niin lienee otaksuttavissa, että Englanti kaikin tavoin tulee pyrkimään palauttamaan entiset hyvät suhteensa Italiaan. Lienee nimittäin varmaa,että Baldwinin hallitus ennenkuin se lopullisesti ryhtyy niihin kalleihin varustuksiin, joista se jo on periaatteessa päättänyt, tulee koettamaan neuvottelemalla Saksan kanssa saada aikaan tämän vallan varustuksia rajoittavan sopimuksen ja siis ainakin lieventämään sitä uhkaa Englannin ja Europankin taloudelle ja rauhalle, jonka nämä varustukset Englannin hallituksen mielestä muodostavat. Semmoisen sopimuksen aikaansaamista tarkoittavista toimenpiteistä on jo neuvoteltu Lontoon ja Pariisin välillä, ja saamieni tietojen mukaan lienee asia uudestaan ollut esillä Lavalin ja Sir Samuel Hoare'in

keskusteluissa eilen ja toissapäivänä. Minulle on väitetty, että Foreign Officen pääsihteerin, Sir Robert Vansittartin Parisin käynnin tarkoituksena juuri oli Englannin puolesta neuvotella tästä molempien hallituksien suunnittelemasta sopimuksesta. Toistaiseksi en ole ollut tilaisuudessa hankkimaan tarkempia tietoja siitä kuinka pitkälle nämä neuvottelut jo ovat edistyneet taikka näitten suunnitelmien toteuttamismahdollisuuksista. Mutta on pantava merkille, että Englanti ja Ranska tulevat yhdessä tästä asiasta neuvottelemaan Saksan kanssa eikä Englanti siis tule uudestaan tekemään itseään syypääksi samaan isoloituun menettelyyn, joka kyllä johti englantilais-saksalaiseen laivastosopimukseen, mutta myöskin oli omiaan Ranskassa herättämään yleistä ja vilkasta suuttumusta ja siis vakavasti häiritsemään näiden maiden hyvää yhteisymmärrystä.

Lähettiläs: K. A. Snellman

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 2

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 36.

v.a. Asiainhoitaja Hjelt

12/12 1935.

5000—6—34 2365

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S.W. I.

Nº 9924-879.

Joulukuun 12 p. 1935.

ULKOASIAINMINISTERI
Nº 55 135 Sal.D -35.
17/12.35 Nº
5 C7

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No. 36, jonka otsake on:

Laval-Hoare rauhanehdotus.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V.a. asiainhoitaja: P. Nyeri

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A.Hackzell,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 36.

Lontoo ssa 12 p:nä joulu kuuta 1935.

Asia: Laval - Hoare rauhanehdotus.

ULKOASIAINMIN. No 55 135 Sal D. -35. 17/12.35. 2 5 C7

Kun viime maanantaina ranskalaisten lehtien välityksellä alkoi vuotaa esille yhtä ja toista siitä suunnitelmasta, josta Sir Samuel Hoare ja herra Laval olivat viikonvaihteessa sopineet pohjaksi rauhanneuvotteluille Italian, Abessinian ja Kansainliiton kesken, herättivät nämä tiedot erinomaista hämmästystä kaikissa täkäläisissä piireissa.

Tosin on täälla jo kauan aikaa käsitetty, että italialais-abessinialainen sota lopulta päättyisi siihen, että Abessinian olisi tehtävä erinäisiä myönnytyksiä Italialle. Ideaaliseen ratkaisuun, joka merkitsisi italialaisten sotajoukkojen poistamista abessinialaiselta alueelta sekä korvauksen maksamista hyökkäyksen uhriksi joutuneelle maalle, ei juuri kukaan harkitseva englantilainen liene uskonut.

Poliittisesti perillä olevissa piireissä ollaan myöskin oltu sitä mieltä, ettei italialaisia voitaisi sotatoimitta saada poistumaan jo valloitetuilta alueilta, jonka johdosta nämä alueet rauhanteossa olisi annettava Italialle. Ne rajat, joitten puitteissa italialainen eteneminen Englantia suuremmasti huolestuttamatta saisi tapahtua katsottiin yleensä sulkevan piiriinsä Ogadenin, Danakilin ja Tigrèn, jotka olisi voitu luovuttaa Italialle, kunhan se/ensiksi olisi pystynyt ne valloittamaan. Tigrèn suhteen oli kuitenkin ajateltu jonkunmoista autonomiaa.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Englanti olisi ollut valmis luovuttamaan Abessinialle Zeilan sataman, Italia halusi tätä tarkoitusta varten luovuttaa jonkun omista satamistaan ja Ranska pelkäsi Djibutin merkityksen vähenemista tällaisesta muutoksesta. - On otettava huomioon, ettei sataman luovuttaminen abessinialaisille merkitsisi mitään suoranaista uhrausta, päinvastoin tuottaisi se erinomaista taloudellista hyötyä luovuttajan yksityisyrittelijöille.

Että lopuksi jälelle jääneelle koskemattomalle Abessinialle oli suotava turvaa ja avustusta Kansainliiton hyväksymällä tavalla oli myöskin vanhastaan vakiintunut käsitys täällä, käsitys, joka ei ollenkaan vieronnut erinäisiä tästä johtuvia etuja Kansainliiton määräämille avustajille ja suojelijoille.

Mikä oikeastaan oli omiaan herättämään hämmästystä täällä oli ensiksikin se seikka, että Italialle nyt laaditun rauhanehdotuksen mukaisesti luovutettaisiin yllämainituissa puitteissa alueita, joita se ei vielä ollut pystynyt valloittamaankaan, sekä avattaisiin tilaisuus siirtolaisten sijoittamiselle laajalle etelä-abessinialaiselle vuoristoalueelle. Tässä suhteessa oli tapahtunut äkkinäinen käänne Englannin hallituksen kannassa.

Se paheksumisen myrsky, joka heti heräsi täkäläisessä parlamentissa sekä vasemmisto - ja osaksi keskustalehdistössäkin on täysin ymmärrettävä. Samaten isolationistisen lehdistön riemuhuudot. Merkille pantava on samalla hallitusta lähellä olevien "Times"in ja "Daily Telegraph"in pidättyväisyys.

Mikä oli vaikuttanut hallituksen kannan äkilliseen muutokseen myöntyväisemmäksi Italiaa kohtaan ? Toistaiseksi on tässä suhteessa tyydyttävä arvailuun. Aikaisemmin on lähetystö jo tiedoittanut Japanin uhan, Saksan pidättyväisyyden varustusneuvotteluu-

jen suhteen, Ranskan mukaansaannin Saksan neuvotteluihin halun y.m. seikkojen vaikutuksista hallituksen kantaan. Epäilemättä on näillä tekijöillä osansa äskeisissä tapahtumissa kuten myös vastenmielisyydellä ryhtyä polttoainepakotteiden soveltamiseen Italiaan sekä viimemainitun heikontamiseen tekijänä Euroopan tasapainopelissä yleensä.

Joskaan ei Englannin hallituksella liene aivan puhtaasti periaatteellisia syitä kannattaa Kansainliittoa sen nykyisessä muodossa, vaan on tämä kannatus suuresti riippuvainen itsekkäistä pyyteistä, niin ei tämä seikka yhtävähän kuin yllämainitut muutkaan tekijät voine selittää minkä takia Kansainliiton oikeusperusta nyt mitä julkeimmalla tavalla olisi uhrattava. Voi olla, että herra Laval olisi valmis tähän halussaan pitää kiinni Italian ystävyydestä, joka muuten ehkä merkitsisi myönnytysten tekoa Ranskan itsensä puolelta. Mutta, nykyisessä riitajutussa ei Englannin hallituksesta mielellään voi uskoa samaa, koska seuraukset tästä olisivat varmasti Englannille itselleen, aluksi moraalisesti ja myöhemmin käytännöllisestikin erittäin haitalliset.

Ei sen takia voi olla ajattelematta seuraavaa mahdollisuutta: Italia on hinnalla millä hyvänsä saatava neuvottelupöytään. Neuvottelujen pohjana on sentakia käytettävä sopivia syöttejä, joista ei Englannin hallitus ollenkaan katso olevansa edesvastuussa. Abessinialaisille voidaan aselevon lupauksella huomauttaa, ettei neuvottelupohjan hyväksyminen mitenkään merkitse samanlaisten ehtojen hyväksymistä. Kansainliitolle varataan tilaisuus antaa siunauksensa tahi hylätä neuvottelujen tulokset, kunhan lopullinen hylkääminen ei tapahdu jo ennen neuvottelujen alullepanemista.

Neuvottelujen alettua tai jo ennen sitä julistetaan molem-

minpuolinen aselepo sotanäyttämöllä. Kummatkin puolet voivat sillä välin vahvistaa asemiaan ja varmuuden varalta varustautua sotatoimien mahdollista jatkamista varten. Tässä suhteessa voivat abessinialaisetkin hyötyä. Sillä välin alkavat n.k. "pienet sateet" ensi tammikuussa Abessiniassa, jolloin italialaisten eteneminen rauhanneuvottelujen mahdollisesti ratkettuakin vaikeutuu. Heille jää jälelle noin 2 kuukautta "suurten sateitten" alkamiseen, jonka jälkeen sotatoimet pakostakin, ainakin teknillisin neuvoin on lakkautettava. Polttoainepakotteet pidetään lisäksi Damokleen miekkana ilmassa.

Sekä pääministeri Baldwinin että Kansainliittoministeri Edenin puheet täkäläisessä Alahuoneessa voidaan tulkita tämänmukaisesti. Ei ole ollenkaan kysymys Englannin hallituksen kannasta, vaan ainoastaan Kansainliiton itsensä Ranskalle ja Englannille antamasta tehtävästä laatia rauhansopimusehdotus, josta asianosaiset: Italia, Abessinia ja Kansainliitto itse päättäköot.

Varmasti oli herra Lavalin ja Sir Samuel Hoaren tarkoituksena pitää salassa ehdotuksen yksityiskohdat kunnes Italian ja Abessinian vastaukset oli saatu. Tämä jo senkin takia, että niitten ilmitulemisen aiheuttama myrsky voisi liian selvästi osoittaa Mussolinille, ettei ehdotus saavuttaisi Kansainliiton kannatusta. Ranskalaisten lehtien puheliaisuus - mahdollisesti liioitellussa muodossa - kuitenkin pilasi koko jutun ainakin osaksi.

Neuvostoliitolle avautuu nyt loistava tilaisuus asettua pienten maitten etunenään Kansainliiton pelastajana. Tuleeko näin käymään, vai onnistuuko herra Laval vaikuttamaan Ranskan itäeurooppalaisiin ystäviin siten, etteivät he anna hänelle tällaista

iskua, jää nähtäväksi. Samaten jää nähtäväksi menevätkö sotapuolet "loukkuun" sekä voidaanko ennen sitä välttää Kansainliiton kannanilmaisua.

Yllaesitetty ajatus ei tietenkään perustu mihinkään virallisista lähteistä saatuihin tietoihin, mutta se tuntuu kuitenkin voittavan alaa nykyisen yleisen hämmingin vallitessa.

V.a.asiainhoitaja: F. Nyström

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 37.

v. a. Asiainhoitaja Hjelt

16/12 1938.

5000—6—34 2355

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S. W. I.

Nº 9943/887

Joulukuun 17 p. 1935.

57 135 Sal. D -35.

19/12-35. 2

5 C7

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No. 37, jonka otsake on:

Laval - Hoare rauhanehdotus.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V.a.asiainhoitaja: P. Nyeö

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. H a c k z e l l,
HELSINKI.

Lontoo SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 37

Lontoo ssa 16 p:nä joulu kuuta 19 35.

57 135 Sal. B - 35.

19/12-35

5 C7

Asia: Laval - Hoare rauhanehdotus.

Kävin tänään Foreign Officen Northern Departmentin päällikön, Mr. Collierin puheilla tiedustellakseni niitä syitä, jotka olivat aiheuttaneet Englannin hallituksen yhtymisen nyttemmin kuuluisaksi tulleeseen italialais-abessinialaiseen rauhanehdotukseen.

Hra Collier ensiksi sanoi, ettei hän tietenkään voinut puhua hallituksensa nimissä, koska hän vain oli valtion virkamies, mutta ainahan hän voi esittää omia mielipiteitään.

Rauhanehdotuspohja oli yksinomaan ranskalaisten laatima, eikä Englanti voinut tunnustaa isyyttään siihen. Laval oli kuitenkin selvästi ilmoittanut Sir Samuel Hoarelle, että Ranska ei enää voisi tueta Kansainliiton nykyistä sodan lakkauttamista tarkoittavaa politiikkaa. Hän oli uhannut kokonaan hyljätä (drop) kannatuksensa tälle politiikalle Genève'issä, ellei rauhanneuvotteluehdotukseen suostuttaisi. Tämän uhan edessä oli Englannin hallitus taipunut yhtymään ehdotukseen toivossa, että Kansainliitto sen kuitenkin hylkäisi. Ehdotus nimittäin ei ollenkaan vastannut Englannin kantaa asiassa, mutta tilanne oli niin kriitillinen, ettei muuta mahdollisuutta sen pelastamiseen tuntunut olevan sillä hetkellä.

Kysyin pelkäsikö Mr. Collier mitään vakavia seurauksia

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

UE 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Englannin hallitukselle siitä arvostelusta, jonka rauhanehdotus oli kaikkialla maailmassa aiheuttanut. Hän vastasi, että kaikki riippuu siitä mitenkä hallitus suhtautuu asiaan ensi torstain alahuonekeskustelussa. Jos hallitus, kuten hän uskoi, avoimesti esittää ne syyt, jotka aiheuttivat sen liittymisen rauhanehdotukseen sekä samalla ilmoittaa, ettei se enää kannata tätä ehdotusta, niin lienee vaara vältettävissä. Toivottavasti Laval ensi keskiviikkona Genève'issä itse puhuu suunsa puhtaaksi, joten tietenkin Englannin hallituksen tehtävä suuresti helpottuu, kun sen ei itse tarvitse syyttää toisen maan pääministeriä. Mutta mitään takeita tästä ei ollut.

Kysymykseeni voisiko tilanne kuitenkin aiheuttaa lehdissä mainittuja henkilömuutoksia hallituksen kokoonpanossa, vastasi Mr. Collier, ettei hänen käsittääkseen hallitus tahtonut tehdä ketään syntipukiksi, vaan halusi kollektiivisesti ottaa edesvastuun päälleen.

Kysyin vielä oliko hän kuullut mainittavan sellaisesta teoriasta, että pääasia oli saada rauhanneuvottelut nyt käyntiin ja aselepo julistetuksi Abessiniassa, jotta neuvotteluja, joskin menestyksettä, käytäessä italialaisten kallis aika sotatoimintaan (ks. lähetystön raportti n:o 36, 12.12.35) kuluisi hukkaan. Hän vastasi tähän:"toivon, että niin olisi, mutta en voi sen suhteen sanoa mitään, koska en ole itse kuullut sellaisia selityksiä. Mahdotontahan on minun tietää mitä ajatuksia kulloinkin esimiesteni päissä liikkuu."

Öljypakotteista puhuessamme Mr. Collier sanoi uskovansa, että kysymys näistä tulee esille Kansainliitossa, kunhan tästä

rauhanehdotuksesta ollaan päästy. Toivottavasti Ranskaa silloin edustaa joku toinen kuin Laval.

Mr. Collier muuten myönsi rauhanehdotuksen tulleen hänelle ja hänen virkaveljilleen yhtä suurena yllätyksenä kuin ulkopuolisillekin. Hän täysin käsitti sen myrskyn, joka nyt oli noussut ehdotusta vastaan sekä kotimaassa että ulkomailla.

Lienee turhaa tässä yhteydessä selostaa mielialanilmaisua täällä , koska se jo on kaikille lehdistä tunnettu. Yleisesti tunnutaan olevan sitä mieltä, että, oli hallituksella kuinka pätevät syyt tahansa esittää tekonsa puolustukseksi, niin ei sen kuitenkaan olisi tarvinnut liittyä niin kömpelöön ja Englannin mainetta alentavaan juttuun kuin Laval - Hoare rauhanehdotus. Olisihan esim. öljypakotteiden lykkääminen voitu järjestää toisellakin tavalla ja Ranskaakin kohtaan olisi voitu esiintyä lujemmin.

Edessä on kaikesta päättäen kohtalokas viikko.

V.a.asiainhoitaja: P. Mörtsell

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: S

OSASTO: C 7

ASIA:

Lontoossa olevan lähetystön raportti n:o 38.

v. a. Asiainhoitaja Hjelt

20/12 1935.

8000—6—34 2355

SUOMEN LÄHETYSTÖ

LONTOOSSA

37, SMITH SQUARE,
WESTMINSTER,
S. W. I.

Nº 9968-892.

Joulukuun 20 p.1935.

...OASIAINMINISTERIÖ
58/135 Sal. D. 1935.
23/12-35.
5 C 7

Herra Ministeri,

Ohellisena pyydän kunnioittaen lähettää raportin No. 38, jonka otsake on:

Hoare-Laval rauhanneuvotteluehdotuksen jälkivaikutukset.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

V.a.asiainhoitaja: P. [signature]

Herra Ulkoasiainministeri
Varatuomari A. Hackzell,
Helsinki.

L O N T O O SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 38.

Lontoo ssa 20 p:nä joulu kuuta 1935.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
58 / 135 Sal D. 1935
27/12.35
RYHMÄ 5
C 7
ASIA

Asia: Hoare - Laval rauhanneuvottelu-ehdotuksen jälkivaikutukset.

Kuinka valitettavaa olikin, että Pariisissa laadittu ehdotus rauhanneuvottelujen pohjaksi ollenkaan pääsi neuvotteluhuonetta ulommaksi, on kuitenkin myönnettävä, että se oli omiaan "puhdistamaan ilmaa" ja esilletuomaan maailman yleisen mielipiteen Kansainliitolle tärkeässä elinkysymyksessä.

Jos olisi ollut kysymyksessä joku vähäpätöinen periaatteellinen kansainvälinen pulma, niin tuskin olisi Englannissa sille omistettu suurempaa huomiota kuin mitä muutamien asiantuntijain lausuntoihin mahtuu. Nyt oli kuitenkin kysymyksessä asia, jota - syystä tai toisesta - tämä maa erikoisesti oli ottanut ajaakseen, jonka oikeudenmukainen perillevienti sisältyi tärkeänä osana hallituksen äskettäiseen vaaliohjelmajulistukseenkin. Hallituksen vastustajatkin olivat ottaneet saman kysymyksen omiin ohjelmiinsa - lukuunottamatta pienempää hallitusta pääasiallisesti ainoastaan tässä suhteessa vastustavaa ja muuten kannattavaa n.k. isolationistista ryhmää.

Englannin kunnia ja arvonanto sai pahan kolahduksen lähinnä sen tosiseikan johdosta, että hallituksen jäsen ja ulkoasiainministeri itse oli ollut toisena tekijänä laatimassa ehdotusta, joka ei ainoastaan merkinnyt Kansainliiton oikeusperiaatteitten julkeata maahanpolkemista, mutta samalla oli valtiomiehen kannalta katsottuna

JAKELUOHJE:
Tavallinen

Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

kompelöimpiä tekeleitä mitä nykyaika on onnistunut tuottamaan. - Tämä tietysti ottamalla huomioon italialais-abessinialaisen sodan silloinen hyökkääjän etenemisen pysähtymistä jopa perääntymistäkin todistava vaihe. - Sen sisältö todistaa laatijoitten (ainakin englantilaisen) olleen jonkummoisen henkisen painajaisen uhreina ja ainoa selitys sille seikalle, että näin epädiplomaattinen asiakirja koskaan lähti kahden kokeneen valtiomiehen käsistä, lienee haettavissa tarkoituksessa pitää se salassa kunnes sen tarkoittamiin neuvotteluihin ryhtymiseen olisi kummaltakin riitapuolelta tullut suostumus. - Tuskin olisi nimittäin Kansainliitto tällöin voinut neuvottelupohjan laadun takia koettaa estää neuvottelujen alullepanemista, joskin se olisi tietenkin voinut niitten kulkuun ja tuloksiin vaikuttaa.

Sir Samuel Hoare, joka toisena "syyllisenä" heitettiin laidan yli sai kuitenkin eilispäivän alahuonekeskustelussa ja siihen liittyvissä lehtikirjoituksissa paljon tunnustusta, ei teostaan, vaan siitä, että hän teki tästä johtuvat johtopäätöksensä silti muuttamatta mielipidettään. Jos hän, kuten muut hallituksen jäsenet, olisi yleisen mielipiteen edessä siirtynyt Pariisin ehdotusta hylkäävälle kannalle, niin olisi hän ehkä voinut pelastaa paikkansa hetkeksi, mutta mahdollisesti täten aiheuttanut koko hallituksen kaatumisen. Hänen "syntipukiksi" joutumisensa johtui lähinnä siitä, ettei hän halunnut tuomita omaa kantaansa, vaan päätti puolustaa sitä olemattakaan enää hallituksen jäsen. Samalla hän gentlemannina vältti syyttämästä Ranskan pääministeriä tämän osallisuudesta tapahtumiin. Hän vaan viittasi laajoihin Ranskan yleistä mielipidettä edustaviin piireihin. - Hän kuitenkin myönsi ehdotuksen vastaavan Ranskan minimivaatimuksia. - Ja tämän hän teki senkin jälkeen kun M. Laval viime tiistaina oli selittänyt heidän molempien toimineen hyvässä yhteisymmärryksessä. Kun tiedetään, että M. Laval käytännöllisesti katsoen oli antanut Sir Samuelin

ymmärtää Italian ainakin aluksi saavan esteetta Ranskan taholta hyökätä Englannin leivastotukikohtia vastaan, jos öljypakotteet astuisivat voimaan, niin on Sir Samuelin hieno esiintyminen Alahuoneessa kaiken kunnian arvoinen. On myöskin otettava huomioon, että Sir Samuel Pariisissa neuvotellessaan oli aivan "loppuunkulutettu" lepoa kipeästi kaipaava mies. - Sir Samuel vetäytyi pelistä pois siinä vakaumuksessa, että hän oli toiminut oikein ja että hän oli koettanut välttää ehkä vieläkin pahempaa väärytyttä tulevaisuudessa.

Pääministeri Baldwin ei myöskään mennyt niin pitkälle, että olisi käyttänyt Ranskaa suoraan syyttäviä sanoja. Hänkin tyytyi viittailuihin. Hän myönsi erehdyksen tapahtuneen, koko hallituksen ja lähinnä hänen itsensä kantavan tästä edesvastuun sekä ottavansa oppia tapahtumasta tulevaisuuden varalta. Hän ei ollut tahtonut asettaa hallituksensa jäsentä välikäteen kun salainen ehdotus alkoi vuotaa lehtiin ja sen takia se sai hallituksen hyväksymisen. Tästä lojaalisuudestaan hän kuitenkin oli saanut opetuksen, joka osoitti mitenkä vaarallista on lähettää täysivaltaisia hallituksen jäseniä neuvottelemaan muissa maissa heidän ollessaan ilman kiinteätä yhteyttä hallituksensa kanssa. Mr. Baldwin lupasi omasta puolestaan vastaisuudessa luopua tästä menettelytavasta.

Labour Party'n johtaja, Mr. Attlee, teki hallitusta vastaan kohdistetussa hyökkäyksessään sen taktillisen virheen, että hän asetti vastakkain Mr. Baldwinin ja Englannin kunnian. Olihan Labour Party saanut hyvän aiheen hyökätä hallituksen kimppuun, mutta turhaa oli sentään ajaa asiaa näin pitkälle meneviin henkilökohtaisuuksiin. Sir Austin Chamberlain saikin tästä aiheen vuorostaan tehdä hallituksen asemaa tukevan vastahyökkäyksen.

Labour Party'n ehdotus päätöslauselmaksi, joka ankarin tavoin hylkäsi Pariisin ehdotuksen ja jonka hyväksyminen olisi merkinnyt hal-

lituksen kaatumista, saikin vain 165 äänen kannatuksen 397 ääntä vastaan. Lordi Wintertonin päätöslauselmaehdotus, jonka hallitus oli puolestaan hyväksynyt voitti 390 äänellä 165 vastaan. Tässä päätöslauselmassa Alahuone vaatii, että italialais-abessinialainen riitajutt ratkaistaan tavalla, jonka Kansainliitto voi hyväksyä, sekä lupaa kannatuksensa hallitukselle sen vaaleja varten antaman ulkopolitiikkaa koskevan julistuksen puitteissa.

Nyt on siis kansallisen hallituksen ulkopolitiikka "lyöty kiinni". Pysyykö se kiinteänä jääköön tässä ennustamatta. Joka tapauksessa on taasen odotettavissa, että Englanti lujemmin ottaa ohjakset käsiinsä Kansainliiton italialais-abessinialaisen riitajutun selvittämispyrkimyksissä. Laval'ille ei tulla kuten tähän asti tekemään myönnytyksiä ja yleensä toivotaankin, että viimemainittu pian kaatuisi.

On kuitenkin muistettava, ettei Englanti aio ottaa päälleen mitään sellaista edesvastuuta, joka pakottaisi sen yksinään asettumaan sotilaallisen hyökkäyksen maalitauluksi. Espanja, Jugoslavia, Kreikka, Turkki j.n.e. ovat verraten vähäisiä tekijöitä sotilaallisessa merkityksessä ja vaikka öljypakotteiden kohdistaminen Italiaan tuleekin vaatimaan näitten maitten taholta edelläkäypää sotilaallisen avustuslupauksen antamista, niin on pidettävä mielessä, että Englannin jälkeen on toisena päätekijänä Ranska. Lähinnä koskee tämä ilmavoimia. Ei myöskään riitä, että periaatteessa luvataan auttaa, kuten Ranska jo on tehnytkin. Sotavoimat on pantava liikkeelle, kuten tähän asti vain Englanti on tehnyt. Tämä viimemainittu kohta Sir Samuelin puolustuspuheessa on sangen merkillepantava tosiseikka, jota ei aina ole tullut ajatelleeksi.

Kansainliitossa voidaan iloita siitä, että nyt luultavasti taas tärkeimmät neuvottelut tullaan siirtämään Genève'iin, eikä

enää äinne tuoda muualla valmiiksi laadittuja päätöksiä. - Toivokaamme ainakin, että niin käy. -

Ei voi kieltää, etteikö kansallisen hallituksen, lähinnä pääministerin, Mr. Baldwinin arvonanto olisi suuresti vähentynyt sekä Englannissa että ulkomailla. Ilmenihän Alahuonekeskustelussa selvästi, että hän, jota edelliseen epävakaaseen pääministeriin, Mr. Ramsay MacDonaldiin verrattuna yleisesti pidettiin tasapuolisena ja lujana miehenä, oli 10 päivän kuluessa kahdesti muuttanut mielipidettään. - Hänkin siis osoittautui tavalliseksi "heikoksi" ihmiseksi. - Olen tavannut useita englantilaisia eri kansankerroksista ja puolueista ja ovat he suoraan sanoen olleet noloja hallituksen viimeaikaisen suhtautumisen johdosta. Englanti häpee oman hallituksensa kanssa. - Hyvänä puolena on kuitenkin, kuten jo aikaisemmin huomautin, muistettava, että Sir Samuel Hoare itse teki itsensä "syntipukiksi". Baldwinia ei voi syyttää siitä, että hän tahallisesti olisi heittänyt ulkoministerinsä laidan yli.

Yllämainittujen seikkojen johdosta on nyt hyvinkin uskottavaa, että Mr. Baldwin ja hänen - kokoonpanoltaan enemmän tai vähemmän muuttuva hallituksensa - koettaa uudelleen saavuttaa menetetyn luottamuksen ja arvonantonsa. Tämä edellyttää lujaa ja selväsuuntaista politiikkaa ilman vakavampia sivuharppauksia.

Tällä hetkellä ei vielä ole päätetty kenestä tehdään Englannin uusi ulkoministeri. Sir Austin Chamberlainillä näkyy olevan parhaat edellytykset, mutta hän on jo hieman vanha, 72 v. Mr. Eden taasen on ehkä liian nuori ja tulinen. Mahdollisesti tehdään Sir Austinista väliaikainen ulkoministeri Mr. Edenin jäädessä hoitamaan nykyistä tehtäväänsä Kansainliittoasiain ministerinä. Vakinainen ulkoasiain

alivaltiosihteeri, Sir Robert Vansittart on myöskin joutunut huonoon valoon. Huhutaan hänen siirtämisestään lähettilääksi johonkin toiseen maahan.

V.a.asiainhoitaja: P. Myrberg